

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

KARDAK KRİZİ SORUNU KAPSAMINDA
TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Mustafa GÜZEL

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Türkan BAŞYİĞİT

İZMİR, 2007

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk-Yunan İlişkileri” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.... /.... /.....

Mustafa GÜZEL

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünün / 2007 tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, lisansüstü yönetmeliğinin maddesine göre yüksek lisans öğrencisi Mustafa GÜZEL'in "Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk-Yunan İlişkileri" konulu tezi incelenmiş ve aday / 2007 tarihinde saat da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içerisinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan ana bilim dallarında jüri üyelerince sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek, tezin olduğuna ile karar verildi.

BAŞKAN

ÜYE

ÜYE

ÖNSÖZ

Yapılan bu tez çalışmasının konusu “Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk-Yunan İlişkileri”dir. Yapılan çalışmada; Türk Yunan İlişkilerinin geçmişi ve iki taraf arasında artık kronik bir hal almış olan süregelen sorunlar, Kardak Krizi’nin oluşumu ve tarafların konuya ilişkin tezleri ve yaşanan bu krizin ikili ilişkilere etkisi incelenmiştir. Tez bakımından incelenen alt konuların kapsamının geniş olması sebebiyle, bu alt konular hakkında temel bilgi verilerek, tez çalışması ile bağdaştırılmaya çalışılmıştır.

Kardak Krizi’nin ortaya çıkması, kriz sırasında yaşanan gelişmeler ve yaşanan krizin ikili ilişkilere etkilerinin incelenmesi ve yorumlanması amacıyla; kitaplar, dergiler, günlük gazeteler, ansiklopedi, sözlük ve internet olmak üzere, mümkün olduğunca çeşitli kaynaklarından faydalanılmıştır. Kayalıkların egemenliği konusunda tarafların fikir ayrılığına düştükleri antlaşma metinlerinin ilgili maddeleri, taraflar arası verilen notalar ve kriz esnasında ve sonrasında günlük gazetelerden çekilen fotoğraflardan bazıları ek olarak sunulmuştur.

Tezimin hazırlanması esnasında her türlü moral ve bilimsel desteğini esirgemeyen, Dokuz Eylül Üniversitesinin değerli öğretim üyelerinden olan saygı değer hocam, Yrd. Doç. Dr. Türkan BAŞYİĞİT’e teşekkürü bir borç bilirim.

Mustafa GÜZEL

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Kardak Krizi Sorunu Kapsamında Türk-Yunan İlişkileri

Mustafa GÜZEL

Dokuz Eylül Üniversitesi

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

Figen Akad isimli kuru yük gemisinin, 25 Aralık 1995 tarihinde Yunanlıların İmia, Türklerin ise Kardak ismini verdikleri kayalıklarda kaza geçirmesi ile başlayan süreç neticesinde, iki taraf da bu kayalıkların kendilerine ait olduğunu iddia etmişlerdir. Üzerinde insan yaşamayan, herhangi bir ekonomik değeri olmayan bu kayalıkların aidiyeti konusunda, Ege'ye komşu iki ülke olan Türkiye ve Yunanistan'ın fikir ayrılığına düşüp savaşın eşiğine gelmeleri, ilgili kayalıkların egemenliğinin Ege'de benzer statüde olan diğer coğrafi oluşumlar bakımından örnek teşkil edebileceğindedir.

Geçmişte yaşanan olaylar sebebiyle birbirine karşı dostane duygular beslemeyen iki ülke arasındaki ilişkiler, meydana gelen bu kriz nedeniyle, son dönemlerdeki durağanlıktan çıkıp gergin bir hal almıştır. Kriz sonrasında, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan bir dizi bunalımlar esnasında Kardak Krizi, tarafların tutumları üzerinde dolaylıda olsa bir etki yaratmıştır. Her iki ülkede yaşanan depremler ve Helsinki Zirvesinde Yunanistan'ın veto hakkını kullanmaması gergin olan ilişkileri tekrar yumuşama sürecine sokmuştur.

Ashında, yumuşama süreci Yunanistan'ın stratejik planlamasının bir sonucu olarak başlamış olup, Türk-Yunan sorunlarının, Türkiye-Avrupa Birliği sorunları haline getirilmesiyle, bundan sonra Türkiye ile muhtemel yaşanabilecek Kardak benzeri krizlerde, Türkiye'ye karşı siyasi üstünlük sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: 1) Figen Akad, 2) Kardak Krizi, 3) Ege,
4) Türk-Yunan İlişkileri, 5) Helsinki Zirvesi.

ABSTRACT

Thesis of Master

Turk-Greek Relationship Which Was Developed By Kardak Crisis

MUSTAFA GÜZEL

Dokuz Eylül University

Principles of Atatürk and Revolution History Enstitute

On 25th December 1995, the dry burden ship named Figen Akad had an accident in a rocky place which is called Imia by Greeks and Kardak by Turks. At the end of this process, both sides claimed that this rocky place belong to them. Turkey and Greece had disagreements and almost came across the war because of possession of this rocky place on which any human being lives and has no economical value. The reason of this disagreement and dispute was that; this situation could be accepted as an example for other geographical formations which are at the same condition with Kardak in the Aegean Coast.

The relationship between these two countries, which don't have friendly thoughts for each other because of the events occurred in the past, became irritable because of the crisis. Kardak crisis indirectly affected the attitudes of both countries towards each other. Earthquakes which happened in both countries and at Helsinki Summit, Greece's not using veto right softened the relations.

In fact this tranquility process began as a result of strategically plan of Greece. The aim of Greece was to turn Turk-Greek problems into Turkey-Europe Community matters and then to provide a political superiority on Turkey if a crisis like Kardak occurs.

**Key Words: 1) Figen Akad, 2) Kardak Crisis, 3) Aegean,
4) Turk-Greek Relationship, 5) Helsinki Summit.**

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
TUTANAK	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
EK LİSTESİ	x
GİRİŞ	1
I. 1996 YILINA KADAR SÜREGELEN TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNE KARDAK KRİZİ BAKIMINDAN KISA BİR BAKIŞ	4
A. TARİHSEL GEÇMİŞİN YANSIMASI	5
B. EGE'DEKİ SORUNLAR	7
1. Karasuları Sorunu	8
2. Kıta Sahaneliği Sorunu	11
a. 70'li Yılların Ortalarındaki Bunalımlar	14
b. 1987 Yılında Yaşanan Gerginlik	16
c. Davos Süreci	17
3. Hava Sahası Sorunu	19
4. Adaların Silahlandırılması Sorunu	21
C. BATI TRAKYA TÜRKLERİ SORUNU	23
D. KIBRIS SORUNU	25
E. İKİLİ İLİŞKİLERE DIŞ ETKİLER	28

II. KARDAK KRİZİNİN OLUŞUMU VE AŞAMALARI	32
A. KARDAK KAYALIKLARININ STATÜSÜ	32
1. Kayalıklarının Özellikleri	33
2. Kayalıkların Önemi	35
B. KRİZİNİN AŞAMALARI	37
1. Uyuşmazlık Aşaması	37
2. Uyuşmazlık Aşamasının Krize Dönüşmesi	39
3. Kriz Sonrası Tutumlar	40
a. Kriz Sonrasında Türkiye'nin Tutumu	41
b. Kriz Sonrasında Yunanistan'ın Tutumu	43
c. Kriz Sonrasında AB'nin Tutumu	44
C. KAYALIKLARIN EGEMENLİĞİNE AİT TEZLER	45
1. Türk Tezleri	46
a. Lozan Barış Antlaşması Hükümleri	47
b. Ankara Sözleşmesi	51
c. 28 Aralık 1932 Tarihli Metin	52
d. Paris Barış Antlaşması'nın Hükümleri	55
e. Türkiye'nin Derlenmiş Görüşleri	57
2. Yunan Tezleri	58
a. Lozan Barış Antlaşması Hükümleri	58
b. Ankara Sözleşmesi	62
c. 28 Aralık 1932 Tarihli Metin	62
d. Paris Barış Antlaşması'nın Hükümleri	65
e. Yunanistan'ın Derlenmiş Görüşleri	66
3. Karşılıklı Diğer İddiaların Değerlendirilmesi	67

III. KARDAK KRİZİNİN TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNE YANSIMASI	71
A. KRİZ SONRASINDA YAŞANAN BUNALIMLAR	71
1. Kıbrıs'ta Yeşil Hattı Delme Olayları	72
2. Gavdos (Keçi) Adası Bunalımı	73
3. Loizidu Davası	75
4. S-300 Füze Bunalımı	76
5. Öcalan Bunalımı	78
B. EGE'DE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI VE ÇÖZÜMSÜZLÜK NEDENLERİ	81
1. Ege Barış Planı	82
2. Madrid Toplantısı	84
3. Ege'de Çözumsuzlüğün Nedenleri	86
C. BUNALIMLARDAN DOSTLUĞA	90
1. 1999 Depremi	90
2. Helsinki Zirvesi	92
D. BRÜKSEL ZİRVESİ ÖNCESİ VE SONRASI	95
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	108
EKLER	113

KISALTMALAR

AB	:	Avrupa Birliği.
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri.
A.g.e.	:	Adı geçen eser.
A.g.g.	:	Adı geçen gazete.
A.g.m.	:	Adı geçen makale.
AİHM	:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi.
Bkz.	:	Bakınız.
BMDHS	:	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi.
FIR	:	Uçuş Bilgi Bölgesi.
ICAO	:	Milletlerarası Sivil Havacılık Teşkilatı.
KKTC	:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti.
NOTAM	:	Bütün Havacılara Tebliğ.
TPAO	:	Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı.
UAD	:	Uluslararası Adalet Divanı.
Yay.	:	Yayınevi.

EK LİSTESİ

- EK-1** Kardak Kayalıklarına Ait Harita.
- EK-2** Türkiye'nin 29 Ocak 1996 Tarihli Notası.
- EK-3** Yunanistan'ın 16 Şubat 1996 Tarihli Notası.
- EK-4** Lozan Barış Antlaşması.
- EK-5** Ankara Sözleşmesi.
- EK-6** Türk Dışişleri Bakanı'nın 4 Ocak 1932 Tarihli Mektubu.
- EK-7** İtalyan Büyükelçisinin 4 Ocak 1932 Tarihli Mektubu.
- EK-8** Paris Barış Antlaşması.
- EK-9** Yunanistan, Küçük Bir Kayalığın Peşinde.
- EK-10** Ege'de kriz Kayası.
- EK-11** Türkiye Toprak İstiyor.
- EK-12** Bayrak Savaşı.
- EK-13** Clinton'dan Ege Uyarısı.
- EK-14** Ege Isınıyor.
- EK-15** Türkiye Hazır.
- EK-16** Çıktık Açık Alınla.
- EK-17** Akıl Kazandı.
- EK-18** 1 Şubat 1996 Tarihli Cumhuriyet Gazetesi.
- EK-19** Yunanistan'da Kriz Hazırlıkları.
- EK-20** Ege'nin 80 Yılına Tarıyoruz.
- EK-21** Ankara'dan Gerginlik Sürüyor Uyarısı.
- EK-22** Atina Yeni Kriz Peşinde.
- EK-23** Kriz Beklentisi.
- EK-24** İki Yıllık Tuzak Planı.
- EK-25** Çiller'den Geri Adım.
- EK-26** Yunan Meis'e Asker Yığıyor.
- EK-27** Çabuk Ve Kararlı Bir Adım.
- EK-28** Ege'de Barış Atağı.
- EK-29** Barışa Dev Adım.

GİRİŞ

25 Aralık 1995 yılında, Türk bandıralı “Figen Akad” isimli kuru yük gemisi, Yunanlıların İmia, Türklerin ise Kardak ismini verdikleri kayalıklarda karaya oturmuştur. Üzerinde insan yaşamayan, herhangi bir ekonomik değeri bulunmayan bu kayalıkların aidiyeti, Ege’ye komşu iki ülke olan Türkiye ve Yunanistan’ı savaşın eşiğine getirmiştir. Kardak Krizi, Ege Denizi’nde bulunan ada, adacık ve kayalıklar konusunda tarafların egemenlik haklarını dile getirdikleri ilk olay olması nedeniyle önem taşımaktadır. Ege Denizi’ne ilişkin Türkiye ve Yunanistan arasında çok çeşitli problemler vardır. Yaşanan Kardak Krizi ile beraber bu sorunlara, egemenliği tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar sorunu da eklenmiştir.

İki ülke arasında yaşanan kriz ile ilgili daha önceden yapılan; Lozan Barış Antlaşması, Türkiye İtalya Sözleşmesi ve Paris Barış Antlaşması vardır. Bu belgelerin hukuksal oldukları yönünde her iki ülkede hem fikirdirler. Yalnız yapılan bu antlaşmaların, kayalıklara ilişkin maddelerinin yorumunda fikir ayrılığı yaşamaktadırlar. Bu antlaşmalara ek olarak, 28 Aralık 1932 tarihinde Türk ve İtalyan teknisyenler tarafından hazırlanan ve Kardak Kayalıklarının egemenliğini Yunanistan’a veren bir toplantı tutanağı bulunmaktadır. Yunanistan bu toplantı tutanağının hukuki olarak geçerli bir belge olduğunu iddia ederken, Türkiye ise Yunanistan’ın aksine, bu belgenin herhangi bir hukuksal geçerliliğinin bulunmadığını söylemektedir.

Ne var ki, bu çalışmanın amacı, Kardak Kayalıklarına ilişkin tarafların tezlerini inceleyerek, ilgili kayalıkların hangi devlete ait olduğunu tespit etmek değildir. Bu tezin amacı, tarihsel süreç içerisinde Türk Yunan ilişkilerinin geçmişini Kardak Krizi bakımından sınırlı olarak ele almak, krizin oluşumu ve tarafların egemenlik iddia ve tezlerini ortaya koymak ve meydana gelen krizin, dolaylı olarak Türk-Yunan ilişkilerinde değişime sebebiyet verdiğini açıklamaya çalışmaktır.

Yukarda açıklanan amaçlara ulaşılabilmesi maksadıyla, tezin konusu ile paralel olarak bu çalışma, kitaplar, günlük gazeteler, dergiler, ansiklopedi, sözlük ve internet kaynaklarından, kaynak tarama ve sentez yöntemi kullanılarak, üç ana bölüm halinde hazırlanmıştır.

Birinci bölümde, Kardak Krizine kadar süregelen Türk Yunan ilişkileri, geçmişte yaşanan ve halen süregelen sorunları içerecek şekilde kriz bakımından sınırlı olarak incelenirken, yapılan incelemede özellikle Kardak Krizinin de yaşandığı yer olması sebebiyle Ege üzerindeki sorunlara ağırlık verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, Kardak Kayalıklarının özellikleri ve öneminin anlatılmasından sonra, meydana gelen krizin aşamaları anlatılmış, Türkiye ve Yunanistan'ın ilgili kayalıkların egemenliği konusundaki iddia ve tezlerine yer verilmiştir.

Son bölümde ise, kriz sonrası yaşanan ve kamuoyuna yansıyan bunalımlara değinilerek, Kardak Krizinin de yaşandığı yer olması sebebiyle, Ege'ye ilişkin çözüm arayışları ile çözümsüzlüğün nedenlerinden kısaca bahsedilmiş, kriz sebebiyle gerilen ilişkilerin yumuşama süreci açıklandıktan sonra, Türkiye açısından son derece kritik bir dönemeç olan Brüksel Zirvesi ile bölüm bitirilmiştir.

Kayalıklar yüzünden iki ülkenin savaşın eşiğine gelmesi sebebiyle ikili ilişkilerde oluşan gerginlik, kriz sonrası yaşanan bir takım bunalımlarda kendini göstermiştir. Kriz öncesi yaşanan gelişmeler nedeniyle, Türkiye'ye karşı uygulamış olduğu politikasında değişiklik yapma yönünde stratejik bir öngörü içerisinde bulunan Yunanistan'ın, Helsinki Zirvesi ile bunu eyleme dökmesinde şüphesiz ki Kardak Krizinin de bir payı bulunmaktadır.

Helsinki Zirvesi ile ilk adımı atan Yunanistan, Brüksel Zirvesi ile ikili ilişkilerdeki değişim öngörüsünün temel noktasını oluşturan, Türkiye Yunanistan sorunlarını Türkiye Avrupa Birliği sorunlarına dönüştürmek adına önemli bir aşama kaydetmiştir. Yunanistan'ın Türkiye ile arasında olan Ege'ye yönelik problemlerini,

AB'ne taşımak yerine, Türkiye ile ikili müzakerelere girerek çözüme yönünde girişimlerde bulunması, süregelen problemlerin çözüme kavuşturulmaları adına uygun bir hareket tarzı olacaktır. Türkiye ise, ilgili konularda sergilediği duruş açısından taviz vermeyerek, uluslararası kamuoyunu Ege'nin özel statüsü nedeniyle, sorunların ancak iki devlet arasında sağlanacak uzlaşma ile çözümünün mümkün olabileceği hususunda sürekli bilgilendirmeye devam ederken, uzlaşma yanlısı tavrını sürdürmelidir.

I. 1996 YILINA KADAR SÜREGELEN TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİNE KARDAK KRİZİ BAKIMINDAN KISA BİR BAKIŞ

1996 yılında meydana gelen Kardak Krizi'ni, Türkiye ile Yunanistan arasında birdenbire meydana gelen ve ufak bir kayalığın egemenliği konusunda iki ülkeyi anlaşmazlığa düşüren bir kriz olarak görmek yanlıştır. Bu krizin altında yatan sebepleri detaylı bir şekilde incelemeden, kriz hakkında tam bir bilgiye sahip olmak imkansızdır. Bu nedenle her iki ülkenin arasında günümüze kadar yaşanan sorunları, ülkelerin tarihlerini, halkların birbirlerine karşı olan duygularını, diğer devletlerin bu iki devlet üzerindeki etkilerini incelemek krizi tetikleyen nedenlerin tetkiki bakımından uygun bir yaklaşım olacaktır. Burada ele alınan bazı sorunlar Kardak Krizi ile direkt ilişkili olmamakla beraber, kriz esnasında ve sonrasında Türkiye veya Yunanistan tarafından gündeme getirilebilir düşüncesiyle kısa bilgi mahiyetinde verilmiştir.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki geçmiş ilişkilere bakıldığında rekabet duygusu bu ilişkilerde baskın faktör olarak göze çarpmaktadır. Bu nedendir ki; iki komşu ülkenin tarihsel süreç içerisinde birbirlerine bakışları genel olarak olumsuzdur. Dönemsel olarak ilişkilerde iyileşmeler görülmüş fakat en ufak bir kıvılcımda tekrar ikili ilişkilerde karşılıklı duyulan güvensizlik sebebi ile krizler yaşanmıştır.

İki ülke arasında yaşanan Kardak Krizi de, bir deniz kazasının sonucunda, küçük bir kıvılcıma yol açmış ve iki ülke tarafından egemenlik haklarının ihlali olarak algılanarak krizin, savaş noktasına yükselmesine sebebiyet vermiştir.

A. TARİHSEL GEÇMİŞİN YANSIMASI

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkileri yorumlamak için geçmişte yaşanmış olayların ele alınması bir mecburiyettir. Her iki devletin tarihleri sınır komşuları olmalarından dolayı, birbirleri ile olan olumlu ve olumsuz birçok deneyimle doludur. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri incelediğimiz zaman olumsuz deneyimlerin sayısındaki fazlalık dikkat çekmektedir¹.

11nci yüzyılda Türklerin Anadolu'ya girmeleriyle birlikte, Türk-Yunan ilişkileri başlamıştır. Bundan sonra iki toplum arasındaki ilişkiler Selçuklu-Bizans, Osmanlı-Bizans, Osmanlı-Rum ahali, Osmanlı-Yunanistan, Milli Mücadele Türkiye'si -Yunanistan ve Cumhuriyet Türkiye'si - Yunanistan arasında genellikle rekabet, şüphe ve düşmanlığa dayalı olarak devam etmiştir².

Yunanistan Osmanlı egemenliğinden, dış devletlerin büyük yardımları ile kurtulmuş ve bağımsızlığını ufak bir bölgede ilan etmiştir. Yunanlılar, Osmanlı İmparatorluğu içinden bağımsızlığını kazanan ilk topluluktur. Yunanistan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ile birlikte Osmanlı içinden, özellikle Balkan ülkelerinde, kopmalar meydana gelmiştir. Diğer bir deyişle, Yunanistan'ın Osmanlı içinden kopması diğer milletlere önyak olmuştur. Bu nedenle Yunanistan, Türk tarihi içinde pek de iyi olmayan bir yere sahiptir. Yunanlılar, bağımsızlıklarını ilan etmelerinin ardından buldukları toprakları yetersiz bulmuş ve sürekli olarak topraklarını genişletmeye çalışmışlardır. Dış politikasını Osmanlı Devleti'nden toprak almak üzerine kuran Yunanistan, "Megali İdea" denilen bu politikanın Batı devletlerinin de politikaları ile uyuşması sayesinde, bu devletler tarafından sürekli desteklenen taraf olmuştur. İki devletin arasındaki ilişkilerin şekil almasında önemli bir rol oynayan bu politika, iki devlet arasında sürekli bir çekişme ve sürtüşme yaratmış ve günümüzde de halen çözülememiş olan sorunların ortaya çıkmasında önemli etmenlerden birisi olmuştur.

¹ Heinz Kramer, **Avrupa ve Amerika Karşısında Değişen Türkiye**, Timaş yay., İstanbul, 2001, s. 243.

² Birgül Demirtaş Coşkun, **Türkiye - Yunanistan Eski Sorunlar Yeni Arayışlar**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi yay., Ankara, 2002, ss. 2-3.

Türkiye Cumhuriyeti ise, Anadolu'da Yunanlılarla savaşmış ve Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlıları Anadolu'dan geri püskürterek bağımsızlığını elde etmiştir. Türkiye'nin zafer olarak nitelendirdiği olay, Yunanistan için bir felakettir ve “Megali İdea”nın tamamen sona ermesi olarak değerlendirilmektedir. Kısacası bir ülkenin zaferi diğeri için felaket olmuştur³.

İki halk arasında yüzyıllardır yaşanan bu anlaşmazlıklar, günümüzde iki devlet arasındaki sorunların temelini oluşturmuştur. Yazılı kaynakların, basın, eğitim sistemlerinin ve politikacıların da etkisiyle iki devletin vatandaşları birbirlerini düşman olarak görmüşler. Süregelen sorunlar, gerginlikler, krizler, savaş tehditleri vs. bugünkü ilişkileri yumuşatmayı güçleştirmiş, bunun neticesinde de Türk - Yunan ilişkileri karşılıklı güvenden çok, karşılıklı şüphe, sürtüşme ve engelleyici diplomatik hareketler halini almıştır.

Yüzyıllar boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında yaşamış olmak, Yunan politikacılarının Osmanlı üzerine siyaset yapmasına ve bunu iç politika amacı olarak kullanmasına neden olmuştur. Yunanistan da iktidar olmak için hemen hemen her parti Osmanlı dolayısıyla Türkiye üzerine gitmiştir⁴.

Atatürk döneminde de, Türkiye ile Yunanistan arasında sorunlar vardı. Fakat Yunanistan ile Türkiye güç yönünden eşitti ve iki ülke arasında düşmanlık yönünden durgun bir dönem yaşanmaktaydı. Zaman içerisinde Avrupa'nın da desteğini alarak ekonomisini ve dış politikasını düzelter Yunanistan, Türkiye'ye karşı avantajlı bir duruma geçmeye başladı. Melih Aşık'ın Milliyet gazetesindeki köşe yazısında belirttiği gibi; Yunanistan ufak sorunları büyütme politikasıyla, Türkiye'ye karşı kazanımlar sağlamayı hedeflemekte ve bu politikasında da başarılı olmaktadır. Örnek vermek gerekirse; Ege adalarının silahlandırılması hakkında Türkiye'nin sessiz kalması, Lozan'daki haklarımızı koruyamamamız, Kıbrıs'ın Gümrük Birliğinde pazarlık konusu yapılmasını engelleyemememiz, Yunanistan'ın NATO'ya dönüşüne seyirci kalmamız sayılabilir. Gelişmeler göstermektedir ki,

³ Heinz Kramer, **a.g.e.**, s. 243.

⁴ İ. Reşat Özkan, **Türkiye'nin Dış Politika Sorunları**, Ümit yay., Ankara, 1999, s. 164.

Türkiye ekonomik olarak kalkınamaz ve bunu askeri alana taşıyamaz ise, barışçı dengeyi korumak daha da zorlaşacaktır⁵.

Yunanistan'ın Türkiye aleyhine dış politikası halen devam etmektedir. Bu politikada başarılı olmasının sebeplerinden bir tanesi de, Türkiye'nin dış politikada etkisiz olmasının yanında, Yunanistan'ın kendisini dinleyecek bir kitleyi rahatlıkla bulabilmesidir⁶.

Tarihsel olarak ikili ilişkilerin kuşku üzerine kurulu olmasından dolayı, bir devlet tarafından sorunlar üzerine üretilen çözüm önerileri, diğer devlet tarafından önyargılı bir yaklaşımla benimsenmemektedir. İki devlet arasında çeşitli zamanlarda yaşanan krizlerde, Kardak Krizinde de olduğu gibi, Yunanistan kendisini dinleyen bir kitle bulmanın avantajını çok iyi kullanmıştır.

B. EGE'DEKİ SORUNLAR

Ege sorunu için, Ege Denzine ilişkin kara, hava ve deniz alanlarının kullanım ve dağılımlarına ilişkin, iki ülke tarafından farklı algılanan anlaşmazlıklardan oluşan bir sorundur, denilebilir. Her iki devlette bu sorunları kendi tezleri bakımından zaman zaman, tek tek (kara, hava veya deniz sorunu olarak) ele alarak, diğer tarafa karşı üstünlük sağlamaya çalışmışlardır. Ama bu konular birbiriyle bağlantılı olduğundan tek olarak ele alınan konuların Ege'deki sorunları çözmekte yetersiz kalacağı söylenebilir.

Ege Denizi, başta karşılıklı komşu olduklarından dolayı Türkiye ve Yunanistan'ı, boğazlardan istifade ile Karadeniz'den Akdeniz'e açılan ülkeleri, aynı zamanda sahip olduğu stratejik konum itibariyle Avrupa Birliği ve ABD'yi yakından ilgilendiren bir denizdir. Bu sebeptendir ki; Ege'deki sorunların çözümü bakımından birçok ülke ve uluslar arası kuruluş kendilerinin de taraf olduğunu söylemekte, çıkarlarına göre ortaya atılan tezleri desteklemektedir. Aşağıda Ege sorununu

⁵ Melih Aşık, "Kardak'ta Fırtına", **Milliyet**, 31.01.1996.

⁶ İ. Reşat Özkan, **a.g.e.**, s. 165.

oluşturan; karasuları, kıta sahanlığı, hava sahası ve adaların silahlandırılması konuları ayrı açıklanacaktır.

1. Karasuları Sorunu

Karasuları (territorial sea, territorial water), bir kıyı devletinin kara ülkesini çevreleyen ve uluslararası hukuka uygun olarak açıklara doğru belirli bir genişliğe kadar uzanan kıyı devletine ait deniz kuşağına verilen addır⁷. Diğer bir tanıma göre karasuları, devletin egemenliğinin kara ülkesinin ve iç sularının ötesine geçtiği, kıyılarına bitişik bir deniz kuşağıdır. Büyük Larousse Ansiklopedisinde geçen tanıma göre ise; “karasuları, Devletlerin kendileri tarafından belirlenen ve üzerinde kıyı devletinin egemenlik yetkisini kullandığı deniz alanlarıdır”⁸.

Karasuları, kıyı devletinin egemenlik yetkisini kullandığı deniz alanlarıdır. Karasuları sahası bir devletin kara toprakları gibi üzerinde tam egemenliğe sahip olduğu ülke parçalarıdır. Karasularına sahip olan ülke bu sulara bir başka devletin görüşünü almadan her türlü düzenleme yapma yetkisine sahiptir. Bu bakımdan hem Türkiye hem de Yunanistan konu üzerinde hassasiyetle durmaktadır.

Karasularının genişliği kavramı, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi’yle tespit edilmiştir. BMDHS’nin “Karasuları Genişliği” başlığını taşıyan 3. maddesine göre: “Her devlet karasularının genişliğini, işbu sözleşmeye uygun olarak belirlenen esas çizgilerden başlayarak, 12 deniz milini geçmeyecek bir sınıra kadar saptamak hakkına sahiptir”⁹.

UNCLOS’un¹⁰ 3ncü maddesine göre Yunanistan’ın hukuksal olarak karasularını 12 mile çıkartmaya hakkı vardır. Ancak Türkiye, Ege’nin özel bir deniz olduğunu iddia etmekte ve Yunanistan’ın karasularını 6 milden 12 mile çıkartmasını savaş nedeni sayacağını söylemektedir. Temel olarak karasuları bakımından

⁷ Hüseyin Pazarıcı, **Uluslararası Hukuk Dersleri**, II, Turhan Kitapevi, Ankara, 1999, s. 258.

⁸ **Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi**, XII, 1996.

⁹ Melda Sur, **Uluslararası Hukukun Esasları**, Dokuz Eylül Üniversitesi yay., İzmir, 2000, s. 281.

¹⁰ UNCLOS, 1982 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Sözleşmesi’dir.

anlaşmazlık bunun üzerine şekillenmektedir. İki devlette kendi tezlerinin haklı olduğunu savunmakta ve bu yüzdende uzlaşma gerçekleşmemektedir.

Türkiye ve Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki karasuları uygulamalarına bakıldığında ilk önce Lozan Antlaşması ile iki ülke arasında sağlanan denge göze çarpmaktadır. Lozan antlaşması ile Ege Denizi'nde kara suları sınırları 3 mil olarak belirlenmiştir. Bu ilke Yunanistan'ın 17 Eylül 1936 tarihinde tek taraflı olarak karasularını 6 mile çıkarmasına kadar uygulanmıştır. Türkiye, Yunanistan'ın Karasularını Montrö Antlaşmasından sonra 6 mile çıkarmasına yaklaşık 30 yıl herhangi bir itirazda bulunmamıştır. 1964 yılında Türkiye de kendi karasularını 6 mile çıkarmıştır.

Ege'deki Yunanistan'a bağlı adalar ile Anadolu kıyıları arasında 2-3 milden fazla bir mesafe bulunmadığı göz önüne alınırsa, Yunanistan'ın karasularının 12 mil olması durumunda, Türk gemilerinin bir limandan diğer limana giderken Yunan karasularından geçmek zorunda kalması sebebiyle Ege denizi adeta bir Yunan Gölü haline getirecektir. Bu durum ise uluslararası hukukta hakkaniyet ilkesine göre ele alındığı takdirde hiç bir ülke tarafından kabul edilebilecek bir durum değildir¹¹. Bundan dolayı da Türkiye Yunanistan'ın karasularını 12 mile çıkarma isteğine karşı çıkmaktadır.

Yunanistan'ın Ege'de şu anda 6 mil olan karasuları sınırını 12 mile çıkarması durumunda; Türkiye'nin kuzeyi ile güneyi arasındaki deniz irtibatı engellenmiş olacaktır. Ege'nin kıta sahanlığının yaklaşık tümü Yunanistan'ın olacak ve bu durum Yunanistan'ın Ege'nin zenginliklerinden yararlanabilmesini sağlarken, Türkiye'nin de pek çok alanda kısıtlanmasına neden olacaktır. Ayrıca Hava sahası kavramı, karasuları kavramına paralel olarak belirlendiğinden dolayı, Ege üzerindeki hava sahasından da Türkiye faydalanamayacaktır¹². Hava Sahası kavramı kendi başlığı altında incelenecektir.

¹¹ Faruk Sönmezoğlu, **Türk Dış Politikası Analizi**, Der yay., İstanbul, 2001, s. 262.

¹² Necip Torumtay, **Değişen Stratejilerin Odağında Türkiye**, Milliyet yay., İstanbul, 1997, ss.101-102.

Ege Denizinde, Yunanistan'ın istediği gibi, 12 millik karasuları genişliğinin gerçekleşmesi durumunda, Ege Denizi'nde bulunan mevcut karasularının %10'u Türkiye'nin, %64'ü Yunanistan'ın ve kalan karasularının %26'sı da açık deniz sahası olacaktır. 12 mil Yunanistan'ın istediği şekilde uygulandığında, aynı denizi paylaşan iki ülkeden biri olarak Yunanistan dolaylı olarak kıta sahanlığı ve hava sahası sorunlarını kendi lehine çözmüş olacaktır. Ege'de Türkiye tarafından yapılan tatbikatların açık deniz sahasının daralmasıyla beraber sınırlı bir alanda yapılacak olması, Türk Donanması'nın savunma alanının azalan karasuları bakımından kısıtlı bir alana mahkum edilmesi, askeri bakımdan Türkiye'nin aleyhine olan konulardır. Bu ve buna benzer sonuçları bakımından değerlendirildiğinde, 12 milin Türkiye ve Yunanistan arasında Türkiye aleyhine açık bir eşitsizliğe neden olacağı görülmektedir.

Türkiye karasularının, Yunanistan tarafından 12 mile genişletilmesi durumunda yaşanacak sıkıntıları şu şekilde açıklamıştır; Açık deniz alanlarının azalması sebebiyle, deniz özgürlüğü sınırlanınca sadece Türkiye değil, diğer devletlerin de deniz ticareti zarar görecektir. Ayrıca Türkiye, açık denizde şu anda kullandığı bölgeyi kaybedeceğinden, ülkenin hem ticareti, hem ekonomisi hem de savunması zarar görecektir. Türkiye ve diğer devletlerin karşılaşacakları olumsuzlukların yanında, 12 mil zorunlu olmayan maksimum kara suları genişliğidir ve bunu tüm devletler uygulamamaktadır. Ege de, kapalı bir deniz olması nedeniyle Yunanistan tarafından uygulanmaması gerekir¹³.

Karasuları sınırının belirlenmesi uluslararası denizlerde devletlerarasında çözülmesi en zor konulardan birisidir. Çözümü bu derece zor olan bir konunun, Ege Denizi gibi dar bir denizde ve Türkiye ile Yunanistan gibi tarihten beri aralarında birçok problemin ve sürtüşmenin yaşandığı ülkeler arasında çözmeye çalışmak ise sorunu daha da zorlaştırmaktadır. Ege Denizi, ne bir okyanus, ne de Karadeniz ya da Akdeniz gibi büyük bir deniz değildir. Her iki ülkenin de sorunun çözümü için kendi çıkarlarını göz önünde bulundurarak belli tavizler vermesi gerekmektedir.

¹³ Alexis Heraclides, **Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye**, İletişim yay., İstanbul, 2003, ss. 207–208.

Türkiye ve Yunanistan karasuları sınırının belirlenmesi ile ilgili olarak bazı iddialar ortaya atmaktadırlar. Türkiye bu konuda BMDHS’de karasuları ile ilgili olarak belirlenen 12 millik sınırları kabul etmediğini, bunun nedeni olarak da belirtilen sözleşmeye taraf olmadığını söylemektedir. Bunun yanı sıra Ege’de özel bir uygulamanın yapılması gerektiğini de iddia etmektedir. Ayrıca Türkiye’ye göre bir devlet karasularını belirlerken diğer devletlerin açık denizlere açılmasını engelleme hakkı yoktur. Yunanistan’ın istediği 6 mil üzerindeki karasuları genişliğinin Türkiye’nin haklarına tecavüz etmek olduğunu savunmaktadır. Türkiye’nin karasuları ile ilgili tezlerine karşılık Yunanistan da karşı tezler ortaya sunmaktadır. Yunanistan BMDHS’nin 3ncü maddesine göre 12 mil genişliğin bir genel kural olduğunu iddia etmektedir. Kıyı devletlerin karasuları genişliğini, istediği gibi belirleme hakkına da sahip olduğunu ve bunu istediği gibi kullanabileceğini savunmaktadır¹⁴.

Kardak Krizi de karasuları konusunda Yunanistan’ın 12 mil girişimlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kardak kayalıklarının statüsü belirsiz olduğundan Yunanistan bu kayalıklar üzerinden karasularını arttırmaya yönelik bir girişimde bulunamamaktadır. Ege Denizi’nde Kardak gibi aidiyeti tartışmalı, binlerce ada, adacık ve kayalık olduğu dikkate alındığı takdirde tek başına Kardak kayalıklarının değil ama örnek teşkil edeceğinden tüm aidiyeti tartışmalı ada, adacık ve kayalıkların statüsü, Ege’de çok ciddi farklar yaratabilecek potansiyele sahiptir.

2. Kıta Sahanelığı Sorunu

Bir Ülkenin kıyı şeridi ile açığa doğru yönelen deniz dibinin aniden derinleştiği bir uçurum noktasına kadar uzanan deniz tabanı ve bunun altındaki toprak, o ülkenin kıta sahanlığını oluşturmaktadır¹⁵. Kıta sahanlığı, denize sınırı olan bir devletin, kara ülkesinin deniz altındaki uzantısının dibi ve dip altı olarak

¹⁴ Ali Kurumahmut, **Ege’de Temel Sorun Egemenliğı Tartışmalı Adalar**, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara, 1998, ss. 18 – 21.

¹⁵ Faruk Sönmezoğlu, **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2000, s. 491.

tanımlanır. Kıta sahanlığı sınırları genelde karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı yerden itibaren 200 deniz milidir¹⁶.

Kıta sahanlığının belirlenmesindeki ana amaç denizin dibinde bulunan zenginliklerden kıyı ülkelerin yararlanabilmesidir. Örneğin; bir ülkenin kıyı şeridinde denizin dibinde bulunan petrol, doğalgaz, madenler ve su ürünlerinden yararlanabilmesi için bu sayılan kaynakların o ülkenin kıta sahanlığı sınırları içinde olması gerekmektedir. Bu bakımdan kıta sahanlığı Ege'nin zenginliklerinden yararlanmak bakımından hem Türkiye'nin hem de Yunanistan'ın yakın ilgi alanını oluşturmaktadır. Sahip olduğu konum itibariyle ve üzerinde aidiyeti tartışmalı ada, adacık ve kayalıkları barındırması sebebiyle kıta sahanlığı bakımından Ege Denizi diğer denizlere nazaran daha farklı bir yapıya sahiptir. Ege Denizi kıta sahanlığının belirlenmesi için zorlu bir denizdir. Nitekim uluslararası arenada da, Ege Denizindeki kıta sahanlığı tam olarak belirtilememiştir. Bu sorun hala ortada çözüm beklemektedir¹⁷.

Devletlerarasında çeşitli anlaşma yolları vardır. Bunlar; bir arabulucunun katılacağı müzakereler, Uluslararası Adalet Divanı Lahey'e sorunun çözümü için başvurulması ve son olarak hem müzakere hem de hukuksal yolun bir arada kullanılmasıdır. Türkiye ve Yunanistan arasında kıta sahanlığı konusunda devam eden sorunlar, şu ana kadar bilinen antlaşma yollarından hiç biriyle çözülememiştir. Yunanistan kıta sahanlığı hakkında, adaların uluslararası hukuka göre kıta sahanlığına sahip olduklarını ve bu kuralların, Türkiye ile arasında olan sorunların çözülmesinde uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Kıta sahanlığının çözülebilmesi için en uygun yöntemin, Doğu Ege Adaları ile Anadolu arasında orta hattın uygulanması yani her iki kara parçasına eşit uzaklıktaki bir bölgeden sınır çizilmesi olduğunu söylemektedir. Türkiye ise, konunun sadece hukuksal olmadığını siyasal olarak da çözümlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Sadece hukuksal olan

¹⁶ Faruk Sönmezoğlu, **a.g.e.**, 2001, s. 262; ayrıca kıta sahanlığı tanımı ile alakalı bkz. Theodoros Katsoufros, **Türk Yunan Uyuşmazlığı**, (Der: Semih Vaner), Metis yay., İstanbul, 1990, s. 89.

¹⁷ Necip Torumtay, **a.g.e.**, ss.106–107.

çözümün adil bir çözüm olmayacağını, anlaşmazlığın hem hukuksal hem de siyasal olarak çözüme kavuşturulursa daha adil bir çözüm olacağını belirtmektedir¹⁸.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki problemlerin en önemlisi kıta sahanlığı sorunudur. Sorunun bu denli önemli olmasının sebebi Ege'de çok sayıda adanın bulunması ve Yunanistan'ın egemenlik hakkına sahip olduğu adaların kıta sahanlığının Anadolu'nun kıta sahanlığı ile aynı olduğunu iddia etmesidir. Bu iddia 1958 Kıta Sahanlığı ve 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine uygundur. Ancak Ankara, Ege'nin özel şartlara sahip olduğunu ve bu anlaşmalardaki maddelerin Ege için uygulanmasının mümkün olmadığını iddia etmektedir¹⁹.

Yunanistan kıta sahanlığı meselesini çözmek için Uluslararası Adalet Divanına gitmek istemektedir. Türkiye ise bu divanda konunun ayrıntılarıyla ele alınamayacağını düşünmekte ve tamamen hukuki kıstaslar göz önüne alınarak adil bir çözüme ulaşılamayacağını belirtmektedir. Türkiye sorunun çözümü için sadece hukuki tezlerin yeterli olmadığını savunmakta ve karşılıklı müzakerelerle sorunu çözmek gerektiğine inanmaktadır²⁰.

1975 yılında kıta sahanlığı sorununu, Atina Ankara'ya götürmüş, ancak Süleyman Demirel Hükümeti görüşmeleri ileri bir tarihe ertelemiştir. 1976 yılında Uluslar Arası Adalet Divanı ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi iki ülkeyi tekrar görüşmek üzere davet etmiş ve taraflar tırmanan gerginliği sona erdirmek için bu çağrıyı kabul etmişlerdir. Bu görüşmelerin sonunda iki ülke arasında imzalanan Bern Deklarasyonu ile iki ülke, aralarında çıkabilecek olası bir savaşa karşı kendi özgürlüklerinden fedakarlık yaparak Ege'de gerçekleştirdikleri araştırma çalışmalarına son vereceklerini açıklamışlardır²¹.

Bern deklarasyonu ile iki ülkenin arasındaki ilişkilerde bir düzelme yaşanmış ancak bu düzelme çok uzun ömürlü olmamıştır. 1981 yılında Papandreou

¹⁸ Alexis Heraclides, **a.g.e.**, ss. 203–204.

¹⁹ Atilla Eralp, **Türkiye ve Avrupa**, İmge Kitapevi, Ankara, 1997, ss. 249–250.

²⁰ **A.g.e.**, ss. 250–251.

²¹ **A.g.e.**, ss. 251–252.

iktidara gelince Bern deklarasyonu'nu geçersiz saymış ve iki ülke arasında sürmekte olan alt görüşmelerin de iptalini sağlamıştır. Papandreou iki ülke arasındaki diyalogun Türkiye'nin, Ege'nin hukuki statüsüne karşı olduğu müddetçe sürdürülemeyeceğini açıklamış ve Taşoz Adası yakınlarında petrol arama çalışmalarını başlatacağına dair demeçler vermiştir. Türkiye ise buna karşılık sert açıklamalar yaparak, Yunanistan tarafından yapılan hareketlere aynı şekilde karşılık vereceğini açıklamıştır. Papandreou, Türkiye'nin sert tepkilerine karşılık iki ülkeyi savaş ortamına sürüklememek için, tekrar yumuşama eğilimleri göstermiş ve 1982 yılında içeriği Bern Deklarasyonu ile aynı olan moratoryumu kabul etmiştir²².

Kıta sahanlığı ile ilgili olarak yaşanan tüm krizler Türkiye ve Yunanistan'ın, Ege'de sınırlarından taviz vermemek için gerçekleştirdiği ve her defasında da ciddi sirtüşmelerin, karşılıklı tehditlerin sonucunda savaş ile burun buruna gelinen durumların yaşandığı krizlerdir. Kardak krizi de temelde, "kıta sahanlığı" sebebiyle çıkmış ve ciddi yankıları olan, iki ülkenin savaşın eşiğine gelmesine neden olan krizlerden birisidir. Daha ayrıntılı olarak incelenebilmesi için Kıta Sahanlığı sorunu tarihsel süreç içerisindeki gelişmesine göre aşağıda incelenecektir.

a. 70'li Yılların Ortalarındaki Bunalımlar

Birleşmiş Milletler Hukuk Komisyonu'nun 1956 yılına kadar yaptığı çalışmalar sonucunda, Cenevre'de yapılan anlaşma ile kıta sahanlığı konusunda çıkan anlaşmazlıkların, öncelikle iki devlet arasında çözülmeye çalışılması, bu şekilde bir çözüm bulunamaması halinde, tarafların konuyu Uluslararası Adalet Divanı'na taşımaları kararlaştırılmıştır. Cenevre'de adaların kıta sahanlığı olduğu kararı verilmişse de, bu kararın tüm denizlerdeki sulara uygulanması, Türkiye tarafından kabul edilmesi mümkün olmayan bir karar olarak karşılanmıştır. Ege denizi, üzerinde yüzlerce ada bulunan, hassas dengelerin söz konusu olduğu bir

²² A.g.e., ss. 253–254.

denizdir. Bu adaların Anadolu sahillerine yakın olması nedeniyle Türkiye Cenevre Anlaşması'na imza atmamıştır²³.

Yunanistan tarafından kabul edilen bu eşit mesafe prensibi Yunan kıtası ile Türkiye arasında değil, Yunan adaları ile Türkiye arasındaki mesafeyi temel aldığından, buradaki kıta sahanlığı sınırı, karasuları sınırına eşit bir hal almış ve Ege Denizi'nin neredeyse tamamının Yunanistan'a ait olması gibi bir durum ortaya çıkmıştır. Yunanistan'ın kıta sahanlığı konusundaki uygulamalarının ardından, Türkiye de 1973 yılında TPAO (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı)'ya petrol arama ruhsatı vermiş ve Yunanistan'ın 7 Şubat 1974 tarihli notasıyla bu durumu protesto etmesi üzerine sorun ortaya çıkmıştır. Şubat 1974 de Türkiye Kıta Sahanlığı sorunu üzerinde müzakerelerde bulunmayı önermiş, 31 Mayıs 1975 tarihinde de her iki devletin Başbakanları meseleyi Adalet Divanına götürmeyi kabul ettiler. Ancak daha sonra Türkiye Adalet Divanı'na gitmekten vazgeçince meselenin çözümünde bir gelişme kaydedilememiştir.

1976 Şubat ayında Türkiye Sismik-I adlı araştırma gemisini Ege'de araştırmalar yapmak üzere hazırlamaya başladı. Yunanistan'ın, Sismik-I'in kendi kıta sahanlığına girmesi halinde tehlikeli bir durum yaratacağını bildirmesi üzerine, açıklama yapan Türkiye, Sismik-I'in faaliyetlerine müdahale edilmesi durumunda sert bir karşılık vereceklerini bildirmiştir. Ağustos 1976'da Sismik-I Ege Denizine açılarak, iki devlet arasında anlaşmazlık konusu olan sulara Türk Savaş gemileriyle birlikte girmesi üzerine Yunanistan, Sismik-I'i kendi savaş gemileri ile takip etmiş ve Sismik-I'in araştırmalarını ve Türkiye'nin tutumunu protesto etmiştir. Türk Hükümeti, protesto'yu sert bir dille yanıtlayarak kıta sahanlığı konusunda önceki düşüncelerinden herhangi bir taviz vermeyeceğini göstermiştir²⁴.

Yunanistan; yaşanan bu gelişmelerden sonra, 12 Ağustos 1976 tarihinde Milletlerarası Adalet Divanına başvurarak Sismik-I gemisinin Yunan kıta sahanlığına

²³ Mehmet Zeki Akın, **Karasuları, İçsular, Gemilerin Bu Sulardaki Rejimi ve Kıt'a Sahanlığı**, Öztuğ Matbaası, Ankara, 1978, ss. 326–327.

²⁴ Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1980)**, I, Türkiye İş Bankası Kültür yay., Ankara, 1991, ss. 834–835.

girerek tamiri mümkün olmayan zararlara sebep olduğunu ve Türkiye'nin bu faaliyetlerinin durdurulması gerektiğini bildirmiştir. Divan ise verdiği cevapta, Yunanistan'a katılmadığını belirterek isteğini reddetmiştir²⁵.

Divanın kararından sonra iki devlet arasındaki ilişkiler yumuşamaya başlamıştır. İki tarafın uzmanları 10 günlük müzakereler sonucunda, 11 Kasım 1976 tarihinde Bern Deklarasyonunu imzalayarak iki taraf arasında sınır çizilmesi konusundaki müzakerelere devam edilmesi ve bu süre içerisinde tarafların kıta sahanlığı konusunda hiçbir faaliyette bulunmaması kararını almışlardır. Deklarasyon ile iki taraf da birbirlerini küçük düşürücü hareketler yapmayacakları konusunda mutabakata varmışlardır. Bern Deklarasyonu sonrasında başlayan müzakerelerden herhangi sonuç alınamamış ve mesele günümüzde halen iki ülke arasındaki çözümsüz meseleler arasındaki yerini almıştır²⁶.

b. 1987 Yılında Yaşanan Gerginlik

Türkiye ve Yunanistan'ı savaş eşiğine getiren bir diğer olay ise Şubat 1987'de Atina'nın, Kanadalı bir şirketin başını çektiği bir konsorsiyum'un Ege'nin kuzeyinde petrol arama ve çıkarma ruhsatını iptal etmesi ile yaşanmıştır. Sonrasında Yunanistan Ege'de petrol arama çalışmaları için kendi milli petrol firmasını görevlendirmiştir. Bu duruma sert bir tepki gösteren Türkiye, kıta sahanlığının sınırlarının belirlenmediği ve konunun Atina'nın bilgisi dahilinde olduğunu belirterek, 1982 moratoryumunun ihlal edildiğini belirtmiştir. Yunanistan'a karşı bir çeşit misilleme olarak Ankara kendisine ait olan bölgelerde ve tartışmalı birçok bölgede petrol arama ruhsatı çıkarmış ve sonrasında Sismik-I araştırma gemisi harekete geçmiştir. Bir anda tırmanan bu gerginlik savaş söylemlerine neden olmuş ve zamanın Başbakanları Turgut Özal ve Papandreou'nun geri adım atmasıyla olası bir savaş önlenmiştir²⁷.

²⁵ **A.g.e.**, ss. 836–837.

²⁶ **A.g.e.**, ss. 837–838.

²⁷ Atilla Eralp, **a.g.e.**, ss. 254–255.

Yunanistan petrol arama çalışmalarını ertelediğini, ancak bu hakkı saklı tuttuğunu belirtirken, Ankara, Atina'nın sözünde durması halinde petrol arama çalışmalarını başlatmayacağını bildirmiştir. Bir hafta süren krizde taraflar savaşın çıkmaması için ellerinden geleni yapmışlarsa da karşılıklı görüşlerini değiştirmemişlerdir²⁸.

c. Davos Süreci

1987 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında savaşın eşiğine kadar gelineen krizlerden sonra, Yunanistan Başbakanı Papandreou ve Türkiye Başbakanı Özal Davos da bir süreç başlatmışlardır. Bu süreç şimdiye kadar iki ülke arasında sorunların çözümüne yönelik atılmış en önemli adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak 1988 yılının ilk yarısında büyük umutlarla başlayan Davos süreci 4–5 ay sonra umutların sönmeye başlaması üzerine, iki ülke arasındaki çözümsüz girişimler arasındaki yerini almıştır. Özal'ın 1988 Haziranda Atina'ya yaptığı geziden sonra hayal kırıklıkları başlamış ve AB'nin Brüksel Zirvesi'nde öne çıkan, Türkiye hakkındaki görüşler ve Kıbrıs'ın ön plana çıkarılması, Davos girişiminin çözümsüz kalacağı işaretlerini vermiştir²⁹.

Davos'ta 2 gün süren görüşmelerde her iki taraf da turizm, iletişim ve kültürel faaliyetlerde ortak çalışmayı kararlaştırmış, bunlara ek olarak da ikili sorunların çözümü üzerinde çalışmaların başlatılması karar vermişlerdir. Davos süreci ile her iki taraf da basit konularda işbirliği yapılması ve bu sayede çözülmesi zor konuların çözümü yolunda adım atılmasını amaçlamaktaydı. Fakat tarafların kendi görüşlerini terk etmemeleri neticesinde arzu edilen adımlar atılamamış Davos Sürecide çözümsüz kalmıştır.

Atina, Davos süreci ile Ankara'yı kıta sahanlığı konusunda Lahey Adalet Divanına götürmeyi ve Kıbrıs konusunda Ankara'ya taviz verdirmeyi

²⁸ A.g.e., s. 255.

²⁹ Theodoros Katsoufros, **Türk Yunan Uyuşmazlığı**, (Der.: Semih Vaner), Metis yay., İstanbul, 1990, ss. 8–9.

amaçlamaktaydı. Her ne kadar Davos Atina'nın bu beklentilerine çare olmasa da, Ankara ve Atina'nın savaşın, sorunların çözümünde bir araç olarak görülemeyeceği tezinin kabul etmeleri, iki ülke açısından önemli bir gelişme olmuştur. Atina ne kadar uzlaşmaz ve kışkırtıcı olursa olsun Ankara'nın kendisine savaş açmayacağını Davos ile garanti altına almak istemiş ve bu istediğini de almıştır³⁰.

Türkiye'nin Davos'tan beklentisi ise Yunanistan ile kurulacak iyi ilişkiler sayesinde Avrupa Topluluğu'na yaklaşmaktır. Nitekim Özal 1987 yılında Avrupa Topluluğu'na tam üyelik için başvururken Davos'un sonrasında düzenlenen Türk-Yunan ilişkilerine de güvenmekteydi. Ancak 1988 yılının ortalarından itibaren Papandreou'nun açıklamalarında, Davos'tan Kıbrıs konusunda bir gelişme olmadıktan sonra verim alınamayacağı ifadeleri dikkat çekmektedir. 1990 yılında Başbakan olan Mitsotakis, Davos'un Türkiye ve Yunanistan arasındaki en önemli sorunları göz ardı ettiğini belirtmiş ve Kıbrıs'ta çözüm olmadan iki taraf arasında herhangi bir gelişmenin olmayacağını söylemiştir. Mitsotakis döneminde Davos rafa kaldırılmış ve bir anlamda Davos'un ölümü gerçekleşmiştir³¹.

Davos sürecinin yürümemesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi de iki ülke Başbakanlarının kişisel çalışmalarıyla ürettikleri bir çalışma olmasından kaynaklanmaktadır. Davos'un gücünü Özal ve Papandreou'dan alması sonucunda; bu iki Başbakandan kaynaklanan problemler Davos'u direk olarak etkilemiş, her iki Başbakan'ın da ülkelerinde siyasi olarak güç kaybetmeleri Davos'u bitiren en önemli etmenlerden birisi olmuştur. Bunların yanı sıra iki ülke arasında yıllardır sorun olan ve iki ülkenin de taviz vermek istemediği Kıbrıs meselesi de Davos'un sonunu hazırlamıştır.

Davos Süreci de, Kardak Krizi sonrasında yapılan girişimler gibi iki ülkenin karşılıklı olarak taviz vermemeleri sonucunda çözümsüzlüğe mahkûm kalmış girişimlerden birisidir.

³⁰ Atilla Eralp, **a.g.e.**, ss. 264–265.

³¹ **A.g.e.**, ss. 266–268.

3. Hava Sahası Sorunu

Karasuları ile ilgili olan hükümler hava sahası için de geçerlidir. Kara ülkesi ile karasularının üzerindeki hava sahası, ülkenin ayrılmaz bir parçasıdır. Hava Sahasına sahip olan devlet, yabancı devlet uçaklarının kendi hava sahasına girmesine izin verebileceği gibi, bunu yasaklayabilme hakkına da sahiptir. Çünkü hava sahasına sahip devlet bu konuda tam ve tek yetkilidir³².

13 Ekim 1919 tarihli Paris Barış Sözleşmesine göre; bir ülkenin karasuları üzerinde bulunan bölgesi, o ülkenin hava sahasını belirlemektedir. Türkiye bu anlaşmaya katılmayı kabul etmiştir. Dolayısıyla o yıllardaki 3 millik karasuları üzerinde 3 millik hava sahasını da kabul etmiş olmaktadır. Yunanistan da Paris Sözleşmesi'ne taraf olduğundan ve Lozan Antlaşması'nı imzalamış olduğundan o tarihteki hava sahasını 3 mil olarak kabul etmiştir³³.

1958 Karasuları sözleşmesine göre bir devletin hava sahası sınırları karasularının üzerinde bulunan kısımlardır. Yani karasuları sınırı ile hava sahası sınırı aynı olmalıdır. Dolayısı ile Lozan'da belirlenen 3 millik karasuları sınırları hava sahası sınırlarını da belirlemiştir.

Yunanistan hava sahası sınırlarını 1931 yılında 10 mile çıkardığını iddia etmekte ve 10 millik hava sahası sınırına ilişkin olarak Türkiye'nin herhangi bir itirazda bulunmadığını ve 1931 yılında bu sınırı kabul etmiş olduğunu söylemektedir. Buna ek olarak 1975 yılına kadar 4 yıl boyunca süren bu sınırın, uluslararası alanda Yunanistan'ın uçuş alanı olduğu görüşünü iddia etmektedir. Bunun sonucunda Yunanistan hava sahası sınırları ile karasuları sınırlarının aynı olması gerektiğini belirtmekte ve karasuları sınırını da 10 mile çıkartmak istemektedir. Türkiye ise Yunanistan'ın 1931 yılındaki hava sahası sınırını 10 mil olarak belirlediğinden haberinin olmadığını ve bunun gizli kalmış bir girişim olduğunu iddia etmektedir. Türkiye bu durumu 1975'lerde dile getirmiş ve sonrasında 6 millik sınır ile 10 millik

³² Aslan Gündüz, **Milletlerarası Hukuk**, Beta yay., İstanbul, 2000, s. 219.

³³ **Ege Denizi ve Ege Adaları**, Harp Akademisi Komutanlığı yay., İstanbul, 1995, s. 142.

sınır arasında kalan ek 4 millik hava sahası sorununu, Türk savaş uçaklarını bu bölgede uçurarak aşmaya çalışmıştır³⁴.

Atina'nın bu tavrı, Uluslararası anlaşmalara aykırıdır. Hava sahası Karasuları genişliğine bağlı olarak değişen bir kavramdır. Karasuları 6 mil olan bir ülkenin 10 millik hava sahasını kullanması hiçbir ülke tarafından onaylanmamıştır. Hava sahasının 10 mil olarak kabul edilmesi durumunda Türkiye'nin hava sahası %50 oranında azalacaktır. Türkiye bu bakımdan Yunanistan'ın hava sahasının 10 mil olduğuna karşı çıkmaktadır. Tüm bu hukuksal aykırılıklara rağmen Yunanistan 10 millik hava sahasını uygulamaya devam etmekte ve ihlal eden devletleri protesto etmektedir³⁵.

Hava sahası ile ilgili problem yaratan diğer bir husus ise FIR³⁶ meselesidir. ICAO'nun 1952 de yaptığı, Türkiye ve Yunanistan'ın da katıldığı toplantıda Ege'de uçan tüm uçakların Atina'ya bilgi vermesini bu uçakların Türk hava sahasına girerken de bu bilgileri İstanbul'a bildirmesine karar verilmiştir. Türkiye bu karara karşı o tarihte bir tepki vermemiştir ancak sonraları bu konu Ankara'nın pişmanlığına sebep olmuştur³⁷.

Yunanistan elindeki FIR yetkilerini kötüye kullanmıştır. Atina sürekli olarak zaman ve uçuş planı değişiklikleri talep etmiş ve askeri tatbikatları engellemek istemiştir. Ayrıca Atina, Ankara'nın Ege'de rahat hareketini daraltmak için milli hava koridorları, manevra ve kontrol alanları yaratmak istemiştir³⁸.

1974 yılındaki Kıbrıs bunalımı ile birlikte FIR anlaşmasına göre Türkiye ciddi sorunlarla karşılaşmıştır. Türkiye hava sahasına giren uçaklar ancak 1–2 dakika önceden Türkiye'ye haber veriyor ve bu durum baskınlara karşı tedirginlik

³⁴ Ali Kurumahmut, **a.g.e.**, ss. 27 – 28.

³⁵ Atilla Eralp, **a.g.e.**, ss. 256–257.

³⁶ FIR (Flight Information Region): Uluslar arası Sivil Havacılık Sözleşmesine göre uçuş bilgi bölgesi ve rapor hatları, uçuş bilgi ve uyarı hizmetlerinin verildiği bir bölge ya da hattır. Bu bölgeler bilgileri alan ülkeye herhangi bir egemenlik sağlamamakla birlikte o bölgenin uçuşunu kontrol etme hakkını o ülkeye verir. Ancak Yunanistan bazı haritalarda da gösterdiği gibi FIR hattını Türk-Yunan sınırı olarak göstermektedir. Bu durum kesinlikle Türkiye tarafından kabul edilecek bir durum değildir.

³⁷ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, ss. 838–839.

³⁸ Atilla Eralp, **a.g.e.**, ss. 257 – 258.

yaratıyordu. Türkiye bunun üzerine Ege hava sahasını ortadan ikiye bir çizgi çekerek belirlemiş ve bu çizgiyi geçen uçakların uçuş bilgilerini İstanbul'a bildirmelerini talep etmiştir. Atina buna karşılık 1974 Eylül'ünde bütün uluslararası havayolu şirketlerinin uçuşlarını durdurmalarına yol açan hava yolu koridorlarını tehlikeli ilan etmiştir. 1979 yılının Haziran ayından itibaren FIR sorununa NATO el atmış ve her iki taraf ile de görüşmeler yaparak müzakereler başlatmıştır. Bununla birlikte Türkiye Ege hava sahasının kuzey güney arasında ortadan ikiye bölünmesi isteğini geri çekmiştir. Yunanistan ise 1974 öncesi statünün devam etmesini istemekten vazgeçmiştir. Şubat 1980'de Türkiye bununla ilgili NOTAM'ını kaldırdığını bildirmiştir. Bunu takiben ertesi gün Yunanistan 1974 tarihli NOTAM'ını kaldırdığını açıklamıştır. Sonuç olarak Ege Hava Sahası hava trafiğine açılmıştır³⁹.

Kardak Krizi sorunu hava sahası problemi bakımından da Türkiye ve Yunanistan arasında önem arz etmektedir. Çünkü Hava Sahası konusu karasuları ile ilişkili bir kavramdır. İki ülke bakımından da Kardak sebebiyle kazanılan karasuları, hava sahası sorununu kendi lehinde çözüme götürme bakımından önemli bir adım teşkil edecektir.

4. Adaların Silahlandırılması Sorunu

Yunanistan Lozan ve Paris Antlaşması gereğince, bu antlaşmalarda belirtilen adaları silahlandıramayacaktır. Ancak Yunanistan Montrö Antlaşmasını öne sürerek adaları silahlandırabileceğini söylemektedir. Oysa Montrö Antlaşması sadece Boğazları ve iki Boğaz önü adasını kapsamaktadır. Yunanistan'ın bu adaları silahlandırmasının asıl nedeni Ege Denizini kontrol etmek ve Türkiye'ye tehdidini açıkça göstermektir⁴⁰.

Yunanistan Limni ve Semadirek Adalarının yanında 12 Ada Bölgesindeki adaları da silahlandırmış ve Türkiye'nin Paris Barış Antlaşmasında taraf olmaması nedeniyle uygulamaya karışamayacağını, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 5nci

³⁹ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s. 839.

⁴⁰ Necip Torumtay, **a.g.e.**, s. 108.

maddesine göre de her ülkenin kendi topraklarını savunmak için gerekli tedbirleri almasına izin verildiğini, bu nedenle de 12 adayı silahlandırabileceğini belirtmiştir. Adaların silahlandırılması iki ülkenin birbirine duyduğu güvensizliği göstermektedir. Yunanistan Türkiye'nin adaları ele geçirmek istediğini düşünerek buraları yetersiz de olsa silahlandırmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin 1975 yılında kurduğu Ege ordusu ise Atina'yı telaşlandıran diğer bir etmendir. Türkiye ise adaların silahlandırılarak, Ege'nin bir Yunan gölü haline dönüştürülmek istendiğini savunmaktadır⁴¹.

Yunanistan adaların silahlandırılması ile ilgili Türkiye Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'ın 31 Temmuz 1936 da TBMM de yaptığı konuşmayı kendi tezini doğrulaması bakımından dile getirmektedir. Aras konuşmasında şunları söylemiştir; “1924 Lozan mukavelesi ile gayri askeri hale ifrağ edilmiş olan komşumuz ve dostumuz Yunanistan'a ait Limni ve Samotra adalarına dair olan hüküm de Montreux mukavelesi ile kalkmış oluyor demektir ki bundan da ayrıca memnunuz”⁴².

Yunanistan adaların silahlandırılması ile ilgili gerekçe olarak 1974'den itibaren Ege'deki Türk tehdidine karşı meşru savunma yaptığı iddiasından da bahsetmektedir. Bu iddia çerçevesinde Türkiye'nin kurmuş olduğu Ege ordusunu eleştirmekte ve kendi topraklarının tehlikede olduğunu söylemektedir. Bu iddianın Türkiye tarafından kabul edilebilmesi mümkün değildir. Çünkü Türkiye'nin kurmuş olduğu Ege ordusu, adaların silahlandırma faaliyetlerinden sonra kurulmuştur. Ayrıca Türkiye topraklarında olan ordunun, Türkiye'nin herhangi bir yerinde konuşlandırılmasını engelleyici bir kısıtlama da bulunmamaktadır. Yunanistan bu durumu uluslararası platforma taşıyarak destek aramaktadır. Buna gerekçe olarak da asıl tehdidin Türkiye'den geleceğini gerekçe göstermektedir. Bu şekilde sözde Türk tehdidinden bahsederek Türkiye'nin güvenliğini tehdit eden faaliyetlerini perde arkasına atmaktadır⁴³.

Türkiye Lozan ve Paris Barış Antlaşmalarını öne sürerek adaların silahlandırılmaması gerektiğini vurgulamakta ve bu konuda sert tepkiler vermektedir.

⁴¹ Atilla Eralp, **a.g.e.**, ss. 260–262.

⁴² Faruk Sönmezoğlu, **a.g.e.**, 2001, ss. 257–258.

⁴³ Ali Kurumahmut, **a.g.e.**, ss. 29–32.

Lozan antlaşmasının 13. maddesine göre Limni, Semadirek, Midilli, Sakız ve Nikarya adaları Yunanistan egemenliğine bırakılmış ve bu adaların silahsızlandırılacağı yükümlülüğü getirilmiştir. Buna ek olarak Lozan'ın 4. maddesinde Semadirek, Limni, İmroz, Bozcaada ve Tavşan adalarının silahsızlandırılacağı söylenmiştir. Bunun yanında 1936 Montreux Boğazlar sözleşmesinin başında bu sözleşmenin Lozan'da imzalanan sözleşmenin yerine geçeceğini bildirmektedir. Öte yandan Lozan'ın 15nci maddesinde yer alan 12 ada ve Meis Adası Paris Barış Antlaşmasıyla Yunanistan'a devredilmiştir⁴⁴.

Limni ve Semadirek Adaları ile Oniki adayı birbirine karıştırmamak gerekir. Buna göre birinci kategorideki adalar hakkındaki tüm önceki antlaşmaları Montreux Boğazlar Sözleşmesi ortadan kaldırmıştır. Oniki ada ile ilgili ise Türkiye Paris Barış Antlaşmasında taraf ülke olmadığı için alınan kararlar onu bağlamaz. Koşulların değişmiş olduğu da düşünülürse adaların silahsızlandırılmasına ilişkin hükümlerin artık tarihe karıştığı sonucuna varılabilir⁴⁵.

Montreux Boğazlar Sözleşmesi Gökçeada, Boğazlar ve Tavşan adasının silahsızlandırılmış statüsünü sona erdirirken Limni ve Semadirek Adalarının statüsünü değiştirmemiştir. Çünkü Sözleşmede Türkiye'nin ve Karadeniz'e kıyı olan devletlerin güvenliğini koruyacak biçimde bir karar alınmıştır⁴⁶.

Kardak gibi krizler nedeniyle Yunanistan güvenlik sorunlarını gerekçe göstererek adaların silahlandırılmasını meşru hale getirmeye ve uluslararası sistemde kendini bu ve benzeri krizleri öne sürerek haklı çıkarmaya çalışmaktadır.

C. BATI TRAKYA TÜRKLERİ SORUNU

Kardak Krizi ile doğrudan ilişkili olmamakla beraber, krizin sonrasında geçmişte yaşanan sorunları gündeme getirerek iki devletin kendisine manevra alanı

⁴⁴ Theodoros Katsoufros, **a.g.e.**, ss. 77-78

⁴⁵ **A.g.e.**, s. 78

⁴⁶ Ali Kurumahmut, **a.g.e.**, s. 29.

yaratabileceği düşüncesi ile bu sorundan kısaca bahsedilmesi uygun görüldüğünden, kısa bilgi mahiyetinde Türkiye ve Yunanistan arasındaki Batı Trakya Türkleri sorunundan bahsedilecektir.

Batı Trakya Türkleri Sevr Antlaşması ile azınlık haklarına kavuşturulmuşlardır. Ancak Sevr antlaşması geçerli olmayınca azınlıklara verilen bu haklar da geçersiz olmuştur. Yeni kurulan Türk Devletindeki azınlıklara bazı haklar verebilmek için müttefik devletler çok çalışmışlardır. İsmet Paşa 1922 de bir açıklama yaparak azınlıkların haklarına kavuşturulmaları için öncelikle dışarıdan kısıktılmamaları gerektiğini açıklamıştır⁴⁷.

Lozan Antlaşmasınının 37–44ncü maddelerinde Azınlıklardan bahsetmiş ve şu cümleler kullanılmıştır: “Bu kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan'ca da, kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır⁴⁸”.

Lozan'a göre Türkiye diğer ülkelerin Türk azınlıklarına vermiş olduğu haklardan fazlasını kendi topraklarında yaşayan azınlıklara vermemiştir. Bunun yanında Müslüman azınlıkları azınlık kavramının dışında tutmuştur⁴⁹.

Lozan Antlaşmasıyla, Yunanistan'ın Batı Trakya kesiminde önemli miktarda Türk asıllı nüfus kalmıştı. Bunların bir kısmı Türkiye'de yaşayan Rum asıllı Türk vatandaşlarıyla karşılıklı olarak değiş tokuş (mübadele) yapılmıştır. Günümüzde Yunan topraklarında yaşayan 150.000 Türk azınlık, Türk topraklarında ise tahminen 5.000–10.000 civarında da Rum azınlık bulunmaktadır. Yunanlıların şikayetleri daha çok geçmişe yöneliktir. Geçmişte bu azınlıktan fazla vergi alındığını, azınlığa karşı şiddet uygulandığını iddia etmektedirler. Türkiye ise kendi azınlıklarına misilleme olarak şiddet yapıldığını, Türk azınlığın sayısını azaltmak için her türlü yolun denendiğini söylemektedir. Atina, bu meselenin bir iç mesele

⁴⁷ Baskın Oran, **Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Bilgi yay., Ankara, 1991, s. 37.

⁴⁸ Lozan Antlaşmasında geçen azınlıklar hakkındaki maddeler için bkz. Hulusi Kılıç, **Cumhuriyet Döneminde Türkiye ile Yunanistan Arasında İmzalanan İkili Anlaşmalar, Önemli Belgeler Ve Bildiriler**, Denizcilik Havacılık Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2000, s. 23-29.

⁴⁹ Baskın Oran, **a.g.e.**, ss. 37–38.

olduğunu söylemekte ve Ankara ile görüşmekten kaçınmaktadır. Yunanistan'ın Batı Trakya'daki politikası, Ege'de sürdürdüğü politika ile paralellik göstermektedir. Her iki sorunda da, görüşmelerden kaçınmakta ve görüşmelerin egemenliğinden taviz vermesiyle sonuçlanacağından çekinmektedir⁵⁰.

1961 sonrasında Yunanistan'da yapılan nüfus sayımları, Müslüman-Türk azınlığının Yunanistan'daki azınlıkların en önemlisi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu azınlık 1967'den sonra Yunan hükümetinin kendilerine ayrımcılık yaptığını iddia etmişlerdir. Yunanistan bu azınlığa karşı yapılan ayrımcılık hareketlerini dönem dönem arttırmış ve uluslararası antlaşmalarda da belirtildiği şekliyle azınlık haklarını hiçe saymıştır. Bunun yanı sıra Yunanistan Anayasasında vatandaşlara verilen haklardan bu azınlıkları mahrum bırakmıştır. Bu mahrumiyet esnafa yapılan para cezaları, ehliyet vermeme, toprak alım satımı gibi konularda kendini göstermiştir. Zaman zaman polis ve jandarma ile arttırılan bu baskıların sebebi kritik bölgelerde yaşayan azınlık grubunun göçe zorlanmasıdır⁵¹.

Kardak Krizi sonrasında, ilerleyen yıllarda krizin tekrar gündeme gelmesi sonucunda, Yunanistan'ın diplomatik alandaki girişimlerine karşılık Türk tarafının, Yunanistan'ın hassas olduğu Batı Trakya'daki Türk'lerin azınlık hakları konusunu uluslararası platforma taşıma konusunda girişimlerde bulunarak Yunanistan'ın diplomatik olarak önünü kesmeye çalışabileceği değerlendirilmektedir.

D. KIBRIS SORUNU

Batı Trakya Türkleri sorununda olduğu gibi, Kıbrıs sorunu da Kardak Krizi ile doğrudan ilişkili olmayan bir sorundur. Kardak Krizinin muhatapları olan Türkiye ve Yunanistan arasındaki en ciddi problemi teşkil etmesi bakımından kısa bilgi mahiyetinde verilmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

⁵⁰ Atilla Eralp, **a.g.e.**, ss. 264.

⁵¹ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 25.

Kıbrıs sorunu, Türk-Yunan ilişkilerinde çözüme yönelik gelişmelerin yaşanabilmesi için aşılması gereken en önemli engel olarak her zaman gündemdeki yerini korumuştur. Kıbrıs konusu iki ülke halklarının duygusal ve milliyetçi karakterleri nedeniyle diğer sorunların çözümü yolunda kilit bir rol üstlenmektedir. Soğuk savaşın sona ermesi dahi konu ile ilgili olarak iki ülkenin buzlarının erimesi ve çözüm yolunda bir ilerleme kaydetmelerini sağlayamamıştır.

1571 yılında Osmanlılar tarafından fethedilen Kıbrıs adası, 1914 yılında İngiltere'nin yönetimine girmiştir. 1960 yılında ise bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. Adadaki Türk ve Rum nüfusunun eşit hakları üzerine kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Yunanistan kendine bağlamak istiyordu. Adadaki Türkler hunharca öldürülmeye başlandı. Ancak Yunanistan Enosis politikasında başarılı olamadı. 1974'teki Türk Barış Harekatıyla Türkler katliamdan kurtuldu.

80'li yıllarda Türk-Yunan ilişkilerinde uçurumun artması nedeniyle Kıbrıs konusundaki diyalog eksikliği rahatsız edici bir durum haline gelmiştir. Papandreou hükümeti'nin milliyetçi etkileri kullanmaktaki başarısı, Kıbrıs sorunu ve toplumlararası sorunların aşılması konusunda bir isteksizlik ve yavaşlama yaşanmasına neden olmuştur. Papandreou bu dönemde Kıbrıs sorununu uluslararası platforma taşımak stratejisini uygulamaya koymuştur. Bu gelişmeler üzerine, 15 Kasım 1983 tarihinde Kıbrıs'taki Türk yönetimi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adı altında bağımsızlığını ilan etmiştir⁵².

Kıbrıs'ta çözüm arayışları 1990 yılında tekrar başlamış fakat Kıbrıs Rum Kesimi'nin K.K.T.C.'yi meşru olarak tanımadıklarını belirtmesi üzerine sonuç alınmaksızın başa dönmüştür. Kıbrıs'ta 1990'lı yıllarda yoğunlaşan Türk Yunan ilişkilerinde sonuca ve çözüme yönelik herhangi bir ilerleme olmamıştır. Her iki ülkede de birçok hükümet ve devlet adamı görüşmelere katılsa da, çözüme yönelik yapıcı adımlar atmadığı için sonuca gidilememiştir. 90'lı yıllarda iki ülke arasında çıkan Kardak Kayalıkları krizi, S-300 füzeleri krizi, Madrid Zirvesi ve iki ülkeyi

⁵² Mehmet Gönlübol, **Olaylarla Türk Dış Politikası**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1993, ss. 603-604.

doğrudan ilgilendiren AB Lüksemburg Zirvesi Kıbrıs sorununda tansiyonunun yükseldiği tarihlerdir.

Kıbrıs Rum Kesimi ile Yunanistan'ın 1994 yılında imzaladıkları Ortak Savunma Doktrini'ne göre Kıbrıs, Yunanistan'ın savunma alanına dahil olacak ve Rum kesimine karşı bir saldırıyı Yunanistan, "savaş nedeni" sayacaktı. Bu doktrin ile Rum Kesimi ve Yunanistan askeri alanda ortaklaşa hareket etme ve ortaklaşa karar verme konusunda mutabakata varmışlardır⁵³.

1995 yılının kasımında AB'nin sunduğu bir rapor, Kıbrıs adasını temsil etmek üzere Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin AB'ne alınması ve bunun Ankara'ya kabul ettirilebilmesi için Gümrük Birliği Anlaşmasının onaylanmasından söz ediyordu. Daha sonraki dönemlerde Kıbrıs meselesi sürekli olarak Türkiye'nin önüne çıkartılmış ve belirli ödünler verilmek için çözümün Türkiye tarafından sağlanması istenmiştir. AB Kıbrıs sorununun çözümü konusunda gereken adımların Türkiye tarafından atılması gerekliliği konusunda ısrarcı bir tutum sergilemektedir. Bu tutum, "AB'nin Türkiye'nin üyeliği konusuna önyargılı olmasaydı çözüm yolundaki adımların atılmasında Türkiye'nin tek taraflı çabasını zorunlu kılmazdı" yorumlarının yapılmasına neden olmaktadır⁵⁴.

6 Mart 1995 tarihinde Türkiye, AB ile Gümrük birliği anlaşmasını imzalamasını takiben Kıbrıs Rum hükümetinin Kıbrıs'ın tamamını temsil etmek üzere AB'ne başvurması ve AB'nin de tam üyelik için girişimlerin başlatması kararına itiraz etmemiştir. Böylece Gümrük Birliği Antlaşması ile birlikte Türkiye Kıbrıs Rum Hükümetini dolaylı olarak muhatap kabul etmiş ve Yunanistan'ın istediği Türk-Yunan sorunlarını Türk-AB sorunları haline dönüştürmenin ilk aşaması gerçekleştirilmiş oluyordu⁵⁵.

⁵³ Mustafa Türkeş; İlhan Uzgel, **Türkiye'nin Komşuları**, İmge Kitapevi, Ankara, 2002, ss. 42-45.

⁵⁴ Erol Manisalı, **Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye Seçenekleri**, Derin yay., İstanbul, 2002, ss. 199-202.

⁵⁵ **A.g.e.**, ss. 42-45.

Kıbrıs'ta meydana gelen sorunlar her zaman Türkiye ile Yunanistan arasındaki gündemin temel noktasını oluşturmuştur. Dönemsel olarak Kıbrıs sorununun gündeme geldiği gerçeği göz önünde bulundurunca; ilerde Kardak Krizi hakkında tezler ve iddialar gündeme geldiğinde, 1974 yılında Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesinin tarihsel dönem içerisinde haksızlığını vurgulayan Yunanistan'ın, Kardak Krizi esnasında Türk askerlerinin Kardak Kayalıklarına çıkmasına yönelik bir bağdaştırma yapabileceği tarafımca değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmenin doğru olup olmadığını zaman gösterecektir.

E. İKİLİ İLİŞKİLERE DIŞ ETKİLER

Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerde iki ülkenin sahip olduğu stratejik konum itibariyle dış müdahaleler sürekli olmaktadır. Dış kaynaklı odaklar kendi çıkarları doğrultusunda dönemsel olarak Türkiye veya Yunanistan'ı desteklemekte, genel olarak iki ülke arasında kurulu bulunan dengenin muhafazası yönünde hareket etmektedirler. Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilere olan dış etkiler üçüncü aktörün ve uluslar arası sistemin etkisi olarak aşağıda açıklanacaktır.

Türk-Yunan ilişkilerinde Batılı Devletler her zaman belli bir ağırlığa sahip olmuşlardır. Batılı devletlerin Yunanistan'ın yanında yer almayı gelenekselleştirmesi Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca batılı devletlerin ilişkilerdeki rolü de, iki devletin bağımsız ikili ilişki içine girmesini engellemiştir. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi sonucu, 1975 yılındaki ABD'nin aldığı silah ambargosu kararı da yeni ulusal güvenlik arayışlarına yol açmıştır. 1990'lardaki AT, Türk –Yunan ilişkilerinde etkili olmaya başlamıştır. Bu etki Türkiye-Yunanistan ilişkileri bakımından, Türkiye açısından olumsuz olmuştur. Yunanistan topluluğa olan üyeliğini, Türkiye'ye karşı bir koz olarak kullanmıştır⁵⁶.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde batılı devletler her zaman etkili olmuştur. Örneğin 1930 – 1954 arasında iki devletin arasında iyi ilişkilerin

⁵⁶ Birgül Demirtaş Coşkun, **a.g.e.**, ss. 10–11.

oluşmasının sebebi; iki devletin de dış tehditlerden çekinmesinden kaynaklanmaktadır. Bu tehditler ortadan kalkınca ve dış ilişkiler Yunanistan'ın lehine işleyince iki devlet arasında olumsuzluklar ortaya çıkmıştır. İki ülkeye Batının yaklaşımı da dönem dönem değişmektedir. Uluslararası sistemde dönemsel olarak Türkiye'nin önemi yüksek ise Batı Türk-Yunan ilişkilerinde orta yol izlemeyi tercih etmektedir. Ancak Türkiye'nin önemi düşük ya da alçalmakta ise, Batı Türkiye'ye Yunanistan ile arasındaki sorunları çözmesi için baskısını arttırmaktadır. Örneğin; 1990'lı yıllarda Türkiye'nin önemi Avrupa için azalmıştır ve bu dönemde Avrupa Türkiye'ye olan baskısını arttırmıştır. Özellikle Yunanistan ile yaşanan Kardak Krizi sonrasında AB'nin Türkiye'ye olan baskısı gözle görülür bir şekilde artmıştır. AB diplomatları demeçlerinde Türkiye'yi eleştiren tavırlar takınmış, Yunanistan'ın yanında yer almıştır. Buna karşılık Türkiye ile bu yıllarda önemli bir stratejik ortaklık içersinde olduğundan dolayı ABD, Türkiye'ye AB kadar baskı yapmamıştır. AB'nin Kardak Krizi sonrasındaki tutumuna karşın ABD, Türkiye ve Yunanistan arasında her iki tarafa da eşit mesafede olmuş ve iki tarafı uzlaştırıcı bir rol üstlenmiştir. Türk Yunan ilişkileri günümüzde de büyük oranda uluslararası sistemin yapısından, bu sistemdeki büyük devletlerin ikili ilişkilerinden etkilenmektedir. Kardak Krizi örneğinde olduğu gibi ABD'nin araya girmesi savaş eşiğine gelmiş Türkiye ve Yunanistan'ı Madrid'te görüşmelere zorlamıştır⁵⁷.

AB'nin Madrid zirvesinin hemen ardından Kıbrıs Rum kesimi ile tam üyelik müzakerelerini başlatması kararı neticesinde, Türkiye ile KKTC'nin entegrasyona yönelik ilk adımları atması Yunanistan basınına ve siyasetine bomba gibi düşmüş, Yunan hükümeti Türkiye'nin bu davranışının hem Madrid Anlaşmasını hem de Kıbrıs Sorununun çözümünü törpülediğini belirtmiştir. Yunan basını, Türkiye'nin tahrikler içerisinde olduğu yorumlarını yapmıştır⁵⁸. Madrid zirvesinin ardından bir ay bile geçmeden ilişkilerin AB yüzünden bozulması iki ülke ilişkilerinin ne kadar çabuk tırmanabildiğini, dostluk rüzgarlarının ne kadar çabuk terse dönebileceğini ve AB'nin iki ülkenin arasındaki ilişkilerde ne derece önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

⁵⁷ **A.g.e.**, ss. 10–13

⁵⁸ Nur Batur, “Yunanlılar Şokta”, **Hürriyet**, 22.07.1997.

1970'lerin sonlarında ve 1980'lerin başında Türkiye ile Yunanistan arasında gerginleşen ilişkiler Türkiye'nin güvenlik nedeniyle ABD ile yakınlaşmasına sebep olmuştur. 1980–83 arasında genellikle yakınlık içinde olan ilişkilerde Türk Amerikan Savunma İşbirliği Antlaşması da imzalanmıştır⁵⁹.

Yunanistan uzun süreden beri AB'nin de yardımı ile Doğu Ege Adaları ile Anadolu arasında orta hattı çizerek Türkiye ile deniz sınırını belirlemek istemektedir. Bu çerçevede Avrupa Birliği Komisyonu Yunanistan'ın katkılarıyla 23 Aralık 1992 tarihinde Ege Denizi'nde Yunan Adaları başlıklı rapor hazırlamıştır. Bunun üzerine Kasım 1995 de Yunanlılar iskan uygulamasına başlamışlardır⁶⁰.

AB Komisyon Raporunda Girit ve Eğriboz Adaları kapsama alınmamış ve Meis, İpsili, Karaada ve Menteşe Adaları iskan bölgesinde kabul edilmiştir. Raporda Yunan adalarının sayısını 1000 olarak tespit edilmiş, bunlardan 130 tanesi meskûn olarak belirlenmiştir, 1991 yılı itibarıyla adaların nüfusunun Yunanistan nüfusunun %5 ini kapsadığı belirtilmiş ve yüzölçümü hakkında bilgiler verilmiştir. Gökçeada ve Bozcaada'dan başka, Anadolu sahillerinin 3 mil dışında kalan adalar Yunanistan'ın egemenliğinde gösterilmiştir. Bunun yanı sıra Yunanistan'ın meskûn olmayan birçok adayı meskûn olarak gösterdiği raporda bulunan bilgilerin yanıltıcı olduğu gözükmektedir⁶¹.

Yunanistan, Avrupa'nın Osmanlı Devletine karşı geliştirdikleri politikanın bir yan ürünü olarak doğmuştur. Yunanistan, İtalya, Fransa ve Rusya tarafından egemenliğini kazandığı tarihten itibaren himaye altına alınmıştır. Avrupa'nın büyük devletleri Yunanistan'ı desteklemişlerdir. Bunu bazen maddi olarak bazen de politik olarak yapmışlardır.

Türkiye ve Yunanistan'ın Batı ile olan ilişkileri nedeniyle kendi iç politikalarında ve dışı yönelik siyasetlerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Değişmeyen nokta ise; her iki devlet arasında, Batı'nın bir "referans noktası"

⁵⁹ Mehmet Gönlübol, **a.g.e.**, s. 605.

⁶⁰ Ali Kurumahmut, **a.g.e.**, s. 9.

⁶¹ **A.g.e.**, ss. 9–10.

olmasıdır. İki ülke de sorunlarını batıya anlatmış ve zaman zaman birbirlerini bu devletlere şikayet etmişlerdir. Batı ile olan ilişkileri iyi tutmaya ve bu devletlere hoş görünmeye çalışmışlardır. Bunun yanında iki devletin Batı ile olan ilişkilerinde Yunanistan daha etkili olmuş ve bu ülkeleri birçok defa kendi tarafına çekmeyi başarmıştır. 1980'lerde NATO'daki Türkiye'nin etkisini azaltabilmek için Yunanistan tüm etki ve yetkilerini kullanmıştır. Ayrıca Yunanistan Avrupa Birliği'nde de aynı şeyi yapmış, 1990'ların sonlarına kadar tüm Avrupa Birliğini Türkiye'ye karşı kullanmıştır. Bunun en çarpıcı örneklerini Kardak Krizi ve sonrasında gelişen olaylar da görmekteyiz. AB, NATO üyesi iki ülkeye eşit mesafede durmak yerine Yunanistan tarafında yer almış ve Yunanistan'ın girişimlerini sonucunda Türkiye'yi suçlu bulmuştur.

Bunun yanı sıra her iki devlet de kendi aralarında meydana gelen sorunları batıda daha iyi bir yere sahip olabilmek amacıyla kullanmıştır. Örneğin; Papandreou Türkiye ile olan ilişkilerini abartmış ve batıda daha iyi bir yere sahip olmaya çalışmıştır. Özal ise sorunları daha önemsiz görmeye ve göstermeye çalışarak batılı devletlerin gözlerinde barışçıl bir tutum sergilemek istemiştir⁶².

⁶² Şükrü S. Gürel, **Tarihsel Boyut İçinde Türk-Yunan İlişkileri (1821–1993)**, Ümit yay., Ankara, 1993, ss. 14–17.

II. KARDAK KRİZİNİN OLUŞUMU VE AŞAMALARI

Bu bölüm 3 ana başlık üzerinden anlatılacaktır. Bunlar; kardak kayalıklarının statüsü, krizin aşamaları ve kayalıkların egemenliğine ait tezler başlıklarını taşımaktadır. Özellikle, kayalıkların egemenliğine ait tezler incelenirken hem Türkiye hem de Yunanistan aynı antlaşma ve sözleşmelere dayanarak belirtilen kayalığın kendilerine ait olduğunu iddia ettiklerinden dolayı, aynı anlaşma ve metinlere bağlı olarak Türkiye ve Yunanistan'ın karşılıklı görüşleri ele alınacaktır. Böylece kayalıklar ile ilgili olarak her iki ülkenin ileri sürdüğü iddialara eleştirel bir gözle bakılabilecek ve iki ülkenin ileri sürdüğü tezler daha iyi anlaşılacaktır.

A. KARDAK KAYALIKLARININ STATÜSÜ

İki ülkeyi savaşın eşiğine getiren Kardak Kayalıkları, kendi taşıdıkları önemden daha ziyade, bölgede bulunan benzer statüdeki aidiyeti tartışmalı olan ada, adacık ve kayalıklar bakımından örnek teşkil edecekleri değerlendirildiğinden, hem Türkiye, hem de Yunanistan tarafından büyük ölçüde önemsenmiş ve bu bakımdan taraflarca konu üzerinde hassasiyetle durulmuştur. Kardak Kayalıklarına sahip olmak bu bakımdan değerlendirildiğinde iki taraf bakımından da, diğer coğrafi oluşumların egemenliklerinin kendi tarafları bakımından tescil edilmesine yönelik önemli avantajlara sahip olmak demektir. Kardak Krizinin incelenmesine geçmeden önce burada kayalıkların özelliklerinden ve öneminden kısaca bahsetmek uygun olacaktır. Böylece kayalıklar hakkında genel bir bilgiye sahip olunabilecektir.

1. Kayalıklarının Özellikleri

Bizans döneminde “Ege Adaları” kavramı, Ege Denizi’ndeki tüm adaları içerdiği halde gelişen tarihsel süreç içerisinde, yalnızca Anadolu kıyıları boyunca uzanan adalar üzerinde yoğunlaştığından dolayı, geçmişteki kapsamı giderek daralmıştır. Ege Adalarının sahip oldukları coğrafi konumları, değişik zamanlarda üzerlerinde meydana gelen egemenlik değişimleri, bu adalara ilişkin yapılan ikili ve uluslar arası antlaşmalar, bu adaların taşıdıkları jeopolitik ve stratejik önemleri dikkate alındığında Ege Denizi’ndeki bulunan adaları genel olarak 5 grupta sınıflandırmak mümkündür⁶³.

1. Boğazönü Adaları,
2. Saruhan Adaları (Kuzey Doğu Ege Adaları),
3. Menteşe Adaları (Güney Doğu Ege Adaları),
4. Kuzey Sporad Adaları,
5. Kiklat Adaları.

Burada, Kardak Kayalıklarının da yer aldığı Menteşe Adaları hakkında kısa bir bilgi vermek uygun olacaktır. Menteşe Adaları, Kuzey güney istikametindeki deniz yollarını kontrol altında bulduran coğrafi oluşumlardır. Bu adalar Anadolu’ya yapılacak olan taarruzlarda, Anadolu’nun savunmasında ileri karakol görevi yaparlarken, Anadolu’dan yapılacak taarruzlarda ise sıçrama tahtası görevini görmektedirler. Bir kısım batılı yazarlar Menteşe Adaları olarak anılan bu bölgeye Güney Sporad Adaları ismini vermektedirler. Bu bölgede, yirmiden fazla ada ile bunlara bağlı çok sayıda adacık ve kayalık bulunmaktadır⁶⁴.

Ege Deniz’i coğrafi açıdan bakıldığında yarı kapalı bir denizdir. Yarı kapalı bir deniz olma özelliğinin yanında, Ege Denizi, üzerinde birçok ada, adacık ve kayalık barındırmaktadır. Ege Denizinde bulunan bu coğrafi oluşumların büyük bir çoğunluğu Yunanistan'a aittir. Özellikle Türkiye kıyılarına çok yakın olan bu ada ve

⁶³ Ali Kurumahmut, **Ege’de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara, 1998, s. 4.

⁶⁴ **A.g.e.**, s. 5.

adacıkların bir bölümü Türkiye'nin Ege kıyılarını kuzeyden güneye kapatmaktadır. Kardak Kayalıklarının da içinde bulunduğu, Ege Denizi'nde bulunan birçok ada, adacık ve kayalığın hangi ülkeye ait olduğu tartışma konusudur. Bunlar "İhtilafı Ada, Adacık veya Kayalık" statüsündedir. Kendine has özellikleri olan bu bölgeyi daha iyi analiz edebilmek amacıyla, daha önce Türkiye ve Yunanistan arasında yapılmış anlaşmaları incelemek ve bunları değerlendirmek gerekmektedir⁶⁵. Kardak Krizine ilişkin tarafların tezleri anlatılırken bu anlaşmalara değinilecek ve tarafların yorumlarına yer verilecektir.

Kardak Kayalıkları, Ege Denizi'nin güneydoğu bölgesinde, Menteşe Adaları olarak anılan bölgede yer almaktadırlar⁶⁶. Kardak Kayalıkları, Doğu ve Batı Kardak olmak üzere iki kayalıktan oluşmaktadır. Bu kayalıklarda insan yaşamamaktadır⁶⁷. Doğu ve Batı Kardak Kayalıklarına ilişkin veriler aşağıda tablo halinde verilmiştir⁶⁸.

DOĞU KARDAK

**37° 03' 03'' N,
27° 09' 04'' E**

BATI KARDAK

**37° 02' 55'' N,
27° 08' 47'' E**

BOYUT	120 X 200 M.	100 X 180 M.
YÜZÖLÇÜM	19.730 METREKARE	16.680 METREKARE
ARA MESAFE	325 METRE	
ANADOLU'YA MESAFE (DÖNMEZ BR.)	3.6 MİL	3.9 MİL
KALİMNOS'A MESAFE	5.65 MİL	5.4 MİL
ÇAVUŞADASI'NA MESAFE	2.2 MİL	2.4 MİL

⁶⁵ A.g.e., s. 1.

⁶⁶ Kayalıklara ilişkin harita EK'te sunulmuştur.

⁶⁷ Erdem Denk, **Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Mülkiyetler Birliği Vakfı yay., Ankara, 1999, s. 52.

⁶⁸ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **Kardak Kayalıklarının Statüsü (Status of Kardak Rocks)**, Ankara, 1997, s. 15.

2. Kayalıkların Önemi

Türkiye ile Yunanistan arasındaki anlaşmazlıkların büyük bir kısmı Ege Denizi'nden dolayı ortaya çıkmıştır. Bu denizde bulunan Kardak Kayalıkları'nın stratejik öneminin anlaşılabilmesi için Ege Denizi'nin ve Ege Denizi'nde bulunan diğer ada, adacık ve kayalıkların her iki ülke ve diğer devletler açısından öneminin araştırılması uygun olur. Bu bakımdan değerlendirildiğinde; karasuları, hava sahası, kıta sahanlığı kavramları ve Ege Denizindeki aidiyeti tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar önem arz etmektedirler. Bu kavramlar bir önceki bölümde açıklanmıştır.

Kardak sorunu Türkiye ve Yunanistan arasında Ege'de devam eden problemlerin bir göstergesidir. Atina'nın korkusu Ege'de vereceği en küçük bir tavize karşılık Türkiye'nin Ege'nin tümünde benzer şekillerde hak iddia edeceğinden kaynaklanmaktadır. Kriz esnasında Yunan Hükümeti'nin olayı ölüm kalım meselesi yapmasının sebebi de budur. Ankara'nın sert davranmasının sebebi ise geçmişte yaptığı hatalardan dolayı Ege'de çok kayba uğradığından ve daha fazla kayba tahammülü olmadığından kaynaklanmaktadır⁶⁹. Her iki ülkede verilecek tavizin benzer konumdaki diğer ada, adacık ve kayalıklar konusunda emsal teşkil edeceğinden, sonucu ne olursa olsun kendi görüşlerinde direnmişlerdir.

Birkaç futbol sahası büyüklüğünde olan bu kayalıkların yarattığı kriz ilk bakışta toplumun çoğunluğu tarafından gerçek manasında anlaşılmasına rağmen, krizin her iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmesinin ve Kardak Kayalıklarının bu derece önemli olmasının en başta gelen sebepleri kıta sahanlığı ve karasularıdır. Bu yüzden Ege'de bulunan Kardak ve benzeri coğrafi oluşumların egemenliği hakkında çözüm üretmeye çalışırken, Ege Denizinin coğrafi konumunu ve yapısını göz ardı etmemek gerekmektedir. Yunanistan da, Ege Denizi'nin bu yapısını kabul etmekte ancak bu kabul, koşullu ya da sınırlı olmaktadır⁷⁰.

Kardak Kayalıklarının ekonomik açıdan herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Ancak, kayalıkların siyasi ve hukuki olarak sahip olduğu

⁶⁹ Atilla Eralp, **Türkiye ve Avrupa**, İmge Kitapevi, Ankara, 1997, ss. 269–270.

⁷⁰ Erdem Denk, **a.g.e.**, ss. 53–54.

avantajlar çok fazladır. Bu bakımdan, kayalıklar üzerindeki egemenliğin tescil edilmesi ile elde edilecek siyasi ve hukuki avantajlar iki ülke bakımından da çok önemlidir. Bu açıdan bakıldığında Kardak Kayalıkları bir semboldür. Yunanistan'ın iddiaları doğrultusunda Kardak Kayalıklarının Yunanistan egemenliğine geçmesini durumunda⁷¹:

1.Meis Adası dışında Onikiada bölgesinde, Türkiye'nin aleyhine olarak deniz egemenlik alanlarını belirleyen 28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağının hukuken bağlayıcı bir belge olduğu kabul edilmiş olacaktır.

2.28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağının hukuken bağlayıcı nitelikte bir belge durumuna gelmesi halinde, Kardak Kayalıkları ile aynı statüde olan ve Onikiada bölgesinde bulunan çok sayıda ada, adacık ve kayalık üzerindeki Yunanistan'ın egemenlik iddiaları haklı bir platforma oturacaktır.

3.Söz konusu ada, adacık ve kayalıkların Yunanistan egemenliğine geçmesi durumunda Yunanistan Ege'de yeni karasuyu elde etmiş olacaktır. Yunanistan'ın yeni karasuyu alanlarına sahip olması demek, Ege Denizi'nin bir anlamda Yunanistan'ın bir gölü olması demektir. Bu durumda Türkiye ve diğer devletler Ege Denizinden geçerken Yunanistan karasularından geçmek zorunda kalacaklardır.

4.Yunanistan tarafından Ege'de Onikiada bölgesinde, Türkiye ile arasında var olduğunu iddia ettiği deniz sınırı hukuken geçerli olacaktır.

Ayrıca Yunanistan bu ada, adacık ve kayalıkların kıta sahanlığının olduğunu, uluslararası arenada kabul ettirebilirse, ki bunun için çalışmalarını sürdürmektedir, Ege'de sahip olduğu kıta sahanlığı sınırlarını arttırmış olacak ve bu da Yunanistan'a Ege'nin doğal kaynaklarından Türkiye'ye göre çok daha büyük ölçüde yararlanabilme imkanı sağlayacaktır.

⁷¹ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, ss. 2-3.

B. KRİZİNİN AŞAMALARI

Kardak Krizi Aralık 1995 ile Ocak 1996 sonunda yaşanmıştır. Üzerinde insan yaşamayan ekonomik olarak bir değeri olmayan iki kayalığın, iki ülkeyi savaşın eşiğine getirmesi, Ege'de iki taraf arasında yaşanan sorunların ne denli büyük sorunlar olduğunu göstermiştir. Kardak Krizinin bu kadar büyümesinin iki sebebi vardır. Bunlardan birincisi; Ege'deki temel anlaşmazlıklar, diğeri ise medyanın olayı büyütmesidir. Bu kriz şunu göstermiştir; Türk Yunan sorunlarının çözülmesi için diyalog kurmak ve kışkırtmalardan sakınmak gerekmektedir⁷².

25 Aralık 1995 – 31 Ocak 1996 tarihleri arasında yaşanmış olan Kardak Krizi Ege'de var olan Türk-Yunan sorunlarına bir yenisinin daha eklenmesine neden olmuştur. Yaşanan krizi; uyuşmazlık aşaması, uyuşmazlık aşamasının krize dönüşmesi, kriz esnasında tutumlar adı altında incelemek, sistematik bir inceleme bakımından, doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu bakımdan; Figen Akat Gemisinin karaya oturduğu 25 Aralık 1995 tarihi ile Yunan askerlerinin Doğu Kardak Kayalığına çıktığı 28 Ocak 1996 tarihi arası uyuşmazlık aşaması, bu olay ile Türk askerlerinin Batı Kardak Kayalığına çıktıkları 30–31 Ocak 1996 tarihi arası uyuşmazlık aşamasının krize dönüşümü olarak incelenecektir.

1. Uyuşmazlık Aşaması

Hem Yunanistan hem de Türkiye tarafından, önceden planlanmış olmaması, Kardak Krizinin en önemli yönünü oluşturmaktadır. Krizin başlama noktası olarak kabul edebileceğimiz Figen Akad gemisinin karaya oturması sonrasında olayların her iki devlet açısından da çok ani bir şekilde geliştiğini söyleyebiliriz. Başlangıçta taraflarca basit bir deniz kazası olarak algılanan olay giderek “egemenlik sınırlarının ihlali” ve “toprak talebi” iddialarına dönüşmüştür⁷³. Figen Akad'ın Kardak

⁷² Sami Kohen, “Bir kayalık için... (mi?)”, *Milliyet*, 30.01.1996.

⁷³ Fuat Aksu, *Türk –Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme*, Ankara, SAEMK yay., 2001, s. 199.

Kayalıklarında karaya oturması, yıllardır bu bölgede ve bir bütün olarak Ege'de, ulusal karasuları sınırlarının saptanmamış olduğunu tekrar ortaya çıkarmıştır.

25 Aralık 1995 tarihinde Türk Bandıralı “Figen Akad” isimli bir kuru yük gemisi Bodrum'a 3 mil uzaklıktaki Kardak Kayalıkları'nda (Yunanlıların Imia ismini verdikleri kayalıklarda) karaya oturmuştur. Kazanın haber alınmasının ardından iki ülke yetkilileri de kayalıkların kendi ulusal toprakları olduğunu, dolayısıyla geminin kendi karasularında bulunduğunu belirtmişlerdir. Karaya oturan gemiye Yunan devriye botları yardım etmek istemiş, bunun üzerine Ankara, 21 Aralık 1995 tarihinde Atina'ya bir nota göndererek kendi karasularında olan bir gemiye yardım etmesini protesto etmiştir. Atina Türkiye'nin bu protestosuna uzun süre sessiz kaldıktan sonra 9 Ocak 1996 tarihinde Ankara'daki Yunanistan Büyükelçiliği kanalı ile bölgenin kendi karasuları içinde olduğunu vurgulamış ve iki ülke arasında egemenlik sorunları başlamıştır⁷⁴.

Bu bakımdan Türkiye'nin ve Yunanistan'ın iddiaları ve gerekçeleri büyük ölçüde aynıdır. Her iki devlet için de yaşamsal çıkar, ulusal egemenlik ve güvenlik kaygısı ön plandadır ve belirleyicidir. Dolayısıyla Türkiye de Yunanistan'ı tehdit olarak görmüştür. Yaşamsal çıkarların tehdit altında olduğu algılaması gösterilecek tepkinin de en üst düzeyde belirmesine neden olmuştur. Tarafların Dışişleri Bakanlıkları ile Büyükelçilikleri arasında verilen notalardan sonra Kardak Kayalıkları'nın egemenliği konusundaki uyuşmazlık resmi bir nitelik kazanmıştır⁷⁵. Diplomatik olarak sürdürülen karşılıklı notalar ile gerilen ikili ilişkiler, her iki ülke basınının da devreye girmesi ile büyümüş, “Figen Akad” isimli geminin karaya oturmasından 1 ay sonra, 25 Ocak 1996'da Yunanistan'a bağlı Kilimli Adası Belediye Başkanı ve bir grup Yunanlının kayalıklara çıkması ve Yunan bayrağını kayalıklara dikmesi ile kriz tırmanmıştır. Olaydan 1 gün sonra Türkiye'den bir grup gazetecinin kayalıklara gitmesi ve 26 Ocak 1996 tarihinde Yunan bayrağını indirerek yerine Türk bayrağını dikmeleri krizin iyice tırmanmasına neden olmuştur. Uyuşmazlık aşamasının devamı süresince taraflar arası diplomatik görüş alışverişi sürerken bir yandan da kendi ulusal stratejilerini destekleyecek kamuoyu oluşturma

⁷⁴ “Ankara Sıkışıyor”, **Cumhuriyet**, 28.01.1996.

⁷⁵ Karşılıklı olarak verilen notalar EK'te sunulmuştur.

çabalarına da girişilmiştir⁷⁶. 29 Ocak 1996 tarihinde, medya, kamuoyu ve muhalefetin baskıları sonucunda, Yunan Hükümeti, 12 Yunan askerini iki kayalıktan oluşan Kardak Kayalıklarından Doğu Kardak Kayalığına çıkarmışlardır. Aynı gün Atina'daki Türk Büyükelçisi Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'na çağrılarak kayalıkların Yunanistan'a ait olduğu ve yaklaşanlara ateşle karşılık verileceği uyarısında bulunulmuştur. Bu uyarı, Türkiye açısından Yunanistan'ın ilgili kayalıkları fiili işgali olarak değerlendirilmiş, Yunanistan ise bu yapmış olduğu davranışı "meşru savunma, tehdide karşı koyma" olarak göstermeye çalışmıştır. Bu hareketle beraber uyuşmazlık aşamasının zirve noktasına ulaştığını söyleyebiliriz.

2. Uyuşmazlık Aşamasının Krize Dönüşmesi

Uyuşmazlık aşamasının krize dönüşmesine neden olan olaylar, kuşkusuz iç politika kaygılarını da içermektedir. Gerek Yunanistan'da, gerekse Türkiye'de bulunan ulusal hükümetler bunalım sırasında ulusal tezlerini oluşturmakta hazırlıksız yakalanmışlardır. Karşılıklı olarak, ülke basın ve kamuoylarının kışkırtmaları neticesinde bu krize kısa sürede politikacılarda katılmış ve kriz esnasında beyanatlarıyla etkin rol almaya başlamışlardır. Yunanistan Dışişleri Bakanı Pangalos'un "Kardak bizimdir" açıklamalarına⁷⁷, Hükümet kurma çalışmalarını sürdüren Türkiye'nin Başbakan'ı Tansu Çiller'in "O bayrak iner, o asker gider" şeklindeki yanıtı örnek olarak gösterilebilir⁷⁸.

Yunanistan'ın Kardak kayalıklarına asker çıkarmasının ardından, bu olay sonucunda Türkiye de, 29 Ocak 1996 günü konu üzerinde üst düzey toplantılar yapılarak, askeri ve politik olarak Yunanistan'ın bu tavrına karşı gösterilecek tepkiler görüşülmüştür. Genel olarak yapılan değerlendirmelerde, Ege de bulunan yaklaşık 150 ye yakın coğrafi oluşum için, Kardak kayalıklarının örnek teşkil edebileceği sonucuna varılmıştır. Ege'deki Karasuları kavramından bir önceki bölümde bahsedilmiştir. Ege deki Karasuları tartışmaları tekrar hatırlanıp ta dikkate

⁷⁶ Krizin basına yansması ile ilgili gazete resimleri EK'te sunulmuştur.

⁷⁷ "Pangalos: Kardak bizimdir", **Milliyet**, 27.01.1996.

⁷⁸ "Çiller: Türkiye hazır", **a.g.g.**, 31.01.1996.

alındığında, bir anlamda, kayalıklara sahip olan ülkenin Ege'deki sınırların belirlenmesinde söz sahibi olacağı anlamı ortaya çıkmıştır.

Dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Güven ERKAYA kendisine yöneltilen; “Yunanistan’la harp çıkacak” sözlerine verdiği “Biz ulusal çıkarların korunması için gereken her yerde varız, harbe dönüşme olasılığı var diye çıkarlarımızın korunmasından vazgeçemeyiz” cevabı, ordunun yüksek komuta heyetinin olaya bakış açısını ve kararlılığını göstermesi açısından önemlidir⁷⁹. 29 Ocak'ta yapılan toplantı sırasında, Kardak kayalıklarının iki kayalıktan oluşmasından dolayı, üzerinde Yunan askeri bulunmayan kayalığa Türk askerinin çıkarılmasının kararlaştırılması, stratejik bakımdan önemli bir karardır. Kayalıkların iki tane olması ve Yunanistan'ın sadece bir kayalık üzerine çıkarma yapmış olması, Türkiye'ye Yunanistan ile fiili savaş ortamına girmemeyi sağlayacak önemli bir avantaj sağlamıştır. Sonuçta, yapılan değerlendirmelere paralel olarak, 31 Ocak 1996 gece yarısı yapılan operasyon ile Türk Su Altı Komandoları, Kardak Kayalıklarının diğerine çıkararak Türk bayrağını dikmişlerdir. Türkiye'nin bu hareketiyle beraber, uyuşmazlık aşaması krize dönüşmüştür.

3. Kriz Sonrası Tutumlar

Türk askerlerinin adaya çıkmasından 6 saat sonra her iki taraf da askerlerini aynı anda çekmişler ve savaş çıkma ihtimali ortadan kalkmıştır. Askerlerin geri çekilmesinde, her iki ülke arasında sürekli etkin olan Amerika'nın diplomasisi önemli bir rol oynamıştır. Kayalıkların egemenliği tartışması bitmemiş olsa da iki taraf arasındaki gerginlik aşılmıştır⁸⁰.

Türkiye Kardak Krizi ile birlikte ilk defa Ege'deki tüm coğrafi oluşumların Yunanistan'a ait olduğuna karşı çıkmıştır. Uluslararası anlaşmalarda bahsi geçmeyen

⁷⁹ Taner Baytok, **Bir Asker Bir Diplomat**, Doğan Kitap, İstanbul, 2001, s. 191.

⁸⁰ Atilla Eralp, **a.g.e.**, s. 269.

bu ve bunun gibi coğrafi oluşumların egemenliğinin hangi devlete ait olduğunun belirsiz olduğunu söylemiştir⁸¹.

Türkmen Parlak'ın Yeni Asır gazetesinde yazdığı köşe yazısı Kardak Kayalıklarının geçmişine ışık tutmaktadır. Yazısında kısaca; Türkiye'nin krizin hemen sonrasında geniş çapta bir araştırma başlattığına ve bu araştırma çerçevesinde Kardak Kayalıkları'nın kendisine ait olduğu sonucuna ulaştığına dikkat çekmekte ve buna örnek olarak Ünlü Denizcimiz Piri Reis'in 1500'lü yıllarda yazdığı Kitab-ı Bahriyesinde bölgenin haritasının verilebileceğini söylemiştir. Piri Reis'in bu haritasında Kardak Kayalıkları, "ikizler" adıyla gösterilmiştir⁸². Kriz sonrasında Genel Kurmay Başkanlığı'nın açıklamasında "Kardak" ismi "İkizce" olarak değiştirilirken, "Kayalık" statüsü de adacık olarak değiştirilmiştir. Türkçe karşılığı olmayan Kardak kelimesi Rumca'da "uç" anlamına gelmektedir⁸³. Yapılan bu çalışma kapsamında "İkizce" kelimesi yerine "Kardak" kelimesinin kullanılmasının sebebi araştırılan tüm kaynaklarda "Kardak" kelimesinin geçmesi ve herhangi bir yanlış anlamaya fırsat vermemek içindir.

a. Kriz Sonrasında Türkiye'nin Tutumu

Türkiye, Kardak krizi sonrasında Yunanistan'ın AB nezdindeki diplomatik ataklarına karşılık verebilmek amacıyla aktif bir dış politika izleme yoluna gitmiştir. Gelecekte, Avrupa Birliği'ne girmeyi düşünerek hareket eden Türkiye, Yunanistan tarafından yapılan her hareketi yakından takip edilerek, gerekli karşı girişimlerde bulunmayı ve kriz sırasında gösterdiği başarının devamını, uluslararası platformda da sürdürmeyi amaçlamıştır.

Türk Hükümeti, Ege sorunlarının çözüme ulaştırılması amacıyla Yunanistan hükümeti ile karşılıklı müzakerelerin başlaması için ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı

⁸¹ Heinz Kramer, **Avrupa ve Amerika Karşısında Değişen Türkiye**, Timaş yay., İstanbul, 2001, s. 251.

⁸² Türkmen Parlak, "Tarihte İkizce Adacıkları", **Yeni Asır**, 09.02.1996.

⁸³ "Kardak'ın adı ikizce oldu", **a.g.g.**, 07.02.1996.

Richard Holbrook'dan yardım istemiştir. Simitis Hükümeti'nin müzakere çağrularına yanıt vermemesi, Ege'de çözümden yana olan tarafın Türkiye olduğu imajının güçlenmesini sağlamıştır.

Kriz sırasında sert bir tutum sergileyen Ankara, kriz sonrasında Yunanistan'ın AB desteğini arkasına alabilmek için gerçekleştirdiği girişimlere karşılık verebilmek için daha ılımlı ve çözüme yönelik bir politika izlemeyi tercih etmiştir. Uzun vadede AB ile ilişkiler konusunda hassas bir konumda olan Türkiye, Ege'de yaşanan sorunlar ile ilgili eksikliklerini giderebilmek için gerekli hazırlıklara yönelmiştir. Bu hazırlıklar kapsamında, Kıta sahanlığı, adacıkların durumu gibi konularda eski arşivlerin daha detaylı incelenmesi ve daha sağlıklı kararların alınabilmesi amacıyla çalışmalar başlatılmıştır⁸⁴.

Diplomatik alanda Yunanistan'ın ataklarına karşılık verebilmek amacıyla AB üyesi ülkeler ile olan temaslar sırasında Başbakan Tansu Çiller, Yunanistan'ın karşı atak olarak gerçekleştirdiği Gümrük Birliği yardımını veto etmesi girişiminin, AB-Türkiye arasındaki anlaşmalara aykırı olduğu konusunda yetkilileri uyarırken, Yunanistan'ın bu girişimine tepki olarak Atina Büyükelçisi Ümit Pamir'i geri çağırmıştır⁸⁵.

Kardak krizinin patlak vermesine neden olan "Figen Akad" gemisinin kayaklıklara oturduğu tarihlerde yapılan erken seçimlerden hükümet bunalımı ile çıkan Türkiye, Mesut Yılmaz liderliğinde kurulan koalisyon hükümeti'nin görevi devralması ile daha ılımlı ve çözüme yönelik bir tavır takınmıştır. İlk defa bu dönemde Türkiye, Yunanistan'a koşulsuz diyalog önerisinde bulunmuştur⁸⁶.

23 Mart 1996 tarihinde yapılan bu teklif Türk dış politikası açısından önemli bir gelişme olarak nitelendirilebilir. Ancak, Türkiye'nin bu teklifi Atina yönetimi tarafından reddedilmiştir⁸⁷.

⁸⁴ "Türkiye, gerginliğe hazırlıksız yakalandı", **Cumhuriyet**, 03.02.1996.

⁸⁵ "Ankara Atina'ya sertleşiyor", **a.g.g.**, 27.02.1996.

⁸⁶ "Köşeden çıkma çabası", **a.g.g.**, 25.03.1996.

⁸⁷ İdris Bal, **21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası**, Alfa Basımevi, İstanbul, 2001, ss. 210-211; ayrıca bkz. Faruk Sönmezoğlu, **Türk Dış Politikası Analizi**, Der yay., İstanbul, 2001, s. 224.

b. Kriz Sonrasında Yunanistan'ın Tutumu

Yunanistan, Kardak krizi sonrasında kamuoyu ve parlamento'dan gelen baskılar neticesinde Türkiye aleyhinde her alanda karalama kampanyası başlatmıştır. Muhalefet partileri ve kamuoyu tepkileri neticesinde, Simitis Hükümeti, uluslararası alanda Türkiye'ye olan tavrını daha da sertleştirmiş ve AB parlamentosu'nun desteğini talep etmiştir. Uluslararası alanda destek sağlamak amacıyla Türkiye'ye yönelttiği suçlamalar kapsamında Gökçeada ve Bozcaada'lı Rumların gayrimenkullerinin ellerinden alındığını dahi iddia etmiştir⁸⁸.

Yunan Başbakanı Kostas Simitis, Türkiye'ye yönelik söylemlerinde “bu veya herhangi bir saldırgan milliyetçiliğe Yunanistan'ın cevabının, anında, sert ve kararlı olacağını ilan ediyoruz.” açıklamasını yapmış, ayrıca Bakanlar Kurulunda yaptığı açıklamada “ellerindeki mevcut tüm imkanları Türkiye'ye karşı kullanmakta tereddüt etmeyeceklerini” belirtmiştir⁸⁹.

Kriz sonrasında Atina'nın ABD'nin tutumu konusundaki rahatsızlıkları Başbakan Kostas Simitis ve Dışişleri Bakanı Theodoros Pangalos tarafından verilen demeçler ile dile getirilmiştir. Kriz sonrasında karşılıklı çözüm arayışları için Atina ve Ankara'ya resmi temaslar yapmak üzere ziyareti beklenen ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Holbrook'un “Atina'da istenmediği” açıkça belirtilmiş ve ABD, Yunanistan Dışişleri Bakan'ı Theodoros Pangalos tarafından “Türkiye'nin yanında yer almakla” suçlanmıştır. Parlamento'da yaptığı bir açıklama ile “ABD'nin Kardak krizi konusunda, saldırgan ve tehdit eden taraf olan Türkleri kınaması gerektiği” Pangalos tarafından öne sürülmüştür⁹⁰.

Yunanistan Kardak Krizinin hemen sonrasında Türkiye'ye karşı mali yardımları engellemeye yönelik tehdidini ortaya koyarak, Türkiye-AB Gümrük

⁸⁸ “PASOK'tan yeni iddia”, *Milliyet*, 07.02.1996.

⁸⁹ Ali Kurumahmut, *a.g.e.*, ss. 15-16.

⁹⁰ “Yunanistan'da kriz hazırlıkları”, *Cumhuriyet*, 03.02.1996.

Birliği Anlaşması'nın öngördüğü maddi yardımı veto ederek Türkiye'nin alması gereken finansmanı bloke etmiştir⁹¹.

Kriz sonrasında Yunanistan diplomatik olarak kendisini ön plana çıkartmış ve AB üyeliğini de kullanarak Türkiye'ye karşı bir zafer elde etmek istemiştir. AB'ne kriz hakkında bilgi vermiş ve Türkiye'yi AB'ne şikayet etmiştir. AB ise, üyesi olan Yunanistan'a destek çıkararak Türkiye'ye uyarılarda bulunmuştur.

c. Kriz Sonrasında AB'nin Tutumu

AB kriz sonrasında bir açıklama yaparak, AB ile Yunanistan'ın dayanışma içerisinde olduğunu, Yunanistan'ın güney sınırının AB'nin de sınırı olduğunu açıklamıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerin kuvvete başvurulmadan demokratik bir şekilde ve hukuksal olarak çözülmesi gerektiğini vurgulamıştır⁹².

Yunanistan Türkiye'nin Kardak Kayalıkları hakkındaki yaklaşımını sert bir dille eleştirip bu eleştirisine destek toplamaya çalışınca, AB Yunanistan'ı desteklemiş ve Türkiye'yi şiddetle kınamıştır. Sonrasında Türkiye'ye verilmesi planlanan maddi yardımı vermek için ön şartlar ortaya koyan AB, Ege'de gerginliği arttırmamak için olası bir hareketten kaçınılması ve egemenliği belirsiz adalar için Uluslararası Adalet Divanına gidilmesi koşullarının yerine getirilmesini talep etmiştir. Türkiye bu ön şartları bahis konusu bile yapmadan reddetmiş, AB ise Türkiye ile olan ilişkilerini sürdürebilmek için ödemeyi büyük oranda kısıntıya uğratmıştır. AB'nin bu tutumunun en önemli noktası Yunanistan'ın AB'yi Türkiye'ye karşı kışkırtması ve istediğini elde etmesidir⁹³.

1997 yılında Avrupa Birliği'nden üye ülkeleri temsilen Ankara'ya gelen diplomatlar, Kardak krizine çözüm aramışlar ve Hollanda Dış İşleri Bakanı Van Mierlo Yunanistan'ın Türkiye ile sadece Ege sorununun bulunduğunu, sorunun da

⁹¹ "Simitis vetolara başladı", **Milliyet**, 03.03.1996.

⁹² Mustafa Türkeş; İlhan Uzel, **Türkiye'nin Komşuları**, İmge Kitapevi, Ankara, 2002, ss. 56-57.

⁹³ **A.g.e.**, ss. 252-253.

Lahey Adalet Divanına götürülerek çözülebileceğini söylemiştir. Türkiye ise Yunanistan ile birçok sorunu olduğunu ve bu sorunların Yunanistan ile yapılacak müzakereler yoluyla tespit edilmesini ardından iki devletin tespit edilen sorunların çözümü için toplanmasını, en son olarak da çözülemeyen sorunların Adalet Divanına götürülmesini istemiştir⁹⁴.

Kardak Krizi sonrasında Avrupa Parlamentosu Kardak Kayalıklarını AB'nin güney doğu sınırı olarak göstermiş ve Türkiye'nin Yunanistan sınırını tehdit ettiğini vurgulamıştır⁹⁵. Avrupa Parlamentosu'nun 27 Mart'ta Brüksel'de gerçekleştirdiği oturumlar sonrasında yapılan açıklamalar ile Türkiye "İşgalci" olarak nitelendirilmiştir⁹⁶.

C. KAYALIKLARIN EGEMENLİĞİNE AİT TEZLER

Kardak Kayalıklarının egemenliğine ait tezler, Türk ve Yunan Tezleri başlıkları adı altında incelenecektir. Her iki ülkede aynı metinlere dayanarak egemenliğin kendilerine ait veya egemenliğin tartışmalı olduğunu iddia ettiklerinden dolayı, yapılan bu incelemede aynı metinler üzerinden tarafların bakış açıları yansıtılmaya çalışılacaktır. Tarafların bakış açıları karşı tarafın düşünce ve fikirlerine göre şekillendiği için, anlatım esnasında diğer tarafın iddiasından bahsedilerek, karşı tarafın buna ilişkin görüş ve düşünceleri izah edilmeye çalışılacaktır.

Tarafların ilgili metinlere dayalı olarak tez ve iddiaları incelendikten sonra, bu metinler haricindeki tez ve iddialar ise, karşılıklı diğer iddiaların değerlendirilmesi başlığı adı altında incelenecektir.

⁹⁴ Mehmet Ali Birand, **Türkiye'nin Avrupa Macerası**, Doğan Kitap, Ankara, 2001, s. 268.

⁹⁵ "AP'den Yunanistan'a destek", **Milliyet**, 14.02.1996.

⁹⁶ "Türkiye İşgalci", **Cumhuriyet**, 28.03.1996.

1. Türk Tezleri

Türk tezleri incelerken bu inceleme; Lozan Barış Antlaşması, Ankara Sözleşmesi, 28 Aralık 1932 Tarihli Metin ve Paris Barış Antlaşması hükümlerince yapılacak ve en sonda Türkiye'nin bu metinlere bağlı olarak derlenmiş görüşlerine yer verilecektir. Bu incelemeye geçmeden önce, Türkiye'nin kendi tezini kuvvetlendirmek adına ilgili kayalıkların tarihsel egemenliklerini öne sürdüğünden dolayı, kısaca bu kayalıkların tarihsel egemenliklerinden bahsedilecektir.

İstanbul'un alınarak Bizans İmparatorluğu'na son verilmesiyle, Osmanlı Devleti'nin bölgede etkisi artmış ve 1669 da en uzaktaki ada olan Girit'in alınması ile Ege Denizi bir Osmanlı denizi (ya da gölü) haline gelmiştir⁹⁷. Kardak Kayalıkları da, kesin tarihi veriler elde olmadığından dolayı, en geç bu tarihte Osmanlı egemenliğine geçmiştir denilebilir. Tarihsel süreç içerisinde Yunanistan bağımsızlığını kazanmış, Osmanlı Devleti çeşitli savaflara girerek elinde bulunan adaların bir kısmını antlaşmalar gereğince kaybetmiştir. En son Sevr Antlaşması, 12 Adaların İtalya'ya, diğer adalarında Yunanistan'a verilmesini öngörmesine rağmen uygulanmadığı ve yürürlüğe girmediğinden dolayı Ege Denizi'nde bulunan adaların durumu Lozan Barış Konferansına kalmıştır. Türkiye en son durumdan yola çıkarak; güneydoğu Ege'de bulunan adaların, bunların içerisinde Kardak Kayalıkları da yer almaktadır, aidiyetinin Osmanlı Devletinde olduğunu, Lozan Barış Antlaşması öncesinde de, Osmanlı Devleti'nin devamı olduğundan dolayı kendisine geçtiğini söylemektedir. Yani ilgili Kayalıkların egemenliğine yönelik yapılacak iddia ve tezlerin Lozan Barış Antlaşması dahil olmak üzere bu sürecin sonrasında yapılan antlaşmalar ve sözleşmeler hükmünce değerlendirilmesi gerektiği üzerine vurgu yapmaktadır. Buraya kadar olan Türkiye'nin iddialarına Yunanistan da aynı şekilde katılmaktadır. Bu bakımdan Türkiye ve Yunanistan arasında fikir ayrılığı bulunmamaktadır.

⁹⁷ Ali Kurumahmut, **a.g.e.**, ss. 33–35.

a. Lozan Barış Antlaşması'nın Hükümleri

24 Temmuz 1923'te Türkiye ile ihtilaf devletleri arasında imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın Ege Denizi'nde yer alan adaların statüsünü belirleyen maddeleri 12, 15 ve 16. maddeleridir. Kardak Kayalıkları ile yakından ilgili olduğu için burada bu maddeler ele alınacaktır⁹⁸.

Yunanistan; Lozan Antlaşması'nın 12. maddesine dayanarak kayalıkların Türkiye'ye ait olmadığını savunmaktadır⁹⁹. Lozan Antlaşmasının 12. maddesinde "Asya kıyısına 3 milden az uzaklıkta bulunan adalar, işbu Antlaşmada aksine hüküm olmadıkça Türkiye egemenliği altında kalacaktır¹⁰⁰" denmektedir.

Yunanistan bu maddeyi, üç milin dışında kalan ada ve adacıklar Türkiye'nin değildir şeklinde yorumlamaktadır. Hatırlanacağı gibi, Kardak Kayalıkları, Anadolu sahillerinden sırasıyla 3.6 ve 3.9 deniz mili uzaklıktadır. Yunanistan bu durumdan ve anlaşmadaki 3 mil ifadesinden yola çıkarak Kardak Kayalıklarının Türkiye'ye ait olamayacağını belirtmektedir. Türkiye ise bu yoruma karşı çıkmaktadır. Türkiye, Yunanistan'ın bu ifadeleri 3 milin ötesinde kalan ada ve adacıkların dışarıda bırakıldığı şeklinde yorumlamasına, söz konusu fıkranın işlevsel bir düzenleme yaptığını söyleyerek karşı çıkmaktadır. Çünkü O dönemde karasuları genişliği 3 mildir ve bu cümle bunu "teyit" amacı ile konulmuştur. Türkiye bu maddenin kıyı devletinin karasularını güvence altına almak için konulmuş olduğunu iddia etmekte ve eğer Yunanistan'ın söylediği gibi bir anlam ifade edilmek istenseydi, "3 milin dışında kalan ada ve adacıkların Yunanistan'ın egemenliğine geçecektir" ibaresi konulurdu demektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi antlaşmanın bu maddesi 3 mil dışındaki adaları Türkiye'den almak için değil, 3 milin

⁹⁸ Lozan Antlaşmasının tam metni için bkz. Hulusi Kılıç, **Cumhuriyet Döneminde Türkiye ile Yunanistan Arasında İmzalanan İkili anlaşmalar, Önemli Belgeler Ve Bildiriler**, Denizcilik Havacılık Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2000, s. 23–29.

⁹⁹ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 67.

¹⁰⁰ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, II, İletişim yay., İstanbul, 2003, ss. 466–467; ayrıca bkz. Hüseyin Pazarıcı, **Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1992, s. 76.

içindeki kalan ada, adacık ve kayalıkların egemenliğindeki yanlış yorumlamaları önlemek içindir¹⁰¹.

Antlaşmanın 12 nci maddesi, Ege Denizinde Onikiada bölgesi dışında kalan kesimde, ülkesel statüyü düzenlemektedir. Maddede yer alan 3 mil kriteri, antlaşmanın lafzı ve ruhuyla bağdaşmayacak şekilde dar yorumlanmamalı ve madde bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bu madde ile bırakılan adalar, yalnızca ismen sayılarak açıkça belirtilenlerdir. Uluslararası hukuka göre egemenlik devrinin açıkça olması gereklidir. Aksine durumlar uluslar arası hukuka göre kabul edilemez. Anadolu kıyılarına 3 mil mesafe içinde olan adalardan ismen sayılarak devredilmeyenler, Yunan işgali altında olmuş olsalar dahi, kesin bir biçimde Türkiye'nin egemenliğine bırakılmıştır. Maddede yer alan 3 mil esastan çıkan açık netice bulur. Ayrıca, 3 mil esas, 12 nci maddenin kapsamına giren Boğazönü ve Saruhan Adaları ile ilgili olup, hukuki statüleri 15 nci madde ile düzenlenen Onikiada bölgesi ile ilgili değildir. Dolayısıyla, Kardak Kayalıklarının Anadolu'ya mesafesinin 3 milden fazla olmasına dayanarak, Yunanistan'ın iddia ettiği Kardak kayalıkları üzerindeki egemenliği kabul edilemez¹⁰².

Lozan Antlaşması içerisinde bulunan maddelerden Kardak Kayalıkları ile yakından alakalı olan diğer bir madde ise 15nci maddedir. Türkiye'nin İtalya'ya devrettiği ada ve adacıkları tespit eden 15nci madde şöyledir: “Türkiye, aşağıda sayılan adalar üzerindeki tüm hak ve senetlerinden[sıfatlarından] İtalya yararına vazgeçer: Bugün İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya(Astropalia), Rodos(Rhodes), Kalki(Calki), Skarpanto, Kazos(Casso), Piskopis(Tilos), Misiros(Misyros), Kalimnos(Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos(Lipso), Sombeki(Simi) ve İstanköy(Kos) Adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar ve Meis(Castellorizo) Adası”¹⁰³.

Türkiye bu maddeye dayanarak İtalya' ya verilen ada ve bu adalara bağlı olan adacıkların ismen belirtildiğini söylemiştir. Buna göre Kardak Kayalıkları bu

¹⁰¹ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 67.

¹⁰² Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, s. 7.

¹⁰³ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 68.

ada ve bu adalara bağlı olan adacıkların içinde olmadığından 15nci maddedeki düzenlemeye girmemektedir. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin bir bakıma devamı olarak nitelendirilebilecek olan Türkiye, Osmanlıya bağlı olan Kardak Kayalıklarına sahip olan ülke konumundadır.

Antlaşmanın bu maddesinde geçen “bağlı (dependent)” ifadesinin yorumu önem kazanmaktadır. Çünkü Kardak Kayalıkları coğrafi olarak Menteşe Adaları bölgesinde, 15.maddede ismen tek tek sayılan 12 adalarla aynı bölgede yer almaktadır. Türkiye'nin “bağlı (dependent)” ifadesi konusundaki yaklaşımı, ileride Paris Barış Antlaşmasının da karşımıza çıkacak olan “bitişik (adjacent)” ifadesi ile birlikte yorumlanacaktır.

Türkiye'nin bu madde hakkındaki diğer bir yaklaşımı ise devredilen yerlerin ada ve adacık statüsünde olmasıdır. Kardak ise bir kayalıktır, dolayısıyla bu madde kapsamına girmesi olanaksızdır¹⁰⁴. Bir başka deyişle kayalık (rocks) ile adacık (islets) arasında fark vardır. İlgili madde kapsamında sadece ada ve adacıklara değinildiğinden dolayı, iki kayalıktan oluşan Kardak Kayalıkları'nın 15. madde kapsamına girmesi zaten mümkün olmamaktadır. Türkiye, bu ayırımdan yola çıkarak, Yunanistan'ın iddia ettiğinin aksine, Kardak Kayalıklarının, Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye tarafından İtalya'ya devredilen ada ve adacıkları belirleyen 15. maddesi kapsamına hiçbir şekilde girmediğini söylemektedir. Bundan dolayı da, tarihsel olarak Osmanlı Devletinde olan Kardak Kayalıkları üzerindeki egemenliğin, Osmanlı Devletinin devamı niteliğinde olduğundan dolayı kendisinde olduğunu belirtmektedir.

Lozan Barış Antlaşmasının konu ile ilgili bir diğer maddesi de 16. maddedir. Bu madde şöyledir; “Türkiye iş bu antlaşmada belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup yine bu antlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki Adalarda –ki bu toprak ve adaların geleceği ilgililerce saptanmış ya da saptanacaktır– her ne nitelikte olursa olsun, sahip olduğu tüm hak ve senetlerden (sıfatlardan) vazgeçtiğini açıklar. İşbu maddenin

¹⁰⁴ A.g.e., ss. 69–70.

hükümleri komşuluk nedeniyle Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış ya da kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz.“

Antlaşmanın 16ncı maddesinde Türkiye'nin belirtilen sınırları dışındaki tüm topraklar ve adaların egemenliğinden vazgeçtiğini açıklanmaktadır. Yunanistan Kardak Kayalıklarının açıkça belirtilmediği gerekçesi ile Türkiye'nin bu kayalıklardaki tüm haklarından feragat ettiğini iddia etmektedir. Türkiye ise 16ncı maddede adalardan söz edildiğini fakat adacık ya da kayalıklar hakkında bir ibare bulunmadığını, dolayısıyla adacık ve kayalıkların hakkından feragat etme gibi bir durumun söz konusu olamayacağını belirtmektedir¹⁰⁵.

Lozan Antlaşması'nın bütünü incelendiğinde bilinçli olarak ada, adacık ve kayalıklar arasında ayırım yapıldığı görülmektedir. Lozan Antlaşmasının bütünü göz önüne alındığında ve özellikle adacık kavramına yer verilen maddeler tekrar incelendiğinde, antlaşma taraflarının, bilinçli bir şekilde antlaşmada yer alan ada, adacık ve kayalıklar arasında ayırım yaptığı ortaya çıkmaktadır. Bu açıklanan nedenlerden dolayı da, iki kayalıktan oluşan Kardak Kayalıkların ada olarak nitelendirilemeyeceğinden, Kardak Kayalıklarının, Türkiye'nin üzerindeki tüm hak ve sıfatlarından vazgeçtiği “adalara” dahil olduğu söylenemez.

Burada, uluslar arası hukuk kurallarına göre egemenlik haklarının devrinin söz konusu olabilmesi için, bu hakkın açıkça devredildiğinin belirtilmiş olması gerektiğini tekrar hatırlatmak faydalı olacaktır. Açık bir feragat yoksa bir başka devlete egemenlik devrinden de söz edilemez. Uluslar arası hukuk normları dikkate alındığında antlaşmanın 16 ncı maddesini toptan feragat şeklinde yorumlamak, bu açıdan yanlış olacaktır¹⁰⁶.

Burada ayrıca bir noktaya da değinmekte fayda olacaktır. Lozan Barış Antlaşması Ege'de var olan tüm ada, adacık ve kayalıkların egemenliğine ilişkin soru işaretlerini ortadan kaldırmamıştır. Eğer böyle olsaydı 30 Mayıs 1929 yılında Türkiye ve İtalya bölgedeki kimi adaların egemenliğinin ve bölgedeki karasuları

¹⁰⁵ A.g.e., s. 67.

¹⁰⁶ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, a.g.e., s. 9.

sınırının belirlenmesi amacıyla USAD'a başvuru yapmazlardı. Bu başvuru bize adaların egemenliğinin o zamanlarda da tartışmalı olduğunu ve kime ait olduğunu bilinmediğini göstermektedir¹⁰⁷.

b. Ankara Sözleşmesi

Ege'de günümüzde problemlili olan ada, adacık ve kayalıklar, Türkiye ile İtalya arasında 1920'li yıllarda da problem olmuş ve her iki ülke anlaşma yoluna gitmişlerdir. Yaşanan uyuşmazlık sebebiyle, iki ülke yaptığı görüşmeler sonucunda 30 Mayıs 1929'da bir tahkim name hazırlayarak konuyu USAD'a götürmeye karar vermişlerdir. Türkiye ve İtalya USAD'dan Anadolu kıyıları ile Meis Adası adasında yer alan ve ismen sayılan 22 coğrafi oluşumun ve Bodrum Körfezi karşısındaki Kara Adanın Türkiye'ye mi yoksa İtalya'ya mı ait olduğunu tespit etmesini istemiştir.

Diğer yandan uyuşmazlığın çözümü için Türk ve İtalyan yetkililer arasındaki görüşmeler devam etmiştir. Türk ve İtalyan teknisyenler, 18 Haziran 1931'de Ankara'da bir araya gelmiş, toplantı tutanağı hazırlamışlar ve bu tutanak 4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan "Ankara Sözleşmesi'nin (Anadolu sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkında Sözleşme) temelini oluşturmuştur¹⁰⁸. Bu sözleşme ile Anadolu Sahilleri ile Meis adası arasındaki ada ve adacıklar ile Bodrum Körfezi karşısındaki ada ve adacıkların özellikleri hakkında bilgi verilmiştir¹⁰⁹. Taraflar aralarındaki egemenliği tartışmalı adalar sorununu çözüme kavuşturduklarından dolayı USAD'a durumu bildirerek başvurularını geri aldıklarını söylemişler. USAD'da bunun üzerine davayı gündeminden çıkarmıştır.

Yedi maddeden oluşan sözleşme ile Meis Adası ile Anadolu arasında kalan bölgedeki deniz sınırı; kimi ada, adacık ve kayalıkların aidiyeti sorununu kesin olarak çözmüştür. Nitekim ilk 3 maddede Türkiye ve İtalya'nın egemenliğine

¹⁰⁷ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 74.

¹⁰⁸ Antlaşma metni EK'te sunulmuştur.

¹⁰⁹ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, s. 3.

bırakılan tüm ada, adacık ve kayalıklar kısmen sayılarak belirtilmiştir. Dördüncü madde antlaşmada çizilen sınırların iki tarafında bulunan tüm ada, adacık ve kayalıkların ismen sayılıp sayılmadıklarına bakılmaksızın buldukların tarafın ait olduğu devletin egemenliğinde olacaklarını ön görmektedir. Bu sözleşmenin beşinci maddesinde ise Lozan Antlaşmasına yer alan ada ve adacık kelimelerine ek olarak kayalık kelimesi de kullanılmıştır. Sözleşmenin bu maddesinde, Türkiye ile İtalya arasındaki Ege Denizi'ndeki sınır ayrıntılarıyla belirtilmektedir ve Kardak Kayalıklarının bulunduğu bölümle ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle, kayalıkların Lozan Barış antlaşmasında belirtilen statüsü devam etmektedir¹¹⁰.

Hem Türkiye hem de Yunanistan bu sözleşmenin hukuksallığı konusunda fikir ayrılığına düşmemektedirler. Kardak Krizi bakımından bu sözleşmenin önemi ise, bu sözleşme ardından sözleşmeye taraf ülkelerce yapılan karşılıklı mektuplaşma ve bu mektuplaşmaların ardından iki tarafın teknisyenleri tarafından oluşturulan metnin hukuksallık ve bağlayıcılık konusudur. Bu konu aşağıda detaylı olarak incelenecektir.

c. 28 Aralık 1932 Tarihli Metin

Kardak kayalıklarının ismi uluslararası anlaşmaların hiçbirinde geçmemektedir. Ayrıca diğer anlaşmalardaki maddelere göre de Kardak Kayalıkları ve Ege'deki buna benzer diğer kayalıkların egemenlikleri ile alakalı olarak kesin bir hüküm verilememektedir. Kardak Kayalıklarının isminin geçtiği tek metin olan 28 Aralık 1932 tarihli metin, Kardak Kayalıklarını Yunanistan'a verdiği için Yunanistan'ın iştahını kabartan bir belgedir. Yunan iddialarının temel dayanağı olan 28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağı, ulusal ve uluslar arası hukuk bakımından geçerli bir antlaşma niteliğini kazanabilmesi için, geçmesi zorunlu olan hukuki süreci

¹¹⁰ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 77.

gerçekleştirememiştir. Bundan dolayı bu belgenin hukuki geçerliliği Türkiye tarafından kabul edilmemektedir¹¹¹.

4 Ocak 1932 tarihli Sözleşme imzalandığında, Türk Dışişleri Bakanlığı ve İtalya'nın Ankara Büyükelçiliği arasında bir mektup alış verişi yapılmış ve sınırların belirlenmesinden kaynaklanan memnuniyetler birbirlerine bildirilmiştir¹¹². Bununla birlikte iki ülke arasında daha sonra da bir problemin oluşmaması için geri kalan sınırında belirlenmesi adına derhal hazırlıklara başlanması konusunda anlaşmıştır. Bu anlaşma çerçevesinde her iki ülkenin teknik temsilcileri 28 Aralık 1932 tarihinde bir araya gelmişlerdir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar sonucunda ortaya bir metin çıkmıştır. Bu metin içinde Kardak Kayalıklarının ismi geçmekte ve kayalıkların egemenliğini Yunanistan'a vermektedir. Ancak Türkiye bu metnin içeriğini tartışmaya bile gerek duymamaktadır. Çünkü bu metin hiçbir zaman antlaşmaya dönüşmemiştir¹¹³.

Türkiye, Yunanistan'ın aksine, 28 Aralık 1932 tarihli metnin ne hukuksal bir antlaşma olduğunu, ne de 4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan Sözleşmenin bir eki olduğunu kabul etmemektedir. Türkiye söz konusu metnin antlaşma yapmaya yetkili olmayan kişiler tarafından oluşturulduğunu iddia etmektedir. Daha doğrusu bu kişilerin metni oluştururken yapmak istediklerinin, antlaşma yapmak değil, antlaşmaya hazırlık yapmak olduğunu söylemektedir. Nitekim geçerli olan tüm antlaşmalarda ülkelerin yetkili olan kişilerinin imzalarının olması gerekmektedir. Ancak bu metni oluşturan teknisyenlerin böyle bir yetkiye sahip olmadıkları gibi bu metnin altına yetkili kişiler tarafından atılan imzalarda yoktur. Dolayısıyla bu metnin antlaşma olarak sayılabilmesi mümkün değildir¹¹⁴.

Yunanistan'ın bu metnin hukuksal geçerliliği ile ilgili olarak, kendisinin de bazı şüphelerinin olduğu fark edilmektedir. Örneğin; Yunanistan 1947'de Türkiye'ye iki kez başvurarak ilgili metni onaylamasını istemiştir¹¹⁵. Ayrıca Yunanistan 1946

¹¹¹ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, s. 5.

¹¹² Karşılıklı verilen mektuplar EK'te sunulmuştur.

¹¹³ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 78.

¹¹⁴ **A.g.e.**, ss. 79–80.

¹¹⁵ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 467.

yılında Paris İtalyan Barış Antlaşması'nda Menteşe Adaları bölgesinin tümüyle kendisine verilmesi için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu antlaşmada belge olarak 4 Ocak 1932 tarihinde Türkiye ile İtalya arasında imzalanan Sözleşmeyi ve 28 Aralık 1932 tarihli antlaşma olmayan teknisyenler zaptını öne sürmüş ve Yunanistan'a adaların devredilirken bu belgelerde adı geçen adaların isimlerinin geçmesini istemiştir. Ancak SSCB'nin 28 Aralık tarihli metnin Milletler Cemiyeti Sekreteryası tarafından tescil edilmediği uyarısı üzerine, konferans adı geçen teknisyenler zaptını hukuksal olarak geçerli saymadığından dikkate almamıştır¹¹⁶.

Bir antlaşmanın geçerli olması için diğer bir husus da o antlaşmanın hem ulusal hem de uluslararası hukuk açısından gerçekleştirmesi gereken bir takım hukuksal işlemlerin varlığıdır. Ancak 28 Aralık 1932 tarihli metin bu işlemlerin hiçbirini gerçekleştirmemiştir. Sözü geçen metin ne Türk ne de İtalyan yetkili organları tarafından imzalanmamıştır. Bununla birlikte Milletler Cemiyeti Misakı'nın 18nci maddesi şöyledir: “Cemiyet üyelerinden herhangi birinin bundan böyle aksedeceği herhangi bir antlaşma veya gireceği milletlerarası taahhüt, Sekreterlik tarafından tescil edilecek ve mümkün olduğu kadar süratle yayınlanacaktır. Bu antlaşmalardan veya milletlerarası taahhütlerden hiçbirisi tescil edilmeden önce bağlayıcı kuvveti haiz olmayacaktır¹¹⁷.”

Sonuç olarak değerlendirmek gerekirse; Türkiye 28 Aralık 1932 tarihli metin hukuksal açıdan bağlayıcı bir metin olarak kabul etmediğine göre, tarihsel süreçte Osmanlı Devleti'nin egemenliğinde olan ve Lozan Antlaşması öncesinde, Osmanlı Devleti'nin devamı olması sebebiyle Türkiye'ye geçen Kardak Kayalıklarının bu statüsünde her hangi bir değişiklik olmadığından, Türkiye ilgili kayalıkların daha önceki statüsünün aynen devam ettiğini savunmaktadır. Bu metnin hukuksal olarak geçerli olmadığı açıktır. Dolayısıyla Kardak Kayalıklarının egemenliğinin kendisine geçmesi için Yunanistan'ın en fazla önem verdiği antlaşma metninin bir değeri yoktur.

¹¹⁶ Ali Kurumahmut, **a.g.e.**, s. 7.

¹¹⁷ Erdem Denk, **a.g.e.**, ss. 80–82.

d. Paris Barış Antlaşması'nın Hükümleri

Kardak Kayalıkları ile ilgili olan diğer bir antlaşma ise 1947 tarihli Paris Barış Antlaşması'dır. Antlaşmanın 14/1 maddesi Lozan Antlaşması'nın 15nci maddesi ile aynı olmasına rağmen Lozan'da adalara bağlı olan adacıklardan bahsedilirken burada adalara bitişik adacıklar denmektedir. Antlaşmanın ilgili maddesi şöyledir; “İtalya aşağıda sayılan Onikiadaları Yunanistan'ın tam egemenliğine bırakmaktadır: Astampalya(Astropalia), Rodos(Rhodes), Kalki(Calki), Skarpanto, Kazos(Casso), Piskopis(Tilos), Misiros(Misyros), Kalimnos(Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos(Lipso), Sombeki(Simi) ve İstanköy(Kos) ve Meis(Castellorizo) adası ile bunlara bitişik adacıklar.” Antlaşmada adalar ismen sayılmış ve "bitişik" adaların da Yunanistan'a ait olacağı belirtilmiştir. Antlaşmanın orijinal metninde bitişik ifadesi "adjacent" ile tanımlanmıştır. Bu kelimenin anlamı; çok yakın, birbirine değen veya değmek üzere olandır¹¹⁸.

Türkiye, Lozan Barış Antlaşmasında geçen “bağlı” kavramını coğrafi bakımından değerlendirirken, Paris Barış Antlaşmasındaki “bitişik” kavramını ise, bitişik (adjacent) kelimesinin anlamı doğrultusunda, uzaklığa göre değerlendirmektedir. Burada Türkiye'nin uzaklık kavramı üzerine yaklaşımı yerine, “bağlı” ve “bitişik” kelimelerinin kapsadığı anlamların birbirlerine göre darlığı veya genişliği açısından konuya yaklaşıp, bir değerlendirme yapılırsa; “bitişik” kelimesinin “bağlı” kelimesine göre geniş anlam kapsamı durumu için, İtalya daha önceden antlaşmayla egemenliğini aldıklarından daha fazlasını Yunanistan'a vermiş olmaktadır ki bunun da Türkiye açısından kabul edilebilirliğinden söz edilemez. Diğer bakımdan, “bitişik” kelimesinin “bağlı” kelimesine göre dar anlam kapsamı durumu için ise, antlaşmayla İtalya'nın Yunanistan'a devrettiği yerler haricinde halen aynı bölgede kendi egemenliği altında bulunan yerler olduğu gibi bir sonuç çıkarımı yapmak mümkündür. Yaşanan bu kriz esnasında ilgili antlaşmayla Yunanistan'a devredilen yerler dışında halen İtalya'nın egemenliğinde bulunan yerler olduğu iddiası gündeme getirilmediğinden, ilgili kelimelerin anlamının bu şekilde yorumlanamayacağı söylenebilir. Dolayısıyla Türkiye'nin uzaklığa bağlı

¹¹⁸ Longman Dictionary of Contemporary English, 1993, s. 13.

olarak yaptığı değerlendirme yerinde bir değerlendirmedir. Fiziksel ve coğrafi olarak yorumların dışında Türkiye "bağlı" kavramının batimetrik yorumunu da yapmakta ve kayalıkların bölgedeki hangi kara parçasına ait olduğunu incelemektedir. Yapılan araştırmalara göre Kardak Kayalıkları bölgede bulunan birçok oluşum gibi, Anadolu'nun Ege'de olan doğal uzantısıdır. Eğer bu yapı göz önünde bulundurulursa kayalıkların Yunanistan'a bağlı olması söz konusu olamaz¹¹⁹.

Taha Akyol'un Milliyet gazetesindeki "Atina Paronayak" isimli yazısında belirttiği gibi; Kardak, İstanköy'e 5 mil, Türkiye'ye ise 3,8 mil uzaklıktadır. Bu durumda Kardak Kayalıklarının Yunanistan'a ait olan adalara bitişik olduğunu iddia etmek yanlış olacaktır¹²⁰.

Bunun yanında Paris antlaşmasının 14/1nci maddesi ile alakalı olarak Yunanistan, Kalolimnos adacığını gündeme getirmektedir. Yunanistan'a göre Kardak Kayalıkları kendisine 1.9 mil uzaklıkta bulunan Kalolimnos Adacığı'na bağlıdır. Ancak Türkiye bu iddiayı reddetmekte ve Kalolimnos Adacığının Oniki adadan biri olan ve Yunan egemenliğinde bulunan Kalimnos Adasına bitişik olan bir adacık olduğunu belirtmektedir. İlgili olan düzenlemenin nesnesi olan adacık Yunanlıların iddiasına göre sanki o düzenlemenin öznesi gibi gösterilmeye çalışılmaktadır. Bitişğin bitişği şeklinde bir kavram kabul edilemeyeceğinden, Kardak Kayalıklarının egemenliğinin Türkiye'ye aidiyeti devam etmektedir¹²¹.

Paris Barış Andlaşmasının 14 ncü maddesinde ismen sayılarak Yunanistan'a devredilen söz konusu 13 ada ve bitişik adacıklar dışında Onikiada bölgesinde çok sayıda müstakil ada, adacık ve kayalık bulunmaktadır. Bu müstakil ada, adacık ve kayalıkların Yunanistan'a devrini öngören bir uluslararası düzenleme mevcut değildir¹²². Yukarda açıklanan nedenlerden dolayı ilgili madde kapsamına girmeyen Kardak kayalıkları da, Onikiada bölgesinde bulunan müstakil kayalıklar statüsüne

¹¹⁹ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 90.

¹²⁰ Taha Akyol, "Atina paronayak!", **Milliyet**, 30.01.1996.

¹²¹ Erdem Denk, **a.g.e.**, ss. 89-92.

¹²² Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, s. 9.

girdiğinden dolayı egemenliğinin bu antlaşma gereğince Yunanistan'a devredildiğinden bahsedilemez.

e. Türkiye'nin Derlenmiş Görüşleri

1. Türkiye 28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağının hukuksal olarak geçerli olmadığını ileri sürmektedir. Toplantı metni devletleri bağlamayan yetkililer tarafından imzalanmış, TBMM'nin onayından geçmemiş, Milletler Cemiyeti'ne tescil ettirilmemiş, bundan dolayı da hiçbir zaman yürürlüğe girmemiştir.

2. Lozan Antlaşmasının On iki ada bölgesindeki adaların statüsünü belirleyen 12. maddesinde yer alan üç mil kriteri dar yorumlanmamalı ve bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

3. Türkiye Lozan Antlaşması'nda adı geçen ve Yunanistan ile İtalya'ya bırakılan adalar ile 13 Şubat 1914 tarihinde Yunan işgalinde olan adaların tüm haklarından feragat etmiştir. Diğer adalar üzerinde Türkiye'nin egemenliği devam etmektedir.

4. Paris ve Lozan Antlaşmalarında onikiada bölgesinde bulunan 13 ada ve bunların bitişik adalar Yunanistan'a devredilmiştir. Ancak bu bölgede birçok adacık vardır; Türkiye adı geçmeyen adacıklar hakkında hukuksal bir düzenleme olmadığını savunmaktadır.

5. Yunanistan'ın kendi hazırladığı haritalarda Kardak Kayalıkları'nı kendi egemenlik alanı gibi göstermesi Kardak Kayalıkları'nın Yunanistan'ın olduğunu göstermez. Kaldı ki, çeşitli devletler tarafından hazırlanan haritalara bakıldığında "Kardak Kayalıkları" isminin geçtiği görülebilir¹²³.

¹²³ A.g.e., ss. 5-8.

6. Türkiye çözüme gidilmek için üçüncü bir tarafın olmaması gerektiğini iki ülkenin kendi arasında çözüm üretmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çözüm 150 kadar benzer statüdeki ada, adacık ve kayalıkları kapsayacağından çözüme üçüncü bir tarafın alınmasının her iki ülke arasında da bir önyargıya sebep olacağı görüşünü savunmaktadır.

7. Türkiye Kardak Kayalıklarına ilişkin çözümün bu kayalıklar ile sınırlı kalmayacağını eğer bir çözüm bulunursa bu çözümün Kardak benzeri diğer ada, adacık ve kayalıklar içinde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin istediği çözüm önerisi bir paket çözüm şeklinde adlandırılmalıdır¹²⁴.

2. Yunan Tezleri

Yunanistan genel olarak Türkiye'nin tarihsel süreç içerisinde ilgili kayalıkların egemenliğinin Osmanlı Devletinden Lozan Barış Konferansı öncesinde Türkiye'ye geçtiğine karşı çıkmamaktadır. Daha ziyade antlaşmalarla ilgili kayalıkların egemenliğinin İtalya'ya devredildiğini, daha sonra yapılan antlaşmalarla da İtalya'dan egemenliğin kendisine geçtiğini vurgulamaktadır. Bu bakımdan Yunanistan'ın konuya ilişkin yaklaşımı aynı Türk tezlerinde yapıldığı şekilde, Lozan Barış Antlaşması, Ankara Sözleşmesi, 28 Aralık 1932 Tarihli Metin ve Paris Barış Antlaşması hükümlerince yapılacak ve en sonda Yunanistan'ın bu metinlere bağlı olarak derlenmiş görüşlerine yer verilecektir.

a. Lozan Barış Antlaşması'nın Hükümleri

Yunanistan, Lozan Antlaşması'nın Kardak Kayalıkları ile yakından alakalı olan 15nci maddesine dayanarak Türkiye'nin İtalya'ya yararına haklarından feragat ettiğini beyan etmektedir. Anlaşmanın 15nci maddesi şöyledir: “Türkiye, aşağıda sayılan adalar üzerindeki tüm hak ve senetlerinden[sıfatlarından] İtalya yararına

¹²⁴ Erdem Denk, **a.g.e.**, ss. 96–97.

vazgeçer: Bugün İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya(Astropalia), Rodos(Rhodes), Kalki(Calki), Skarpanto, Kazos(Casso), Piskopis(Tilos), Misiros(Misyros), Kalimnos(Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos(Lipso), Sombeki(Simi) ve İstanköy(Kos) Adaları ile bunlara bağlı olan adacıklar ve Meis(Castellorizo) Adası”¹²⁵.

Yunanistan, Antlaşmanın 15nci maddesinde geçen adalar ile birlikte yine aynı maddede geçen “bağlı olan adacıklar” kelimeleri dolayısıyla Kalonimnos adacığı yüzünden, Kardak Kayalıklarının egemenliğinin İtalya’ya geçtiğini belirtmektedir. Bu görüşün temel dayanağını ise coğrafi veriler oluşturmaktadır. Coğrafi verilere göre Kalonimnos adacığı hem Türkiye sahillerine hem de Türkiye’ye ait olan adalara göre, Kardak Kayalıklarına daha yakındır. Türkiye ise, Kalonimnos’un zaten, antlaşmada ismen sayılan adalardan Kalimnos adasına bağlı olarak İtalyan egemenliğine geçtiğinden dolayı, bir düzenlemenin nesnesi olan coğrafi oluşumun (yani Kalolimnosun Adacığının) özne gibi değerlendirilerek, o düzenlemenin getirdiğı haklardan yararlanamayacağını savunmaktadır. Bir başka ifade ile zaten ilgili anlaşmanın bağlı ifadesi gereğı Yunanistan’a ait olan Kalolimnos’un, kendisine bağlı adacıkları madde kapsamına sokamayacağı Türkiye tarafından belirtilmektedir. Yunanistan ise bu görüşü kabul etmemekte bu maddenin geniş yorumlanması ve Kardak Kayalıklarının da bu madde kapsamınca değerlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Kardak Kayalıkları, Türkiye kıyılarına 3.65 mil, Çavuş Adasına 2.3 mil mesafede iken, Kalimnos adasına sırayla 5.35 mil ve 5.58 mil, Kalolimnos adacığına ise yine sırayla 1.90 mil ve 1.08 mil uzaklıktadır¹²⁶. Dolayısıyla kardak kayalıkları bu veriler ışığında Lozan Barış Antlaşmasının 15. maddesi kapsamında Türkiye tarafından İtalya’ya devredilmiştir. Burada Yunanistan bu maddeyi yorumlarken aynı zamanda 28 Aralık 1932 tarihli metne dayanmaktadır. Buna yönelik Yunanistan’ın iddiaları ve buna temel teşkil eden dayanakları, ilgili metnin altında incelenecektir.

¹²⁵ A.g.e., s. 68.

¹²⁶ A.g.e., ss. 89–92.

Yunanistan; Lozan Antlaşması'nın¹²⁷ 12. maddesini ikinci olarak gündeme getirmektedir. Bu maddeye dayanarak kayalıkların Türkiye'ye ait olmadığını savunmaktadır.¹²⁸ Lozan Antlaşmasının 12. maddesinde "Asya kıyısına 3 milden az uzaklıkta bulunan adalar, işbu Antlaşmada aksine hüküm olmadıkça Türkiye egemenliği altında kalacaktır"¹²⁹ denmektedir. Yunanistan bu maddeyi, üç milin dışında kalan ada ve adacıklar Türkiye'nin değildir şeklinde yorumlamaktadır. Kardak Kayalıkları da Türkiye sınırlarına 3 milden daha fazla mesafede bulunduğundan Türkiye'nin egemenliği altında değildir. Yunanistan bu madde sebebiyle; diğer maddelerde sözü edilen ve Türkiye'ye verilen adalar dışındaki tüm ada, adacık ve kayalıklardan -ki bunlar içinde Kardak Kayalıkları da vardır- Türkiye'nin vazgeçtiğini iddia etmektedir¹³⁰.

Yunanistan yine aynı antlaşmanın 16. maddesine dayanarak kayalıkların egemenliğinin kendisine ait olduğunu iddia etmektedir. Adı geçen madde şu şekildedir: "Türkiye iş bu antlaşma da belirlenen sınırları dışındaki tüm topraklar ile bu topraklardan olup yine bu antlaşma ile üzerinde kendi egemenlik hakkı tanınmış bulunanlar dışındaki adalarda ki bu toprak ve adaların geleceği saptanmış yada saptanacaktır. Her ne nitelikte olursa olsun sahip olduğu tüm hak ve senetlerden [sıfatlardan] vazgeçtiğini açıklar. İş bu maddenin hükümleri komşuluk nedeni ile Türkiye ile ortak sınırı bulunan ülkeler arasında kararlaştırılmış yada kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozamaz." Antlaşmanın 16ncı maddesinde Türkiye'nin belirtilen sınırları dışındaki tüm topraklar ve adaların egemenliğinden vazgeçtiğini açıklamaktadır. Yunanistan Kardak Kayalıklarının açıkça belirtilmediği gerekçesi ile Türkiye'nin bu kayalıklardaki tüm haklarından feragat ettiğini iddia etmektedir¹³¹.

Yunanistan'ın görüşüne göre; Lozan Barış Antlaşmasında Türkiye'nin egemenliğine verilen adalar 12. maddede sayılmış ve bunun dışında da Türkiye'ye ait herhangi bir ada kalmamıştır. Yunanistan bu maddenin toptan bir feragat hükmü

¹²⁷ Lozan Antlaşmasının tam metni için bkz. Hulusi Kılıç, **a.g.e.**, ss. 23–29.

¹²⁸ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 67.

¹²⁹ Baskın Oran, **a.g.e.**, ss. 466–467.

¹³⁰ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 71.

¹³¹ **A.g.e.**, s. 67.

taşıdığından dolayı, Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye'ye verilen adalar dışında Türkiye'nin her hangi bir egemenlik hakkının bulunmadığını belirtmektedir.

Türkiye'nin ada, adacık ve kayalık ifadelerinin açıklamalarının farklı olduğu yönündeki savına da Yunanistan; Lozan ve Paris Barış Antlaşmalarına göre ada, adacık ve kayalık kavramları arasında özellikle egemenliğin kullanımı konusunda bir fark bulunmadığını ve bu kavramların birçok yerde genel olarak ada şeklinde kullanıldığını ifade etmektedir. Ve bu iddiasına dayanarak Türkiye'nin antlaşmalarda kendisine verilen adalar dışındaki tüm ada, adacık ve kayalıklardan vazgeçtiğini iddia etmektedir. Burada Yunanistan Lozan Antlaşmasınının 12. maddesine atıfta bulunmaktadır. İlgili antlaşmanın 12. maddesinde 3 milden daha yakın uzaklıkta bulunan adaların Türkiye egemenliğinde kalacağından bahsedilmektedir. Yunanistan burada geçen ada kelimesinin geniş yorumlanması gerektiğini ve bu doğrultuda, 3 mile kadar olan coğrafi oluşumların ada, adacık veya kayalık ayrımı gözetmeksizin Türkiye egemenliğinde olduğunu, 3 milin dışında ise Türkiye'nin her hangi bir şekilde ada, adacık ve kayalıklar üzerinde egemenlik iddiasında bulunamayacağını ifade etmektedir. Kardak Kayalıklarının Türkiye kıyılarına 3 milden daha fazla uzaklıkta bulunduğu göz önüne alınırsa, ilgili kayalıkların egemenliği sorununu da Yunanistan kendi lehine bu iddiasıyla çözmüş olmaktadır.

Sonuç olarak Yunanistan, Lozan Barış Antlaşmasına göre Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adaları haricinde yalnızca Anadolu kıyılarına 3 mil uzaklıktaki adaların Türkiye'ye bırakıldığını ve Türkiye'nin, kıyıda 3 milden daha uzaklıktaki adalar üzerindeki tüm hak ve yetkilerinden feragat ettiğini söylemektedir¹³². Kardak kayalıklarının Türkiye kıyılarına olan mesafesi de 3 milden daha fazla olduğundan dolayı bu kayalıklar üzerinde Türkiye'nin egemenlik iddia edemeyeceğini belirtmektedir.

¹³² Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, s. 4.

b. Ankara Sözleşmesi

Türk ve İtalyan teknisyenlerin, 18 Haziran 1931'de Ankara'da bir araya gelerek hazırlamış oldukları toplantı tutanağı, 4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan "Ankara Sözleşmesi"nin temelini oluşturmuştur¹³³. İtalya ile Türkiye arasında imzalanan 4 Ocak 1932 Ankara Sözleşmesi (Anadolu Sahilleri İle Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkındaki Sözleşme) hem Meis adası (Kardak kayalıklarının bulunduğu bölgenin güneyinde yer almaktadır) civarındaki tüm ada, adacık ve kayalıkların ve Bodrum Körfezinin karşısında yer alan Karaada'nın aidiyetini belirlemekte hem de aynı bölgede Türkiye ve İtalya arasındaki karasuları sınırını çizmektedir.

Yunanistan ve Türkiye bu antlaşmanın hukuksallığı konusunda hem fikirdirler. Yapılan bu antlaşmada Kardak Kayalıkları ile ilgili düzenleme bulunmamaktadır. Yunanistan'ın bu antlaşmaya ilişkin iddia ve tezleri daha ziyade bu antlaşma imzalandıktan sonra Türk ve İtalyanlar arasında yapılan mektup alışverişi ve bunun sonucunda ortaya çıkan 28 Aralık 1932 tarihli metnin bu antlaşmanın bir eki veya devamı olarak değerlendirilmesi gerektiği üzerinedir. Çünkü bu metinde Kardak Kayalıkları bizzat geçmekte ve ilgili kayalıklar Yunanistan'a verilmektedir. Yunanistan'ın Ankara Sözleşmesi ile ilgili iddia ve savları 28 Aralık 1932 tarihli belge ile yakinen alakalı olduğu için bu iddia ve savlar ilgili metnin altında ele alınacaktır.

c. 28 Aralık 1932 Tarihli Metin

Kardak Kayalıklarının isminin geçtiği tek metin olan 28 Aralık 1932 tarihli belge, Kardak Kayalıklarını Yunanistan'a verdiği için Yunanistan'ın iddialarının ve savlarının yoğunlaştığı bir belge niteliğindedir.

¹³³ A.g.e., s. 3.

4 Ocak 1932 tarihli Ankara Sözleşmesi imzalandığında, İtalya'nın Ankara Büyükelçiliği ve Türk Dışişleri Bakanlığı arasında bir mektup alış verişi yapılmış ve sınırların belirlenmesinden kaynaklanan memnuniyetler birbirlerine bildirilmiştir. Bu mektup alışverişinden sonra, geri kalan sınırında belirlenmesi için derhal hazırlıklara başlanması konusunda anlaşılmıştır. Buradaki karşılıklı niyet doğrultusunda, her iki ülkenin teknik temsilcileri 28 Aralık 1932 tarihinde bir araya gelmişlerdir. Yapılan çalışmalar neticesinde ortaya çıkan belgede Kardak Kayalıklarının adı geçmekte ve bu kayalıkların egemenliği Yunanistan'a verilmektedir¹³⁴. Türkiye, 28 Aralık 1932 tarihli metnin ne hukuksal bir antlaşma olduğunu, ne de 4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan Sözleşmenin bir eki olduğunu kabul etmemektedir¹³⁵.

Yunanistan, Türkiye'nin aksine, 28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağının (Proces Verbal), Lozan Barış Andlaşması ile 4 Ocak 1932 tarihli Türk-İtalyan sözleşmesinin (Ankara sözleşmesi) tamamlayıcı eki niteliğinde ve andlaşma kuvvetinde geçerli bir belge (Supplementary Protocol) olduğu görüşünü ileri sürmektedir. Yunanistan, 1947 Paris Barış Andlaşması ile Onikiadının kendisine devredildiğini belirtmektedir. Bu andlaşmaya paralel olarak ta, İtalya'nın 28 Aralık 1932 toplantı tutanağı ile elde etmiş olduğu haklarının da, burada kast edilen haklar arasında Kardak kayalıklarının egemenlik hakları da bulunmaktadır, halefiyet yoluyla kendisini geçtiğini iddia etmektedir. Yunanistan, Türkiye'nin geçerli saymadığını beyan ettiği 28 Aralık 1932 tarihli metnin, 4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan Ankara Sözleşmesinin ardından, sözleşmenin imzaladığı gün Türkiye Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü ile İtalya'nın Ankara Büyük Elçisi Aloisi arasında teati edilen mektuplardan kaynaklanan yetkiye dayanarak hazırlandığını söylemektedir. Yunanistan, bu nedenle söz konusu mektupların, 28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağı ile 4 Ocak 1932 tarihli Ankara Sözleşmesi arasında hukuki bir bağ tesis ettiğini ve değinilen toplantı tutanağının sözleşmesinin devamı niteliğindeki bir belge olduğunu ileri sürmektedir¹³⁶.

¹³⁴ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 78.

¹³⁵ **A.g.e.**, ss. 79–80.

¹³⁶ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, s. 4.

Yunanistan bu iddiasını karşılıklı verilen mektupların içeriğine dayandırdığından bu mektupların içerikleri hakkında kısa bilgi verilecektir¹³⁷. İlk mektubu Türkiye yazmıştır ve sınırın geri kalan kısmının tespit çalışmaları için İtalyan Hükümetinin hazır olup olmadığını bildirilmesi istenmiştir. Gelen mektupta ise İtalyan Büyükelçi, İtalyan hükümetine sınır tespit çalışmalarının hemen başlaması konusunda öneride bulunacağını belirtmiştir. Karşılıklı verilen mektuplarda aynı zamanda karşılıklı memnuniyetlerde dile getirilmiştir. Yunanistan 28 Aralık 1932 tarihli metin ile bu belgenin eki olduğunu iddia ettiği 4 Ocak 1932 sözleşmesi arasındaki bu bağın sözleşmenin imzalandığı gün iki ülke arasında karşılıklı verilen mektuplarda geçen “üzerinde görüş birliği olan sınırın tespiti için teknisyenleri belirleme” şeklindeki ifade ile gerçekleştiğini iddia etmektedir. Bu şekilde de Yunanistan’a göre; Türkiye’nin metinle ilgili, bağlayıcı olması adına geçmesi gerektiği aşamalardan geçmediği iddiası mesnetsiz kalmaktadır. 28 Aralık 1932 tarihli belge 4 Ocak 1932 tarihli Ankara Sözleşmesinin bir eki olduğundan, geçerli olabilmesi için herhangi bir aşamadan geçmesine gerek yoktur. Sonuç olarak iki ülke arasında yeni bir uyuşmazlık konusu olmadığından ve 28 Aralık 1932 tarihli metin 4 Ocak 1932 sözleşmesinin tamamlayıcı bir parçası olduğundan bu belgenin onaylanmasına da gerek yoktur. Dolayısıyla Yunanistan’a göre; 4 Ocak 1932 tarihli sözleşmenin eki olan 28 Aralık 1932 tarihli metinle Kardak Kayalıkları Yunanistan’a verildiği için, Türkiye’nin ilgili kayalıklar hakkındaki egemenlik iddiaları yersizdir.

Türkiye ise 28 Aralık 1932 tarihli metnin ne hukuksal bir antlaşma olduğunu, ne de 4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan Sözleşmenin bir eki olduğunu kabul etmemektedir. Bu metnin hukuksal olarak geçerli olabilmesi için anlaşma yapmaya yetkili kişiler tarafından imzalanması gerekirken, metni oluşturan teknisyenlerin böyle bir yetkiye sahip olmadıklarından ve bu metnin altına yetkili kişiler tarafından atılan imzalarda olmadığından, ilgili metnin antlaşma olarak sayılabilmesi mümkün değildir¹³⁸.

Ayrıca Yunanistan çeşitli şekillerde ilgili metnin kabul edilmesine yönelik Türkiye’ye başvurduğu şeklindeki, Türk iddialarını da kabul etmemektedir. Buna ek

¹³⁷ Karşılıklı verilen mektuplar EK’te sunulmuştur.

¹³⁸ Erdem Denk, **a.g.e.**, ss. 79–80.

olarak böyle bir başvuru yapmış olsa bile bunun yürürlükte olan bir antlaşmanın yürürlüğünü durduramayacağı üzerine vurgu yapmaktadır.

d. Paris Barış Antlaşması'nın Hükümleri

Kardak Kayalıkları ile ilgili olan diğer bir antlaşma ise 1947 tarihli Paris Barış Antlaşması'dır. Yunanistan bu antlaşma ile birlikte İtalya'nın egemenliğinde olan adaların kendisine devrolunduğunu söylemektedir. Belirtilen adalar Yunanistan'a göre İtalya'ya Paris Barış Antlaşmasından önce yapılan anlaşmalarla (Lozan Antlaşması ve 1932 yılında yapılan sözleşme ve metinlerle) geçmiş ve bu antlaşma ile de kendisine devredilmiştir.

Antlaşmanın Kardak Kayalıkları ile ilgili maddesi 14/1 maddesidir. Antlaşmanın bu maddesinin Lozan Antlaşması'nın 15nci maddesi ile aynı olmasına rağmen Lozan'da adalara bağlı olan adacıklardan bahsedilirken burada adalara bitişik adacıklar denmektedir. Antlaşmada adalar ismen sayılmış ve "adjacent" adaların da Yunanistan'a ait olacağı belirtilmiştir. "Adjacent" in anlamı; çok yakın, birbirine değen veya değmek üzere olandır¹³⁹.

Yunanistan antlaşmada geçen bitişik ifadesinden yola çıkarak kendi egemenliği altında bulunan Kalolimnos adacığının, ilgili kayalıklara Türkiye'ye göre daha yakın bulunduğu için, Kardak Kayalıklarının egemenliğinin kendisine ait olduğunu savunmaktadır. Kalolimnos adacığı, Kardak Kayalıklarına 1.9 mil uzaklıkta olmasına rağmen, İstanköy'e 5 mil, Türkiye'ye ise 3,8 mil uzaklıktadır. Yunanistan bu savını oluştururken bitişik kelimesini uzaklığa göre yorumlamaktadır. Türkiye de bitişik kelimesini uzaklığa göre yorumlamakta aynı zamanda "bağlı" kavramının batimetrik yorumunu yaparak, kayalıkların hangi kara parçasına ait olduğunu incelemektedir. Bu bağlamda yapılan araştırmalara göre Kardak Kayalıkları bölgede bulunan birçok oluşum gibi, Anadolu'nun Ege'de olan doğal uzantısıdır. Eğer bu yapı göz önünde bulundurulursa kayalıkların Yunanistan'a bağlı

¹³⁹ Longman Dictionary of Contemporary English, 1993, s. 13.

olması söz konusu olamayacağını belirterek Yunanistan'ın bu tezini kabul etmemektedir¹⁴⁰.

Yunanistan ayrıca, Lozan ve Paris Barış Andlaşmaları ile Onikiada bölgesinin egemenliğin, bir bütün olarak, Yunanistan'a devredildiğini söylemektedir. Bundan dolayı da Kardak Kayalıkların, Onikiada zincirinin bir halkası olarak 1947 yılından beri Yunanistan egemenliği altında bulunduğunu belirtmektedir. Yunanistan bu gerekçe ile beraber, Türkiye'nin Kardak Kayalıklarını, Onikiada bölgesinin dışında kabul ederek (Kalimnos Adasının bağlı adacığı olmadığını iddia ederek) anılan kayalıklar üzerinde hak iddia edemeyeceğini söylemektedir¹⁴¹.

e. Yunanistan'ın Derlenmiş Görüşleri

1. Yunanistan 28 Aralık 1932 tarihli hukuksal geçerliliği olmayan Toplantı Tutanağı'nın Lozan Barış Antlaşması ve Ankara Sözleşmesi'nin tamamlayıcı eki olduğunu iddia etmektedir. 1947 Paris Barış Antlaşması ile kendisine verilen onikiadanın yanında, sözü edilen Toplantı Tutanağı'nda geçen diğer ada ve adacıkların da kendisine ait olduğunu savunmaktadır¹⁴².

2. Yunanistan Lozan Barış Antlaşmasını öne sürerek Gökçeada Bozcaada ve Tavşan Adaları dışındaki adalardan sadece Anadolu'ya 3 mil uzaklıktakilerin Türkiye'ye ait olduğunu görüşünü savunmaktadır.

3. Yunanistan'a göre Türkiye, Lozan Barış Antlaşması ile birlikte kıyılarından itibaren 3 milden uzaktaki adalar üzerindeki haklarından vazgeçmiştir.

4. Yunanistan Lozan ve Paris Barış Antlaşmalarına dayanarak Onikiada bölgesinin egemenliğinin kendisinde olduğunu savunmaktadır. Kardak Kayalıkları

¹⁴⁰ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 90.

¹⁴¹ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, ss. 4-5.

¹⁴² Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 99.

da bu egemenlik sınırlarının içindedir. Türkiye Kardak Kayalıklarının Onikiada Bölgesinin dışında olduğunu öne sürerek hak iddia edemeyeceği fikrindedir.

5. Yunanistan'a göre Kardak Kayalıkları 1948'den beri kendi yönetimi altındadır. Bu durum Türkiye ve diğer devletler tarafından da kabul görmüş, haritalarda da bu adaların isimleri olarak Limnia/Imia adları kullanılmıştır. Türkiye bu konuda 1995 yılına kadar sessiz kalmıştır¹⁴³.

6. Yunanistan'a göre Ege de tartışılacak bir konu yoktur. Eğer Türkiye'nin tartışacağı bir konu varsa bunu uluslararası ilgili makamlara götürebilir¹⁴⁴.

3. Karşılıklı Diğer İddiaların Değerlendirilmesi

Türkiye ile Yunanistan Kardak Kayalıkları'nın statüsü konusunda yaşadıkları uyuşmazlıktaki tezlerini temel olarak aynı hukuksal belgelere dayandırmaktadır. Ancak iki ülkenin de belgeleri farklı yorumlamaları nedeniyle anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. İki ülke arasında yaşanan kriz ile ilgili daha önceden yapılan hukuksal oldukları yönünde iki ülkenin de itirazı olmayan; Lozan Barış Antlaşması, Türkiye İtalya Sözleşmesi, Paris Barış Antlaşması vardır. Buna ek olarak, Türkiye 28 Aralık 1932 de Türk ve İtalyan teknisyenler tarafından hazırlanan ve Kardak Kayalıkları uyuşmazlığı açısından büyük önem taşıyan belgenin, hukuki olarak bir geçerliliğinin olmadığını savunmakta, Yunanistan ise bu belgenin hukuksal geçerliliğini iddia etmektedir. İlgili anlaşmalara ilişkin hükümler ve tarafların görüşleri yukarıda ilgili kısımları altında irdelenmiştir.

Bu kısımda özellikle tarafların yukarıda açıklanan metinler haricindeki kendi haklılıklarını ispata yönelik, tezlerinin ve görüşlerinin değerlendirilmesi yapılacaktır. Yunanistan Kardak ve benzeri diğer kayalıklar ve bu kayalıklara ilişkin belgeler konusunda Türkiye'nin 1996 yılına kadar sessiz kaldığını söylemekte ve bu

¹⁴³ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, ss. 4-5.

¹⁴⁴ İ. Reşat Özkan, **Türkiye'nin Dış Politika Sorunları**, Ümit yay., Ankara, 1999, s.167.

sessizliğin İtalyan ve Yunan egemenliğini tanıdığı şeklinde yorumlanabileceğini iddia etmektedir. Buna göre, Türkiye İtalya İle yapılan antlaşma gereğince ilgili kayalıklara ilişkin egemenliğini İtalya'ya devretmiş, daha sonra İtalya ve Yunanistan arasında yapılan antlaşmalar gereğince de bu egemenlik hakları Yunanistan'a geçmiştir. Çünkü Türkiye, Kardak Krizinin ortaya çıkmasına kadar bu bölge ile ilgili herhangi bir şekilde fikir beyan etmemiştir. Buda Türkiye'nin ilgili kayalıklarda İtalya tarafından Yunanistan'a devrolunan egemenlik hakkını tanıdığıının bir göstergesidir. Sonuç olarak Yunanistan 28 Aralık 1932 tarihli metin ile İtalya'nın egemenliğine geçen Kardak Kayalıklarının egemenlik durumunu, Türkiye'nin sessiz kalarak kabul ettiğini ve daha sonradan da yapılan antlaşmalarla İtalya'dan kendisine geçen egemenlik ile ilgili bir şey söyleyemeyeceğini iddia etmektedir. Türkiye ise bu iddiaya karşılık; İtalya'nın 28 Aralık 1932 tarihli metine hukuksal geçerlilik kazandırmak için 8 Ocak 1937 tarihinde Türkiye'ye bir nota göndermek suretiyle geçerlilik kazandırmak istediğini ancak Türkiye'nin bu notaya olumlu ya da olumsuz bir yanıt vermediğini söylemektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin göstermiş olduğu sessizliğin olumsuz tutumunu sergilediğini dile getirmektedir¹⁴⁵.

Diğer bir nokta ise; Yunanistan'ın Ege Denizi'nde yer alan ve Kardak Kayalıkları ile aynı statüde olan diğer adacık ve kayalıklardan bazılarının üzerine çeşitli yapılar yapıldığını ancak Türkiye'nin bu duruma sessiz kaldığını iddia etmesidir. Türkiye ise bu konuyu iki şekilde yorumlamaktadır; ilki eğer bu tip yapılar gerçekten yapılmışlarsa kamuoyuna duyurulmadığı için Türkiye haberdar değildir ve hala da kendisine bu tip bir bilgi gelmemiştir. İkincisi ise Türkiye bu yapılara itiraz etmemiş olsa bile bu adacık veya kayalıkların Yunan egemenliğine ait olduğunu kanıtlamaz. Ayrıca Türkiye hukuksal olarak toprak egemenliği konusunda sessizliğin egemenlik sıfatını etkilemediğine dikkat çekmektedir.

Yunanistan, daha önce hazırlamış olduğu harita ve dokümanlardan ve Kardak kayalıklarının kendi yönetsel yapısı içerisinde olduğunu tespit eden, kabul ettiği bir kanunla Kardak kayalıklarının egemenliğinin kendisine ait olduğunu söylemektedir. Türkiye ise, Yunanistan'ın kendi hazırlamış olduğu belgelerle ilgili

¹⁴⁵ Erdem Denk, **a.g.e.**, ss. 56–57.

kayalıkların, kendi egemenlik alanı gibi göstermesinin, Kardak kayalıkları üzerinde Yunanistan'ın tartışmasız bir egemenlik tesis etmesi için yeterli olmadığını belirtmektedir. Aksine bir durumun kabul edilmesinin ve her hangi bir devletin iç hukuk işlemleri ile bir alanı kendi ülke egemenlik alanına katmasına izin verilmesinin, devletlerarası düzenin ve barışın tehlikeye sokulmasına neden olacağını söylemekte ve bu işlemlerinde uluslar arası hukuk bakımından bağlayıcı olmayacağını vurgulamaktadır. Dolayısıyla, Yunanistan'ın daha önceden kabul ettiği bir kanunla Kardak Kayalıklarını kendi yönetsel yapısı içinde kabul etmesi uluslararası alanda bağlayıcı gücü bulunmayan tek yanlı ve açıkça kasıtlı bir girişimdir. Hatta bu şekilde bir tutum Yunanistan'ın yayılmacı emellerinin açık bir göstergesidir¹⁴⁶.

Yunanistan, yayımlanan çeşitli haritalarda Kardak Kayalıklarının kendi sınırları içerisinde gösterildiğine dikkat çekmektedir. Türkiye ise bu görüşü gösterdiği çeşitli uluslararası haritalar ile çürütmektedir. Türkiye Yunanistan'ın bu iddiasının tamamen yanlış olduğunu ve adı geçen kayalıkların kendi egemenliğinde bulunduğunu çeşitli haritalara dayanarak beyan etmektedir. Türkiye buna örnek olarak İngiltere'de Ordu Harita Servisi ve Mühendisler Kurulu'nun 1951 tarihli hazırlamış olduğu haritasını göstermektedir. İngiltere de Eylül 1993 Imray Tetra tarafından yayımlanan ve "Yunan haritaları temel alınarak ve Yunan hidrografik Dairesi'nin izniyle" ibaresini taşıyan haritada Kardak Kayalıkları Türkiye sınırları içerisinde gösterilmiştir¹⁴⁷.

Dikkat çekici bir harita ise 27 Ocak 1996 tarihinde yani Kardak Krizi çıkmasından birkaç gün önce Amerikan Savunma Harita Kurumu tarafından yayımlanan haritadır. Bu haritada Kardak Kayalıkları, "egemenliği belirlenmemiş" bölge içerisinde gösterilmiştir¹⁴⁸. Halbuki egemenliği belirlenmemiş bölgeler ne Türkiye ne de Yunanistan tarafından o tarihe kadar bir kaynakta dile getirilmemiştir. Amerika'nın bu haritayı krizin hemen öncesinde yayınlaması ilgi çekici ve akıllara farklı komplo teorilerinin gelmesine neden olan bir olaydır. Bilindiği gibi Amerika

¹⁴⁶ Yüksel İnan; Sertaç H. Başeren, **a.g.e.**, s. 9.

¹⁴⁷ Erdem Denk, **a.g.e.**, s. 95.

¹⁴⁸ **A.g.e.**, ss. 93–95.

Kardak Krizi'nin çözümünde kilit rolü oynamış ve bu rol sonrasında yaptığı açıklamalarda Ege'de kontrolün kendisi tarafından sağlandığını ifade etmiştir. Bu kriz bir anlamda Amerika'nın Ege'deki patronluğunu ilan ettiği bir kriz olmuştur. Olaylar bu şekilde gelişince ABD'nin Kardak Krizi'ni kendisinin çıkardığı ve birkaç telefon görüşmesi ile çözdüğü akıllara gelmektedir.

III. KARDAK KRİZİNİN TÜRK YUNAN İLİŞKİLERİNE YANSIMASI

Son dönemlerde yumuşama ve durağanlık içersinde olan Türk Yunan ilişkileri, Figen Akad isimli kuru yük gemisinin Kardak Kayalıklarına oturması ile başlayan kriz neticesinde, tekrar gergin bir hal almıştır. Yaşanan bu kriz esnasında iki ülke savaşın eşiğine kadar gelmiştir. Kriz ile başlayan iki Devlet arasındaki gerginlik, kriz sonrasındaki ikili ilişkileri dolaylı veya doğrudan olarak etkilemiştir. 1999 yılında yaşanan deprem neticesinde ikili ilişkilerde gözle görülür bir düzelme evresine girilmiştir.

Bu bölüm dört ana başlık altında anlatılacaktır. Birinci ana başlık altında, kriz sonrasında gerilen ikili ilişkilerin yaşanan bunalımlara etkisi, 1996 yılından sonra yaşanan ve kamuoyuna yansıyan bunalımların kısaca açıklanmasıyla ortaya konulmaya çalışılacaktır. İkinci ana başlık altında, Kardak krizinin de yaşandığı yer olması ve tarihsel olarak ikili ilişkilerdeki problemlerin ana kaynağını oluşturması bakımından, Ege'ye ilişkin çözüm önerileri ve çözümsüzlüğün nedenleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Üçüncü ana başlık altında gergin olan ilişkilerin yumuşama süreci ele alınacaktır. Son başlık altında da, yumuşama sürecinden Brüksel Zirvesine ve bu zirvenin sonrasında ikili ilişkilere ilişkin gelişmeler değerlendirilmeye çalışılacaktır.

A. KRİZ SONRASINDA YAŞANAN BUNALIMLAR

Yunanistan Kardak Krizi sırasında, Türkiye'deki hükümet boşluğundan yararlanarak bazı topraklar elde etmek istemiştir. Bunun yanında Türkiye ile Yunanistan arasında müzakere yapılmamasının ne gibi sonuçlar doğurduğunu Kardak Krizi göstermiştir. Kardak Krizi iki ülkenin dış politikasında önemli değişikliklerin yaşanmasına sebep olmuştur. Dış politikadaki bu değişimlere kriz

sonrasında, iki ülkede de meydana gelen hükümet değişikliklerinin yol açtığı gözükse de, Kardak Krizi'nin izlenilen dış siyasetteki değişime olan etkisi göz ardı edilmemelidir.

Daha önceden de birbirlerine karşı pekte iyi duygular beslemeyen her iki ülke halkı ve politikacıları, Türkiye ile Yunanistan arasında meydana gelen kriz sonrasında, birbirlerine karşı yine düşmanca bakmaya başlamışlardır. Bu bakışın sonucunda birçok olay ve ufak çapta kriz ortaya çıkmıştır. Bu krizler genellikle ülkelerin yönetici ve siyasetçileri tarafından desteklenmesi nedeniyle önem taşıyan ve ilişkileri doğrudan etkileyen faktörlerdir. Kardak Krizi iki ülke arasında, durulan ilişkileri bir anlamda alevlendiren bir kriz olması sebebiyle de önemlidir. Bu kriz iki ülke arasındaki ilişkilere, adeta kuruyan yaranın kaşınarak kanatılması etkisini yaratmıştır denilebilir. Bu etki neticesinde meydana gelen bulanımlar sebebiyle tarafların gösterdikleri tepkide, dolaylı olarak ta olsa, etkisinin bulunduğunu söylemek pekte yanlış bir ifade olmayacaktır.

1. Kıbrıs'ta Yeşil Hattı Delme Olayları

Kardak Krizi sebebiyle Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan gerilim Ağustos 1996'da Kıbrıs'ta da etkisini göstermiştir. Kıbrıs da Rumların, motosikletlerle Yeşil Hattı geçerek sınırı delme eyleminde bulunacakları duyulunca, Türkiye'den hareket eden "Ülkücüler" adaya gelmeye başlamışlardır. Kuzey Kıbrıs Cumhurbaşkanı Denktaş tarafından olayların öncesinde Türkiye'den gelenlerin Cumhurbaşkanlığı sarayında ağırlanması, Kıbrıs da çatışmaların yaşanacağını ilk işaretleri olmuştur. 11 Ağustosta Derinya bölgesindeki sınırın iki yanında fanatik Türk ve Rum milliyetçileri toplanarak birbirlerine hakaret edip taş atmaya başlamışlardır. Bu olaylar sırasında iki tarafında sınırı geçme girişimleri olmuştur. Rum tarafından sınırı geçmeye çalışan Tasos Isaak tele takılınca Türkler tarafından dövülmüş ve kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmiştir¹⁴⁹.

¹⁴⁹ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, II, İletişim yay., İstanbul, 2003, s. 470.

15 Ağustosta, sınırı geçmeye çalışırken tele takılınca Türkler tarafından yakalanarak dövülen ve bu yüzden hayatını kaybeden Tasos Isaak'ın cenaze töreni ardından, Derinya'ya gelen Rum fanatiklerden Spiru Solomon Solomonu tel örgüleri aşarak Türk sınırına girip direktteki bayrağı indirmeye çalışmıştır. Bu girişim üzerine Türk tarafından açılan ateş sonucunda Spiru Solomon Solomonu'nun öldürülmesi ve tüm bu olayların televizyonlardan canlı olarak yayınlanması dünya kamuoyunun dikkatlerini Kıbrıs'a çevirmiştir. Kıbrıs Rum hükümeti ve Yunanistan, Türk kesiminin tutumunu ağır sözlerle eleştirmişlerdir¹⁵⁰. Ölen kişinin cenazesinde Türk tarafına yönelik eylemlere girişilmediği için ortam yumuşamış ve olaylar daha fazla büyümeden engellenmiştir¹⁵¹.

Kıbrıs'ta yaşanan bu bunalım iki devletin arasında olan siyasi ilişkilerin iki ülkenin halkını da direk olarak etkilediğinin bir göstergesidir. Bilindiği gibi Yunanistan ile Kıbrıs Rum Kesimi halkı birbirine çok yakın bir halktır. Dolayısıyla Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerden de olumlu ve olumsuz olarak Kıbrıs Rum Kesimi halkı da etkilenmektedir. İlk bölümde de ele aldığımız gibi iki ülkenin tarihlerine bakıldığında halkların birbirlerine kin duyması için birçok sebepleri vardır. Kardak Krizi sonrasında gelişen bu olaylar da halklar arasındaki nefret duygularını bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Yeşil hattı delme çabalarında dikkat edilmesi gereken hususlardan biri iki ülkenin politikacılarının halkları yatıştırmak yerine kışkırtması ve bu kışkırtma sonucunda iki ülke arasında gelişen olayların daha da büyümesidir. Daha önce de belirtildiği gibi tarihten günümüze iki ülke siyasetçileri, halkları bu tip olaylarda yatıştırmak yerine kışkırtma politikası gütmüşler ve olayların daha da tırmanmasına neden olmuşlardır.

2. Gavdos (Keçi) Adası Bunalımı

Ege'de Kardak krizi ile birlikte yeniden başlayan aidiyeti tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar ile ilgili olarak ortaya atılan fikirler, 1996 yılının eylül ayında

¹⁵⁰ A.g.e., s. 470.

¹⁵¹ Mustafa Türkeş; İlhan Uzgel, **Türkiye'nin Komşuları**, İmge Kitapevi, Ankara, 2002, ss. 59–60.

Ege’de tatbikat için hazırlıklar yapılırken Yunanistan’ın, Girit’in güneybatısında bulunan Gavdos Adasını da tatbikata dahil etmek istemesiyle tekrar gündeme gelmiştir. Bu yeni yaşanan kriz, Türkiye gündemini Kardak Krizi kadar meşgul etmemiştir.

Nato tatbikatının planlama aşamasında yaşanan Gavdos krizi ile Türkiye, Kardak Krizinde olduğu gibi, statüsü belli olmayan coğrafi oluşumlarla ilgili tezini tekrar gündeme getirirken, Türkiye’nin bu tutumu Yunanistan tarafından, Türkiye’den gelen Kardak Krizi benzeri yeni bir tehdit olarak algılanmıştır¹⁵². Türkiye Yunanistan’ın bu yaklaşımına Gavdos adasının egemenliği tartışmalıdır diyerek tepki gösterirken, Yunanistan’da Türkiye’nin tavrına tepki göstererek Türkiye’yi tahrikçilikle suçlamış ve Türkiye’nin asıl sorununun Yunanistan’la olmadığını, uluslararası hukuksal düzenle ilgili sorunları olduğunu belirtmiştir. Yunanistan’ın bu iddialarına karşılık, Türk Dışişleri Bakanlığı ise Yunanistan’ın açıklamasının ardından konunun incelendiğini, konunun siyasi değil teknik bir konu olduğunu açıklamış ve krizi uzatmadan ılımlı açıklamalarına devam ederek gerilen ortamı yatıştırmıştır¹⁵³.

Türkiye ve Yunanistan arasında Gavdos üzerine tartışmalarının sürdüğü günlerde, daha önce yaşanan Kardak krizinde de olduğu gibi yine ABD devreye girmiştir. Yaşanan tartışmaya müdahale etmek için araya giren ABD, yaşanan Gavdos Krizini, NATO üyesi olan iki ülke arasında meydana gelen bir yanlış anlaşılmadan doğan sorun olarak tanımlamış ve yapmış olduğu açıklamayla Gavdos’un Yunanistan’a bağlı olduğunu belirtmiştir¹⁵⁴.

Gavdos gibi bir yerde bu tarz bir krizin çıkması Türkiye ve Yunanistan’ın başka planları olduğunu ve bunları uygulamak ya da diğerinin planlarını engellemek istediklerinin kanıtıdır. Yunanistan bu tip coğrafi oluşumların egemenliğine sahip olabilmek için 2 yol denemektedir. Birincisi kayalıkları NATO tatbikatlarına sokarak NATO ya kayalıkların Yunanistan’ın olduğunu söyletirmeye çalışması, ikincisi ise

¹⁵² İdris Bal, **21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası**, Alfa yay., İstanbul, 2001, s.211.

¹⁵³ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 469.

¹⁵⁴ Mustafa Türkeş; İlhan Uzgel, **a.g.e.**, s. 59.

bu kayalıklara insan yerleştirerek 1982 Deniz hukuku s3zleşmesinde geçen ‘‘insan barınmasına imkan vermeyen veya kendine ait ekonomik hayatı olmayan kayalıkların bir ekonomik b3lgesi veya kıta sahanlığı yoktur’’ maddesine uygun hareket ederek bu kayalıklara kıta sahanlığı almaya alıřmasıdır¹⁵⁵.

Kardak Krizinde istediğini alamayan Yunanistan NATO tatbikatı sebebi ile aynı iddialarını Gavdos'ta tekrarlamıştır. T3rkiye, Gavdos Adası'nı g3ndeme getirerek egemenliği tartışmalı olan adalar sorununun kapanmadığını ve uluslararası kamuoyunda da bu hususun bilinmesi gerektiğini belirtmek istemiştir. Gavdos ile birlikte uluslararası arenada T3rkiye puan kaybetmiş, Yunanistan ise eski uluslararası arenadaki kavgacı imajından biraz olsun kurtulmuştur. Nitekim her zaman kendini dinleyecek bir kitle bulmanın avantajını çok iyi kullanan Yunanistan yine bu avantajı kullanarak, ilgili adanın kendisine ait olduğu açıklamasının yapılmasını sağlamıştır. T3rkiye ise, bundan sonra Ege'de meydana gelebilecek bu tarz anlaşmazlıklarda sessiz kalmayacağını g3stermiştir.

3. Loizidu Davası

1989 yılında Titiana Loizidu, d3nya kamuoyunun dikkatini evlerinden ayrılarak g3neye g3 etmek zorunda kalan Rumların durumuna çekmek için Lefkoşe'nin T3rk kesimine girince, yakalanarak sınır dışı edilmiştir. Bunun 3zerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine dava açan Loizidu, Kıbrıs T3rk polisi tarafından evine girmesinin engellendiğini ileri s3rm3řt3r. 1996 yılında Strasbourg 'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Titiana Loizidu'nun T3rkiye aleyhine açmış olduğu davada, Kıbrıslı bir Rum vatandaşının kendisine ait m3lke girmesine engel olduğu gerekçesiyle T3rkiye'yi mahk3m etmiřtir¹⁵⁶.

Bu kararın ilginç noktası, KKTC'nin tanınmadığı için T3rkiye'nin mahkum edilmesidir. Bu karar 3zerine açıklama yapan T3rkiye, dava konusu olan olayların T3rkiye Cumhuriyeti sınırları dışında meydana geldiğinden dolayı T3rkiye ile

¹⁵⁵ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 469.

¹⁵⁶ **A.g.e.**, s. 471.

bağlantılı olmadığını belirtmiştir. Türkiye ayrıca mahkemenin yargı yetkisini kabul ettiği belgede, bu yargı yetkisinin sadece Türkiye sınırları içinde kabul edildiğini söylese de, mahkeme Kuzey Kıbrıs'ta Türk birliklerinin denetimi sağladığını söyleyerek yapılan itirazı kabul etmemiştir. AİHM'nin kararı sonucunda Türkiye Loizidu'ya maddi ve manevi olarak toplam 320.000 Kıbrıs poundu tazminat ödemek zorunda bırakılmıştır. Bu dava örnek teşkil ettiğinden dolayı birçok Rum insan hakları mahkemesine başvuruda bulunmuştur. Bu meydana gelen gelişmeler Kıbrıs konusunun çözümlenmesi yönündeki düşüncelerin tekrar canlanması sağlamıştır¹⁵⁷.

Loizidu Davası, Kardak Krizi sonrasında çıkmış ve Kıbrıs ile alakalı olarak uluslararası arenada Türkiye'nin lobisinin, yaşanan Kardak Krizi neticesinde ne kadar düştüğünü göstermiştir. Daha önceleri Türkiye ve Yunanistan arasında denge politikası izleyen Avrupa, Kardak Krizi'nde Yunanistan'ın tarafında yer almış ve taraflı tutum izlemeye yönelmiştir. Loizidu Davası da, Türk Yunan ilişkileri bakımından Kardak Krizi sonrasında taraf değiştiren Avrupa'nın bir anlamda yerinin tescillenmesi anlamını taşımaktadır demek çokta yanlış bir ifade olmayacaktır.

4. S-300 Füze Bunalımı

Yunanistan ile Güney Kıbrıs Hükümeti 1993 yılında ortak savunma doktrini hazırlamışlardır. 5 Ocak 1997'de Kıbrıs Rum Yönetimi ile Rusya arasında S-300 füzelerinin güney Kıbrıs'a yerleştirilmesi için bir anlaşma imzalanmıştır. Kıbrıs Rum Yönetimi'nin adanın güneyine Rus yapımı S-300 tipi füzeleri yerleştirme girişiminin arkasında Yunanistan'ın bulunduğu kuşkusuzdur¹⁵⁸. Bunun üzerine Financial Times dergisinde Türkiye'nin hava üstünlüğünü Kıbrıs'ta kaybedeceği haberi çıkmıştır. Bu füzelerin alınmasıyla birlikte Türkiye hem hava üstünlüğünü kaybediyor hem de Türk toprakları saldırıya açık bir hale geliyordu. Bu gelişme üzerine Türk Hükümeti sert bir tavır alarak, füzelerin tehdit oluşturması durumunda 1974 Kıbrıs çıkartmasının tekrarından kaçınılmayacağını belirtmiştir. AB ve ABD Türkiye'nin sert demeçleri sonrasında harekete geçmiştir. İlk başlarda Kıbrıs Rum Kesiminin

¹⁵⁷ A.g.e., s. 471.

¹⁵⁸ İ. Reşat Özkan, **Türkiye'nin Dış Politika Sorunları**, Ümit yay., Ankara, 1999, s. 179.

savunmaya önem vermesinin doğal olduğu belirtilirken sonraları füzeler için bir tarih belirlenmediği ve asıl amacın Kıbrıs sorununa dikkat çekilmek istendiği demeçleri verilmiştir¹⁵⁹.

Güney Kıbrıs Hükümeti'nin bu krizi ortaya çıkarmasındaki birinci sebep Ankara'yı Kıbrıs konusunda taviz vermeye zorlaması olarak nitelendirilebilir. S-300 füzelerini almaktan vazgeçmesi koşuluyla Ankara'dan bazı tavizler isteyecekti. İkinci sebep olarak da, Batılı devletlerin dikkatini Kıbrıs üzerine çekmek istemesi ve son olarak da yaklaşan seçimlerde prim yaparak oy toplamak istemesidir¹⁶⁰.

Yunanistan yaşanan bunalım esnasında, bu meselenin sadece sonuçları itibari ile konuya müdahil olabileceği izlenimini vermeye çalışmıştır. Bir başka deyişle, Türkiye açısından füze krizi diye adlandırılan bu olayın yalnızca, Türkiye ile Güney Kıbrıs arasındaki bir sorun olmadığına ilişkin Türkiye'nin söylemlerini etkisizleştirmenin Yunanistan açısından önemi büyüktür. Çünkü meseleyi sadece bu şekilde daraltmak ya da dünya kamuoyu önünde bu şekilde algılanmasını sağlamak Yunanistan'a, istediği Türkiye aleyhinde propaganda yapmak ve "Türkiye'den tehdit var. Türkiye bölge barışını tehlikeye sokuyor" iddialarını kuvvetlendirme olanağı verecektir¹⁶¹.

Bu krize zaman içersinde Yunanistan da müdahil olmuş ve S-300 füzeleri konusunda Yunan savunma bakanı A.Cuhacopulus, Türkiye'nin füzelere karşı bir girişimini, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Ortak Savunma Doktrini çerçevesinde bir savaş sebebi (Causus Belli) sayarız demiştir¹⁶². Türkiye'nin krize ilişkin sert tepkileri başlangıçta, "Türk işgalci güçlerinin tehdidi altındaki Kıbrıs Rumlarının savunmalarını güçlendirmelerinin en doğal hakları" olduğunu belirten resmi demeçler verilirken, daha sonra füzelerin yerleştirilmesi için bir tarih saptanmadığına, amacın Kıbrıs sorununa acil bir çözüm bulunması gerekliliğine

¹⁵⁹ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 471.

¹⁶⁰ Birgül Demirtaş Coşkun, **Türkiye - Yunanistan Eski Sorunlar Yeni Arayışlar**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi yay., Ankara, 2002, ss. 195-196.

¹⁶¹ İ. Reşat Özkan, **a.g.e.**, s. 179.

¹⁶² **A.g.e.**, s. 175.

dikkat çekmek olduğuna dair açıklamalar yapılmıştır¹⁶³. Bu kriz bölgedeki güç dengelerini etkilediği için ABD'nin olaya hemen el koymasına neden olmuştur. Sorun iki yıl gündemde kalmış ve sonunda füzelerin Türkiye'nin menzili dışında olan Girit adasına koyulması ile çözülmüştür. S-300 krizini incelediğimiz zaman krizin Yunanistan tarafından yaratıldığı kanısına varılabilir. Baskın Oran kitabında bu krizleri yorumlarken 1999 yılına kadar iki ülke arasında yaşanan bunalımları, Yunanistan tarafından yaratılan yapay bunalımlar olarak nitelendirmiştir ve bunalımları çıkarmadaki asıl amacın Kıbrıs'ın AB'ye üyeliğini hızlandırmak olduğu yorumunu getirmiştir. Bunun yanında Yunanistan bu krizler sonrasında AB'deki lobisini kullanarak Türkiye'yi AB'ye şikâyet etmiş ve Türkiye'nin Yunanistan ile arasında olan sorunlarını Türkiye'nin AB ile olan sorunları şeklinde yansıtmaya çalışmıştır¹⁶⁴.

S-300 krizinin ortaya çıkmasının temelinde yatan endişelerden birisi de, yaşanan Kardak Krizi sebebiyle Türkiye ve Yunanistan'ın savaşın eşiğine gelmeleridir. Türkiye'nin Kardak krizi sırasında adaya 50 adet tank çıkartması ve bu tankları sınır boyunca yayarak olası bir işgal senaryosu dahilinde adanın Türkiye'nin planları dahilinde olduğunu göstermesi de bu krizi tetikleyen bir etkidir¹⁶⁵. Kıbrıs Rum Kesimi ile Yunanistan arasında imzalanmış olan Savunma Doktrini çerçevesinde olası bir Türk Yunan savaşında kendilerinin de savaşa dahil olacağını öngören Kıbrıs Rum Kesimi, muhtemel yaşanabilecek Kardak Krizi benzeri bir kriz neticesinde Yunanistan ile beraber müttefik olarak savaşa gireceğinden, S-300 füzelerini stratejik olarak olası bir savaşa karşı yapılacak hazırlık olarak gerekli görmüştür.

5. Öcalan Bunalımı

Türkiye'nin uzun yıllar boyunca uluslararası kamuoyunda ekonomik ve siyasal olarak istikrarsız bir ülke görünümünde olmasının en önemli nedeni, şüphesiz

¹⁶³ Baskın Oran, **a.g.e.**, ss. 471–472.

¹⁶⁴ **A.g.e.**, s. 472.

¹⁶⁵ “Türkiye, Kıbrıs'a 50 tank çıkardı”, **Cumhuriyet**, 02.02.1996.

ki 1980'lerden beri sürmekte olan PKK ile yaptığı mücadelesidir. Türkiye ile çeşitli şekillerde problemi olan komşu ülkeler bir yandan birbirleriyle ittifak yaparken, öte yandan Türkiye'nin bu zayıf noktasından yararlanma fırsatını değerlendirmişlerdir. Bu ülkelerden biri olan Yunanistan, 1980'li yıllardan beri, PKK militanlarına kendi topraklarındaki BM denetiminde bir mülteci kampı olarak bilinen Lavrion'u açmıştır. Aynı zamanda benzer politikalar sürdüren Suriye ve İran'la iyi ilişkilerini sürdürmeye çalışmıştır. Ankara'nın değişik zamanlarda Yunanistan'a yaptığı, Lavrion kampında PKK militanlarının korunduğu ve askeri eğitiminin geçirildiğine ve Yunanistan'ın PKK'ya askeri ve ekonomik yardım yaptığına ilişkin tüm uyarılarını ve protestolarını Atina reddetmiş ve "Kürt halkının haklı taleplerini" desteklediklerini, ama Lavrion kampının BM denetiminde bulunduğunu ve siyasi mültecileri barındırdığını ileri sürmüştür. Bu sebeplerden dolayı PKK sorunu Ankara Atina ilişkilerinin sürekli ve çözümsüz konularından biri haline gelmiştir¹⁶⁶.

Öcalan'ın yakalanması Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerde dönüm noktasıdır. PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Şubat 1999'da Kenya'nın başkenti Nairobi'de Yunan Büyükelçiliği'nden çıktıktan sonra yakalanmıştır. Öcalan'ın yakalanma sürecinde Yunanistan'ın durumu Türkiye'nin eline büyük bir koz vermiştir. Ankara Yunanistan'ı sert bir dille eleştirdiği gibi, Cumhurbaşkanı Demirel, tıpkı Ekim ayında Suriye'ye yaptığı uyarının benzerini Yunanistan'a da yapmış, Yunan silahlı kuvvetleri bunun üzerine alarma geçmiştir. Öcalan'ın yakalanması Yunanistan'da iki tür tepkiyle karşılanmıştır: Bir grup, Yunanistan'ın bu olaya doğrudan karışmasının ve PKK'ya destek politikasının baştan beri yanlış olduğunu söylerken, diğer bir grup Kürtlere ihanet edildiğini ve Yunanistan'ın Öcalan'ı teslim ettiğini ileri sürerek hükümeti kınamıştır. Her iki grupta da Simitis'in istifa etmesi gerektiğini söyleyenler olmuştur¹⁶⁷. Bu olaydan sonra Yunanistan'ın hükümetinde önemli isimlerin görevlerine son verilmiş ve sonrasında Türkiye ile olan ilişkilerinde bir yumuşama başlamıştır. Yaşanan bu kriz neticesinde Türkiye, Yunanistan ile

¹⁶⁶ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 476.

¹⁶⁷ **A.g.e.**, s. 477.

görüşmeleri askıya almıştır. Türkiye ayrıca Yunanistan'ın aleyhine yaşanan bu olaydan dolayı AB ve BM nezdinde girişimlerde bulunmuştur¹⁶⁸.

Türkiye yıllar boyunca Yunanistan'ı PKK'ya destek olmakla suçlamıştır, PKK militanlarının Yunanistan'daki kamplarda eğitim gördüklerini iddia etmiştir. 16 Şubat 1999 tarihinde PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Kenya'nın başkenti Nairobi'de Yunan Büyükelçiliği'nde yakalanmasıyla ve Kıbrıs Rum Kesimine ait bir pasaport taşımasıyla Yunanistan'ın resmi makamları ile birlikte PKK'ya verdiği destek kanıtlanmıştır. Öcalan'ın yakalanması sürecinde yaşanan olaylardan dolayı uluslararası platformda da, Yunanistan itibar kaybetmiştir. Gelişmeler sonucunda AB ve ABD Yunanistan'ı kınamışlardır. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, Öcalan'ın yakalanması sonrasında Yunanistan'ı “serseri devlet” ilan etmiş ve Yunanistan'ın Irak, İran ve Libya ile aynı kefeye sokulması için Batılı ülkelere öneride bulunmuştur¹⁶⁹.

Bu olaydan sonra Yunanistan dışişleri bakanlığında bulunan ve Türkiye'ye karşı sert demeçleriyle tanınan Pangalos görevden alınmış ve yerine ılımlı biri olan Papandreou'yu gelmiştir. Bununla birlikte birkaç bakanın da yerleri değiştirilmiş veya görevlerine son verilmiştir. Yunanistan Türkiye'ye karşı olan politikasını değiştirmiş ve dış politikasında Avrupalılaşıma dönemi başlamıştır¹⁷⁰.

Türk basınında Yunanistan'a Öcalan krizinden kaynaklanan sert eleştiriler devam ederken Yunan politikacıların diyalog çağrıları Türk basınına yumuşatmış ve Yunanistan ile ilişkilerin düzeltilmesi yönünde haberler çıkmaya başlamıştır. Bunun üzerine Nisan ayında her iki ülkenin dış işleri bakanları görüşmüşlerdir. Sıcak bir ortamda geçen görüşmeler ilişkilerin de geleceği için umut vaat etmiş ve ilişkilerdeki iyileşme günümüze kadar gelmiştir¹⁷¹.

¹⁶⁸ Heinz Kramer, **Avrupa ve Amerika Karşısında Değişen Türkiye**, Timaş yay., İstanbul, 2001, s. 257.

¹⁶⁹ Birgül Demirtaş Coşkun, **a.g.e.**, s. 202.

¹⁷⁰ **A.g.e.**, ss. 201–202.

¹⁷¹ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 478.

Öcalan Krizi, Kardak Krizi sonrasında meydana gelen bir dizi bunalımın sonucusudur. Özellikle Öcalan Krizi sonrasında Yunanistan, uluslar arası kamuoyunda kaybetmiş olduğu itibarı tekrar kazanabilmek adına uzun yıllar boyunca uygulamakta olduğu dış politikasında büyük değişikliklere gitmiş, eskiden uyguladığı sert ve kavgacı tutumunu, barış yanlısı ve yumuşak bir tavra bırakmıştır. Bu kriz 1996 yılında Kardak kayalıkları sebebiyle gerilen ilişkilerin tekrar yumuşama aşamasına girmesini sağlaması bakımından önemli bir nokta olmuş, iki ülke arası ilişkilerde gözle görülür bir değişimin yaşanmasını sağlamıştır.

B. EGE'DE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI VE ÇÖZÜMSÜZLÜK NEDENLERİ

Kardak Krizi esnasında, komşu olan iki ülkenin savaşın eşiğine gelmesi sebebiyle, Ege'de uzun yıllardır süren Türk-Yunan anlaşmazlıklara kalıcı çözümler bulabilmek amacıyla, AB ve ABD'nin girişimleriyle, iki taraf arasında çözüme yönelik gelişmelerin yaşanmasını sağlanmıştır.

Burada, Mesut Yılmaz Hükümetinin Ege Barış Planı adı altında Simitis Hükümetine götürdüğü teklif, Madrid Nato zirvesinde meydana gelen gelişmeler ve Ege'de çözümsüzlük nedenlerinden kısaca bahsedilecektir. Şüphesiz ki, Ege'de devam eden gerginliğin bitmesi iki devletinde lehinedir. Yalnız birinci bölümde de ifade edildiği gibi, Ege'ye ilişkin sorunlar birbiriyle bağlantılı olduğundan ayrı ayrı değerlendirilerek çözüme ulaşılması mümkün değildir. Çözümsüzlüğün en önemli nedeni de, tarafların Ege'deki sorunlara farklı açılardan bakışı ve bu bakış açılarında direnmelerinden kaynaklanmaktadır. Zaman zaman tarafların sorunların çözümüne yönelik teklifleri olsa da, bu teklif diğer tarafın bakış açısına belli bir noktada ters olunca kabul görmemektedir.

1. Ege Barış Planı

Yunanistan da, 1996 yılında meydana gelen hükümet değişikliğiyle beraber, Papandreu'nun yerine Kostas Simitis gelmiştir. Papandreu'nun milliyetçi bakış açısıyla yapmış olduğu hareketlerin, Yunanistan'ın AB içindeki konumunu zedelediği düşüncesi ile Simitis, bu bakış açısını biraz da olsa değiştirerek Yunanistan'ın AB içinde güçlü bir ülke konumuna gelmesini arzulamıştır. Bu nedenle, Türkiye dışında, Balkanlar'da iyi komşuluk ilişkilerinin kurulması yönünde girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlere Türkiye'nin de dahil edilmesi durumunda Yunan kamuoyundan tepki alabileceğini değerlendiren Simitis, bu yüzden Türkiye'yi ayrı tutmuştur. Bu maksatla Türkiye'ye ilişkin problemleri AB içine çekerek, Türkiye'yi AB ile karşı karşıya getirmenin uygun olacağını düşünerek bu şekilde hareket etmeye çalışmıştır¹⁷².

23 Mart 1996 tarihinde Başbakan Mesut Yılmaz, ABD ve AB'nin baskılarıyla, Yunanistan'a Ege'ye ilişkin bütün sorunları çözmek amacıyla ön şartsız görüşmelere başlama çağrısında bulunmuştur. Başbakan Mesut Yılmaz Türkiye'nin planını şu şekilde açıklamıştır:

- 1.Ege ve diğer sorunlar kapsamlı olarak görüşülecekti.
- 2.Türkiye üçüncü taraf çözüm yöntemlerini de ele almaya hazırды.
- 3.İki ülke askeri anlamda güven arttırıcı kararlar almalıydı.
- 4.Ankara bir dostluk anlaşması yapmaya hazırды¹⁷³.

Kardak Krizi sonrasında Türkiye, ilk defa 23 Mart 1996 da Ege Barış Süreci ismi ile birkaç girişimde bulunmuş ve bu plan çerçevesinde "üçüncü taraflı çözüm ihtimalini" dile getirmiştir. Bu durum Türk dış politikası için radikal bir adımdır. Bu tarihe kadar Türkiye için üçüncü taraf ile görüşmeler neredeyse egemenlikten ödün vermek ile denk olmuş, ancak Mesut Yılmaz'ın bu açıklaması ile Türkiye'nin dış politikasındaki önemli değişiklik dile getirilmiştir. Türkiye ve Yunanistan arasında

¹⁷² A.g.e., s. 473.

¹⁷³ "Önkoşulsuz diyoloğa hazırız", *Cumhuriyet*, 25.03.1996.

yapılacak İkili görüşmelerle Ege’de çözüme ulaşılamaması durumunda anlaşmazlıkların çözümünde uluslararası Adalet Divanı gibi üçüncü tarafların arabuluculuğunun Türkiye tarafından kabul edilmesi içeren “Ege Barış Planı” ile, Türkiye ilişkilerin düzelmesi için zeytin dalı uzatsa da Yunanistan, Türkiye’nin o tarihte ve o tarihten sonra yaptığı davetleri kabul etmemiştir. Bunun sebebi olarak da Türkiye’nin sorunları bir paket halinde çözelim demesini ve öncelikle Adalet Divanına gitmek yerine müzakerelere başlamak istemesini öne sürmüştür¹⁷⁴. Atina, Türkiye ile müzakerelere başlamak için öncelikle Türkiye’nin uluslararası anlaşmalara saygı göstermesi, şiddet eylemlerinden kaçınması ve Lahey Adalet Divanına gitmeyi kabul etmesi gerektiğini öne sürerek Ege Barış Planını kabul etmemiştir. Ayrıca Yunan basını da Mesut Yılmaz’ın çağrılarını sert bir şekilde eleştirmiş ve Yılmaz’ı ikiyezlü olarak nitelendirmiştir¹⁷⁵.

Yunan Hükümet sözcüsü Reppas, konuya ilişkin açıklamasında; genel olarak iyi niyet demeçlerinin yeterli olmadığını, Türkiye’nin öneri yerine somut adım atması gerektiğini, ifade ederek Yunanistan’ın konuya bakışını yansıtmıştır. Türkiye’nin Ege’de çözüme yönelik bu önerisini reddeden Yunanistan, Ege’de yalnızca kıta sahanlığı uyuşmazlığını olduğunu, Türkiye’nin de bu sorunu isterse uluslararası Adalet Divanını götürülebileceğini bildirmiştir. Türkiye Yunanistan’ın bu isteğine karşı çıkmıştır. Türkiye’nin müzakereler olmadan Lahey Adalet Divanına gitmeye karşı çıkmasının birçok sebebi vardır. Yunanistan ve Türkiye arasındaki anlaşmazlıklar Uluslararası mahkemede çözümlenirse dezavantajlar şu şekilde sıralanabilir:

1.Mahkeme çözümü başkası tarafından kabul ettirilmektedir. Bu da bir devletin zor kabul edebileceği bir durumdur.

2.Yenilgiye uğrama riskini devletler almak istemezler. Yargıda genelde bir kazanan bir de kaybeden vardır. Mahkeme karşılıklı çıkarların oluşması için çaba göstermez.

¹⁷⁴ Faruk Sönmezoğlu, **Türk Dış Politikası Analizi**, Der yay., İstanbul, 2001, s. 261.

¹⁷⁵ “Yunanistan barışı reddetti”, **Hürriyet**, 24.03.1996.

3.Karar haksız sayılırsa kriz geçiştirilemez. Hatta haksızlığa uğradığını iddia eden taraf tarafından başka krizler de çıkartılabilir¹⁷⁶.

Ege sorununun çözümü konusunda bir diğer girişim de, 21 Şubat 1997 tarihinde Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller tarafından AB Dönem Başkanı ve Hollanda Dışişleri Bakanı Hans Van Mierlo'ya gönderilen mektuptur. Mektupta, kısaca Türkiye ile Yunanistan arasında Ege'ye ilişkin sorunların, Türkiye tarafından barışçıl yollarla çözülmek istendiği belirtilmiştir. Avrupa Birliği tarafından benimsenen Türk tarafının bu önerisi üzerine, Türkiye AB Ortaklık Konseyi'nin 29 Nisan 1997 tarihli Lüksemburg'daki toplantısında, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların çözümlenebilmesi için Türkiye ve Yunanistan'ın tayin edecekleri ikişer uzmandan oluşan bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Türkiye'nin uzman olarak tayin ettiği görevliler Amsterdam'a gönderilmiş fakat Yunanistan'ın tayin ettiği uzmanlar komisyon toplantısı için, yazılı görüşlerini göndermeyi tercih ederek toplantıya katılmadıklarından bu girişim de sonuçsuz kalmıştır.

2. Madrid Toplantısı

ABD özellikle Kardak Krizinden sonra Türkiye ve Yunanistan arasındaki ciddi çatışma potansiyelini görmüş ve bunun üzerine Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunlara ilişkin iki tarafın tepkilerini yumuşatmaya çalışmıştır. Ayrıca hazırladığı mutabakat taslağı ile birlikte NATO zirvesi tarihini uygun görmüş ve ülkeleri birleştirmiştir. Yunanistan'ın Madrid zirvesine yanaşmasındaki sebepler, Başbakan Simitis'in Türkiye ile gerilim politikasının Atina'nın lehine olmadığını bilmesi ve AB ile tam bütünleşmeyi sağlamak istemesidir. Bunun yanında Yunanistan'ın, askeri harcamaları kısmadan ekonomide düzenlemeyi yapamaması, askeri harcamaları kısmak için en iyi yolun Türkiye ile iyi ilişkiler içerisine girmek olduğunu göstermiştir. Bu etkenlere ek olarak ABD ve AB'nin Yunanistan

¹⁷⁶ Alexis Heraclides, **Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye**, İletişim yay., İstanbul, 2003, s. 226.

üzerindeki, Türkiye ile anlaşmasını isteyen baskıları artmış ve Yunanistan bir anlamda köşeye sıkışmıştır. İki ülke arasındaki ilişkilerinin düzeltilmesi amacıyla ABD, Ege’de komşu ve müttefik iki ülke olarak, Türkiye ve Yunanistan’ın Ege’de yaşadıkları problemlerin halledilmesi maksadıyla, iki taraf arasında bir uzlaşma metni imzalanmasını planlamıştır¹⁷⁷.

Madrid’de yapılan NATO zirvesinde ABD Dışişleri Bakanı Medeleine Albrihgt, Türkiye Dışişleri Bakanı İsmail Cem ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Theodoros Pangolos bir araya gelmişlerdir. ABD Dışişleri Bakanı Medeleine Albrihgt’ın aracılığıyla iki ülkenin dışişleri bakanları arasında yapılan yoğun tartışmalar sonucunda 6 maddeden oluşan “uzlaşma metni”nde görüş birliğine varılmıştır¹⁷⁸. 8 Temmuz 1997 Madrid NATO Zirvesi’nde Cumhurbaşkanı Demirel, Başbakan Simitis ve Albrihgt tarafından üzerinde uzlaşılan metin imzalanmıştır. Cumhurbaşkanı Demirel ile Yunanistan Başbakanı Simitis yaptıkları açıklamalarda toplantının iki ülkeyi birbirine yaklaştıran kararları ortaya çıkardığını vurgulamışlardır. Anlaşma Metnindeki maddeler şunlardır¹⁷⁹:

“1.Bariş güvenlik ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesinin devamı hususlarında karşılıklı taahhüt.

2.Egemenliğe karşılıklı saygı.

3.Uluslararası hukuk ilkelerine ve uluslararası anlaşmalara saygı.

4.Birbirlerinin güvenlikleri ve milli egemenlikleri açısından büyük öneme haiz Ege’deki meşru hayati çıkarlarına ve endişelerine saygı.

5.Yanlış anlamalardan kaynaklanan ihtilaflardan kaçınılması arzusu ve karşılıklı saygı temelinde tek taraflı eylemlerden sakınılması taahhüdü.

6.Anlaşmazlıkların, ortak rızaya dayanarak ve kuvvet kullanılmadan barışçı yollardan çözülecektir”¹⁸⁰

¹⁷⁷ İsmail Cem, **Türkiye Avrupa Avrasya Strateji, Yunanistan, Kıbrıs**, I, İstanbul Bilgi Üniversitesi yay., İstanbul, 2004, s. 82.

¹⁷⁸ Birgül Demirtaş Coşkun, **a.g.e.**, s. 199.

¹⁷⁹ Madrid Zirvesinin tam metni için bkz. Hulusi Kılıç, **Cumhuriyet Döneminde Türkiye ile Yunanistan Arasında İmzalanmış İkili Anlaşmalar, Önemli Belgeler Ve Bildiriler**, Denizcilik Havacılık Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2000, s. 353.

¹⁸⁰ “Madrid’de büyük sürpriz”, **Milliyet**, 09.07.1996.

Madrid Zirvesi küçümsenmeyecek bir gelişme teşkil etmektedir. Bunun yanında yayınlanan 6 maddelik mutabakat metni ise iki ülkenin üst düzey yetkililerinin imzaladığı ve iki ülkenin ortaya koydukları siyasi iradelerini yansıtmakta ve mutabakatın yeni bir anlayışın başlangıcı olduğu düşünülmektedir. Madrid zirvesine diğerlerinden daha iyimser bakılmasının sebebi ise ortada daha kapsamlı bir anlaşmanın olması ve anlaşmanın üst düzey yetkililer tarafından imzalanması ve inisiyatifi başlatan tarafın ABD olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Madrid zirvesi'nin Ege sorunlarını yumuşatan, Türk tarafının kuvvet tehdidini ortadan kaldıran, Yunanlıların da karasularının 12 mile çıkarmak tehdidine son veren siyasal bir süreç başlattığı düşünülmüştür. Madrid zirvesinin ardından Türk-Yunan ilişkilerindeki yumuşamanın ilk meyvesi Kıbrıs Rum Kesimince Rusya'ya ısmarlanan S-300 füzelerinin alımının ertelenmesidir. Ocak 1997 tarihinde Rusya'dan alınacağı bildirilen S-300 füzeleri Türkiye'nin büyük tepkisine neden olmuştu¹⁸¹.

Madrid'de gerçekleştirilen bu mutabakat hiçbir sorunu çözmemesine rağmen iki ülke arasındaki ilişkilerin yumuşaması için güzel bir ortamının doğmasını sağlamaktaydı. Tüm bu olumlu havaya rağmen sorunların devam etmesi nedeniyle Madrid Ruhu da Davos süreci gibi yok olmuştur¹⁸².

3. Ege'de Çözumsuzlüğün Nedenleri

Tezin birinci bölümünde açıklanan Ege'ye ilişkin sorunlar tekrar hatırlanırsa, tarafların ilgili sorunlara bakış açıları arasındaki farkın ne kadar keskin olduğu anımsanacaktır. İki ülkenin ulus devleti olması ve iki ulusun tarih boyunca sürekli karşı karşıya gelmeleri neticesinde, taraflar birbirlerine düşmanca bakmakta ve birbirlerini tehdit unsuru olarak görmektedirler. Bu önyargı beraberinde iki ülkenin şüpheli bir yaklaşım içerisinde olmalarına ve karşılıklı atılan adımların arkasında başka sebepler aramalarını neden olmuştur. İki ülkede, birbirlerine karşı bakış açılarında sürekli olarak ülke kimliklerini üst planda tutmak adına, kurtuluş mücadelelerine sarılmışlardır. Kurtuluş mücadelelerini sürekli canlı tutarak ve sıkıca

¹⁸¹ "Madrid Mutabakatı'nın ilk meyvesi", **Milliyet**, 20.07.1996.

¹⁸² Birgül Demirtaş Coşkun, **a.g.e.**, s. 199.

sarılarak, geçmişte yaşanan tarihin bu şekilde hafızalarda yer alması sağlanmıştır¹⁸³. Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların, kalıcı sorunlara dönüşmesinin temelinde, karşılıklı olarak iki ülke tarafından birbirlerine karşı duyulan güvensizlik vardır. Var olan bu güvensizlik, tarihsel süreç içerisinde yaşanan ilişkilerin oluşturduğu bir sonuçtur. Bülent Ecevit verdiği bir demeçte, “Türk ve Yunanlıları bölen psikolojik bariyer, anlaşmazlığın çözümü çabalarındaki en temel engeldir” diyerek iki ülke arasındaki ilişkilerinin farklı bir yönüne dikkat çekmiştir¹⁸⁴.

Çeşitli zamanlarda Türk ve Yunan siyasetçileri tarafından yapılan açıklamalar, sorunların çözümsüzlüğü üzerindeki etkilerini net bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin, Yunanistan Dışişleri Bakanı Pangalos’un “Bizim Türkiye ile işimiz olmaz. Katiller, tecavüzcüler ve hırsızlarla oturup tartışamazsınız” şeklindeki açıklamaları Türkiye’de sert tepkilere neden olmuştur.¹⁸⁵ Ayrıca Pangalos 1998 yılının Ocak ayında yaptığı bir başka açıklama ile günümüzde Türklerin, Kürtlere ‘Hitler Muamelesi’ yaptığını iddia ederek, Türkiye’yi Yunan halkının gözünde küçük düşürerek gündem yaratmaya çalışmıştır.¹⁸⁶ Türk ve Yunan siyasetçileri karşı ülkeye yapılacak olan olumsuz beyanatların uzun yıllardır oluşturulan kimliklerle uyacağından dolayı, vatandaşları bakımından olumlu karşılanacağını düşünerek hareket etmişlerdir. Bu düşüncenin haricinde hareket edenlerde muhalefet ve medya bakımından zaman zaman eleştirilmiştir.

Yunanistan Ege’de devam eden birçok meseleyi sorun olarak görmemektedir. Ege’de Türkiye’nin bahsettiği sorunlar paketinden sadece kıta sahanlığını sorun olarak görmekte diğer anlaşmazlıklar hakkında tartışmaya bile girmek istememektedir. Ege’de var olan sorunların çözümüne yönelik Yunanistan’ın izlemiş olduğu yol bu tez kapsamında incelenen Kardak Krizinde izlenen yolla uyumaktadır. Aynen diğer sorunlar gibi Kardak Kayalıkları ile alakalı olarak da; Yunanistan, kayalıkların kendi sınırları içerisinde olduğunu iddia etmekte ve

¹⁸³ Şükrü Sina Gürel, **Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri(1821-1993)**, Ümit yay., Ankara, 1993, s11.

¹⁸⁴ İdris Bal, **a.g.e.**, s.243.

¹⁸⁵ Barry Rubin, **Günümüzde Türkiye’nin Dış Politikası**, (Çev. Kemal Kirişçi), Boğaziçi Üniversitesi yay., İstanbul, 2002, s. 124.

¹⁸⁶ İsmail Cem, **a.g.e.**, s. 98.

Türkiye'nin bu kayalıklar ile alakalı olarak Lozan'dan beri ilk kez tartışma konusu yaptığını söylemektedir. Bunu da kendi topraklarına yapılan bir çeşit saldırı gibi görmektedir. Yunanistan bu şekilde nitelendirdiği Kardak Kayalıkları ile alakalı olarak Türkiye ile müzakere yoluna gitmeyi istememekte onun yerine Uluslararası Adalet Divanına gidilmesini istemektedir. Yunanistan var olana sorunlara yönelik kendi getirmiş olduğu iddiaların doğruluğundan emin olduğundan, müzakere yollarını reddetmekte bunun yerine konunun Adalet Divanı vasıtası ile kesin olarak çözümlenebileceğini söylemektedir. Yunanistan'a göre iki devlet arasında olan anlaşmazlıklar hukuksal yoldan Adalet Divanı'nın önünde çözülmesi gereklidir. Bununla birlikte Yunanistan aradığı desteği kısa sürede AB'den bulmuştur ve AB dönem başkanlığı 26 Şubat 1996 tarihinde iki ülke arasında meydana gelen sınır krizinin Adalet Divanı'nda çözülmesi gerektiğini bildiren bir açıklama yapmıştır. Bunun ardından ABD'de bu açıklamaya paralel olarak bir açıklama yapmış ve Türkiye'nin Adalet Divanına başvurması gerektiğini belirtmiştir¹⁸⁷.

Yunanistan'ın çeşitli şekillerde dile getirdiği uluslar arası çözüm yollarını reddeden Türkiye; Uluslar arası Adalet Divanı'nın vereceği kararın hukuki ve zorunlu bir karar olacağını ve bu yolun tarafların çıkarlarını uyuşturmak konusunda yetersiz kalacağını savunmakta ve Yunanistan'ın Ege sorunlarını “uluslar arasılaştırma” (veya “Avrupalılaştırma”) çabalarına karşı çıkmaktadır¹⁸⁸. Türkiye Ege'ye ilişkin sorunların sadece hukuk kuralları kapsamında çözülemeyeceğini, Ege'nin sahip olduğu konum itibari ile müzakere yapılma zorunluluğunu vurgulamaktadır. Daha önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi Yunanistan uluslar arası kamuoyunda her zaman kendini dinleyebilecek bir kitle bulmanın avantajına sahiptir. Yaşanan sorunların uluslar arası çözüm yolları ile çözülmesi yönünde ısrar ederken sahip olduğu bu avantajın kendisine yarayacağını düşünerek bu yönderettiğinin söylemek yanlış bir yorum olmayacaktır.

¹⁸⁷ Erdem Denk, **Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Mülkiyetler Birliği Vakfı yay., Ankara, 1999, s. 115.

¹⁸⁸ Alan Makovsky; Sabri Sayarı, **Türkiye'nin Yeni Dünyası, Türk Dış Politikasının Değişen Dinamikleri**, Alfa yay., İstanbul, 2002, s. 186.

Yukarıdan da anlaşılabilirdiği gibi Yunanistan Ege'ye ilişkin bütün sorunlarda olduğu gibi, kendi iddiaların doğruluğundan emin olduğunu ama bu iddiaların aksi düşünülüyorsa, sorunun uluslararası hukuk ve anlaşmalarla çözümlenmesinden yana olduğunu belirtmektedir. Türkiye'nin önerdiği Ege Barış Planı'nda olduğu gibi diğer müzakere yollarını kabul etmemekte ve Türkiye'nin çağrılarına kulak asmayarak Türkiye ile müzakere masasına oturmayı kesinlikle reddetmektedir. Ayrıca Yunanistan Türkiye ile olan problemlerini AB'nin gündemine taşıyarak kendi tarafını kuvvetlendirmek istemektedir. Yunanistan, Türkiye'nin kendisi ile baş edebileceğini ancak AB ile baş edemeyeceğini düşünmektedir. Bunda ki sebep şüphesiz ki, adaylık süreci içerisinde olan ülke konumundaki Türkiye'ye karşı, üye ülke olarak daha fazla söz hakkının olacağını öngörmesidir.

Tarafsız bir şekilde bakıldığında her iki devletinde meydana gelen sorunlarda haklı ve haksız olduğu taraflar bulunmaktadır. Çözumsuzluk nedenlerini kısaca özetlemek gerekirse; tarafların geçmişte meydana gelen olaylardan dolayı birbirlerine karşı önyargılı yaklaşımları, yaşanan sorunların çözümü konusunda tarafların farklı yaklaşım getirmeleri ve karşılıklı olarak siyasetçilerin olumsuz etkileri olarak bu nedenler sıralanabilir. Tez içerisinde bu sıralanan nedenlerden çeşitli konu başlıkları altında bahsedilmiştir. Her iki ülkede sadece kendi menfaatlerini düşündüğü sürece sorunların çözülebilmesi ya da çözümler yolunda adımların atılması mümkün gözükmemektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin öne sürdüğü müzakere yoluna gitmek ve sorunları görüşerek çözmek sorunların çözümü yolunda önemli bir adım olacaktır. Ancak bu adımın atılması için Yunanistan'ın bu yolu denemeyi kabul etmesi gerekmektedir. Türkiye ve Yunanistan arasında Ege Denizi ve üzerinde yer alan adaları ilgilendiren pek çok sorun, buraya kadar anlatılmış olan konulardan da anlaşılabilirdiği gibi çözümsüz bir şekilde varlıklarını korumaktadırlar. Önceki bölümde aktarılan pek çok girişim de aslında çözüme katkıda bulunmayan, yalnızca iki ülke arasında diyalog kurmanın bile oldukça güç olduğunu gösteren, var olan karmaşık sorunlara çözüm bulmak adına, sadece bir temenni olmaktan öteye gidememiştir.

C. BUNALIMLARDAN DOSTLUĞA

1996 yılında üzerinde insan yaşamayan iki kayalık sebebiyle, Ege’de komşu olan iki ülkenin savaşın eşiğine gelmesi, 1996 yılına kadar durağan bir şekilde devam eden ikili ilişkiler üzerinde büyük bir etki yaratarak bu ilişkileri gergin bir ortama taşımıştır. Gerilen ikili ilişkiler 1999 yılına kadar yaşanan bir dizi bunalım esnasında tarafların tutumu üzerinde etkili olmuştur. Zaten tarih boyu birbirine dostane duygular beslemeyen iki ülke halkı, yaşanan kriz esnasında ülke basınları ve yöneticilerin olumsuz yayın ve açıklamalarıyla, karşı tarafa karşı eskiden beri sahip olduğu olumsuz bakış açısını kuvvetlendirmiştir. 1999 yılına kadar devam eden bu gergin ilişkiler, karşılıklı yaşanan depremler sebebiyle, tarafların birbirine insani yaklaşımları neticesinde yerini yumuşama sürecine bırakmıştır.

Yalnız, gergin olan ikili ilişkilerin sadece bu yaşanan depremler sebebiyle yumuşama süreci içersine girdiğini söylemek çok iyimser bir yaklaşım tarzı olacaktır. İkili ilişkilerin yumuşama süreci içersine girmesinde Yunanistan’ın stratejik olarak almış olduğu kararların etkisi büyüktür. Yaşanan felaketler alınan kararların uygulamaya konulması bakımından sadece birer vesile olmuşlardır. İlerde Yunanistan’ın almış olduğu, ikili ilişkilerdeki yumuşama kararına değinilecektir.

1. 1999 Depremi

1997 yılında Lüksemburg Zirvesinde istediğini alamayan Türkiye ile Yunanistan arasındaki ikili ilişkiler pek de iyi düzeyde değildi. Ege’ye sınırdaş komşu olan Türkiye ve Yunanistan’ın ilişkileri Kardak Krizi ve Kıbrıs sorunu yüzünden olumsuz yönde bu iki konuya odaklanmıştı. 1999 yılında yaşanan deprem faciası ve değişen politikacılar ile ilişkilerde dramatik bir değişim yaşanmıştır. Düşmanlıklar dostluğa dönmeye başlamıştır. O güne kadar Türkiye’nin AB sürecinde pek çok konuda önüne engel çıkartan Yunan politikacıları, bir anda Türkiye’ye karşı olumlu

tavır sergilemeye başlamıştır. Bu sayede diğer AB ülkeleri Türkiye ile ilgili sorunları daha rahat tartışabilir hale gelmişlerdir¹⁸⁹.

17 Ağustos 1999 tarihinde Türkiye’de yaşanan deprem afeti sırasında ve sonrasında Yunanistan ve Türkiye arasında özellikle halkların birbirlerine olan yaklaşımlarını insani boyutta değerlendiren gelişmeler yaşanmıştır. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan olumsuzluklardan dolayı birbirlerine karşı hoş olamayan duygular besleyen iki ülke halkı bu yaşanan felaket sebebiyle birbirine yaklaşımaya başlamıştır. Karşılıklı yardım ve dayanışmanın örnekleri yaşanırken, iki halk arasında, kişiliklere ve niyetlere ilişkin olumsuz algılamaların nedenleri ve etkisi üzerinde bir tartışma yaşanmış ve iki halk arasındaki bu dostluk ve dayanışmanın siyasi düzeyde de sürdürülmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda gelişen ilişkilerde, siyasilerin de dış politikada ulusal çıkarları göz ardı etmeyen ve iki ülke arasındaki diyalog sürecini olumlu yönde geliştiren açıklamalarda buldukları gözlenmiştir¹⁹⁰.

Türkiye’de meydana gelen 17 Ağustos 1999 depremi ve Yunanistan’da meydana gelen 7 Eylül depremi iki ülke arasındaki ilişkilerde bir milattır. Bu depremler, iki ülkenin birbirlerine yaklaşmasını sağlayan felaketler olmuştur. Bu depremler öncesinde de ilişkilerin yumuşamasında diplomatik anlamda gözle görülür gelişmeler olmuştur. Örneğin iki ülkenin dışişleri bakanları uzun bir aradan sonra bir araya gelmişler ve iyi niyet mesajları vermişlerdir. Bunun yanında ticari anlaşmalara imza atmışlardır. Depremler sonrasında her iki ülke halkı da diğerine yardımlarda bulunmuş ve iki ülke arasındaki ilişkilerde ibre yakınlaşmayı göstermeye başlamıştır. Simitis in baştan beri yapmak istediği iki ülke arasındaki ilişkileri yumuşatma politikasında önemli bir dönemeçten dönülmüştür¹⁹¹.

1999 Yılında iki ülkede yaşanan bu depremler Türk ve Yunan halkları arasında yardımlaşmaya paralel olarak dostluk yolunda adımlar atılmasını

¹⁸⁹Thomas Diez, “Turkey, the European Union and Security Complexes Revisited”, **Mediterranean Politics**, Volume 10, Number 2, July 2005, ss. 168–169.

¹⁹⁰ <http://www.turkishgreek.org/ikili.htm>, Erişim: 11.04.2007.

¹⁹¹ Mustafa Türkeş ; İlhan Uzgel, **a.g.e.**, ss. 65–66.

sağlamıştır. İki ülke halkı bu depremler sonrasında yaşadıkları trajediler ile birbirlerine olan benzerliklerinin farkına varmış ve yıllardan beri şüpheyle yaklaştıkları komşularına daha farklı bir göz ile bakmaya başlamışlardır. Halk'lar arasında yeşeren bu dostluk kendisine siyasi arenada da yer bulmuş ve iki ülkenin karşılıklı ilişkilerinde yeni bir döneme girilmesini sağlamıştır. Bu dönemde üst düzey ilişkiler artmış ve Yunanistan, AB ve diğer konularda Türkiye ile daha ılımlı bir politika izlemeye başlamıştır. Türkiye tarafında ise bu politikalar memnuniyetle karşılanmış ve aynı ölçüde karşılık verilmiştir.

2. Helsinki Zirvesi

Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan problemler yeni ortaya çıkmış olan problemler değildir. İki ülke arasındaki sorunların geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Fakat 1999 yılında yapılan Helsinki zirvesinde, Türkiye'nin adaylığına yeşil ışık yakılmasını takip eden kısa zaman içerisinde Türkiye ve Yunanistan arasında son 40 yılda görmediğimiz kadar gelişme yaşanmıştır¹⁹².

Yaşanan Öcalan bunalımı ardından uluslararası kamuoyu ve Türkiye'deki kızgınlığı, Başbakan Simitis, Papandreu'nun Dışişleri Bakanlığı'na getirilmesi ile sakinleştirmeye çalışmıştır. Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerde diyalogun ön plana çıkmasını savunan Papandreu ile birlikte hareket eden Simitis, Türkiye'ye yönelik barışçıl demokratik gelişmeler başlatma sürecine gireceğini söylemiştir¹⁹³. Papandreu ve İsmail Cem arasında kurulan yakın ilişkiler ve depremin yarattığı karşılıklı anlayışın etkisiyle, Türkiye ve Yunanistan arasında ılımlı bir ortamın oluşmasını sağlamıştır¹⁹⁴.

Yunanistan uzun süreden beri, Türkiye'nin AB üyeliğini veto etmekteydi. Türkiye'de işlerin kötüye gitmesinin kendisine yarayacağını düşünerek hareket eden

¹⁹²Mustafa Aydın, "Crypto-optimism in Turkish-Greek relations. What is next?", **Journal of Southern Europe and the Balkans**, Volume 5, Number 2, August 2003, s. 223.

¹⁹³ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 478.

¹⁹⁴ Erol Manisalı, **Türkiye ve Küreselleşme**, Derin yay., İstanbul, 2003, s.155.

Yunanistan, istikrarsız bir Türkiye'nin, hem batı hem de Yunanistan için çok daha fazla sorun anlamına geldiğine, bu durumun da Ege'de süren anlaşmazlıkların çözümünü kolaylaştırmadığı gibi aksine zorlaştırdığının farkına varmıştır. Yunanistan, Balkanlarda yaşanan krizlerde Türkiye'nin etkin rol oynaması ve bölgede istikrarlı Türkiye'nin kendisi içinde yararlı olduğunu anlaması neticesinde bu tutumunda değişikliğe gitmiştir¹⁹⁵.

10 Aralık 1999'da toplanan AB Helsinki Zirvesi Türkiye ile Yunanistan arasında düzelen ilişkilerin ilk meyvelerinin alındığı yer olmuştur. Yunanistan bu zirvede Türkiye'nin aday ülkeler arasında sayılmasına karşı çıkmamış ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Papandreou, "Türkiye'nin adaylığı konusunun ertelenemeyeceğini" bildirmiştir. Yunanistan'ın olumlu tavırlarına karşılık AB'nin iki lokomotif ülkesi İngiltere ve Fransa'da yoğun diplomasi trafiğinin yaşandığı zirvede kesin bir tavırla Türkiye'nin yanında yer almışlar; İspanya, İtalya ve Almanya, Brüksel ve İsveç gibi AB'nin ağır topları da Türkiye'ye olumlu tavır takınmışlardır. Türkiye'yi aday ülkeler arasında sayan bu belgede Ege ve Kıbrıs sorunlarına da yer verilmiştir.

Helsinki zirvesi bir anlamda Kardak Krizi'nden sonra bozulan Türkiye-Yunanistan ve Türkiye-AB ilişkilerinin düzeldiği bir zirve olmuştur. Bu zirve ile birlikte AB Türkiye'nin üye olmak için sarf ettiği gayretleri görmüş ve bunları değerlendirerek AB yolundaki ilk kapıyı Türkiye'ye açmıştır. AB 13 Ekim 1999 tarihinde Türkiye'nin "aday" ülke olmasını teklif etmiş ve 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki Zirvesi'nde oybirliği ile Türkiye, Avrupa Birliği'ne aday ülke olarak kabul edilmiştir. Helsinki Zirvesi'nde alınan bu karar neticesinde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne resmen aday ülke ilan edilmesi, ilişkilere farklı bir boyut ve ivme kazandırmıştır¹⁹⁶.

Belgenin 4. paragrafında şöyle denmektedir: "Aday ülkeler topluluğa alınma sürecinde eşit bir zeminde yer alırlar(...) Bu doğrultuda Avrupa Konseyi

¹⁹⁵ Graham T. Allison; Kalipso Nikolaydis, **Yunanistan Paradoksu**, (Çev. Bülent Tanatar), Doğan Kitap, İstanbul, 1999, s.137.

¹⁹⁶ Mehmet Özcan, "1990 Sonrası Avrupa Birliği - Türkiye İlişkileri", www.stratejigundem.com, Erişim: 16.04.2006.

anlaşmazlıklar halinde BM şartıyla uygunluk teşkil edecek şekilde barışçı çözüm prensibini vurgular ve aday ülkelerini sınır anlaşmazlıklarını ve diğer sorunlarını çözüme konusunda uyarır. Bunda başarısız olmaları durumunda anlaşmazlığı makul bir zaman içinde Uluslararası Adalet Divanına götürmelidirler. Avrupa Konseyi bu anlaşmazlıklarla ilgili durumu, özellikler giriş sürecindeki yansımalarıyla 2004 sonuna kadar gözden geçirecektir”¹⁹⁷. Buna göre Türkiye ve Yunanistan aralarındaki Ege sorunlarını çözemez ise Uluslararası Adalet Divanına gitmeleri gerekecektir. Türkiye Divana gidilmesi konusunda tepki göstermesine rağmen daha sonra bunun bir zorunluluk olmadığı yönündeki açıklamalar ile ikna olmuştur.

Belgenin 9/a ve b paragrafı Kıbrıs’a ilişkindir; “Avrupa Konseyi Kıbrıs sorunu ile ilgili kapsamlı anlaşmayı sağlamak üzere 3 Aralıkta New York'taki görüşmelerin başlatılmasını memnuniyetle karşılar. BM Genel Sekreterinin, süreci barışçı bir sonuca ulaştırması yönündeki çabalarını destekler. Avrupa Konseyi, siyasi çözümün Kıbrıs'ın AB üyeliğini kolaylaştıracağını vurgular. Üyelik görüşmelerine kadar anlaşma sağlanmaması durumunda, Konsey'in üyeliğe ilişkin kararı önkoşulsuz verilecektir. Bunu yaparken Konsey bütün ilgili faktörleri göz önünde bulunduracaktır”¹⁹⁸. Bu karar 2002 yılında Kıbrıs'ın AB'ye üyeliği kararının verileceği anlamını taşımaktadır ve bu kararı Türkiye tepki ile karşılamıştır. En büyük tepki ise KKTC den gelmiştir. Rum kesimi ile ikili görüşmelerini sürdüren KKTC heyeti Türkiye'nin bu kararı kabul etmesinden sonra büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştır¹⁹⁹.

Helsinki kararları Türkiye'de büyük tartışmalara neden olmuştur, Yunanistan'da ise hükümet büyük bir zaferden söz etmiştir. Simitis hükümeti kendi politikası olan; Türkiye ile olan sorunlarını AB ile Türkiye arasında olan sorunlar haline getirmeyi başarmıştır. Ege sorunları ve Kıbrıs sorunu Türkiye'nin AB'ye üyeliğine bağlanmış, bu sayede Yunanistan 1995 yılından beri izlediği dış politikanın

¹⁹⁷ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 479.

¹⁹⁸ **A.g.e.**, s. 479.

¹⁹⁹ **A.g.e.**, ss. 479–480.

meyvelerini 2000 yılında almaya başlamıştır. Bu gelişmeler Türkiye'nin de artık kendi politikasını gözden geçirmesi gerektiğini göstermiştir²⁰⁰.

Uzun yıllar boyunca AB'ne üye olma amacıyla hareket eden Türkiye bakımından Helsinki Zirvesi neticesinde alınan karar olumlu bir şekilde algılanmıştır. Uzun süredir veto yetkisini kullanan Yunanistan, bu zirve öncesinde hem Türkiye ile yumuşayan ilişkilerin devam ettirilmesi hem de stratejik olarak daha önceden belirlemiş olduğu gibi Türkiye ile ilgili sorunlarının Avrupalılaştırılması amacıyla bu zirvede veto yetkisini kullanmamıştır. Yani zirvede alınan kararı salt olarak Türk Yunan yakınlaşmasının bir sonucu olarak yorumlamak yanlış bir yaklaşım tarzı olacaktır. Yunanistan belgeye Ege ve Kıbrıs konularının koyulmasını sağlayarak zaten istediği amaca ulaşmıştır. Amaca giden yolunda Yunanistan, Türkiye'ye kapıyı aralamış, Türkiye'den müzakereler süresinde tavizler almayı öngörmüştür.

D. BRÜKSEL ZİRVESİ ÖNCESİ VE SONRASI

Bu konu anlatılırken iki ülke arasındaki ilişkilerde belirleyici olması sebebiyle kısaca ABD ve AB'nin iki ülke ilişkilerine etkileri Kardak Krizi bakımından ifade edilmeye çalışılacaktır. Bundan sonra Kardak Krizinin doğrudan veya dolaylı olarak etkide bulunduğu gelişmelerin kısaca sentezi yapılacak en son olarak da Brüksel Zirvesi, ikili ilişkiler bakımından irdelenecektir.

Türkiye ve Yunanistan, ABD için stratejik öneme sahip iki ülkedir. ABD Ege Bölgesi'nde savaş ve huzursuzluk olmasını istememektedir. ABD için savaşın olması demek bölgede karışıklığın meydana gelmesi demektir. Bu yüzden ABD, Türk ve Yunan ilişkilerine sürekli bir müdahale eğilimindedir. Bunun en yakın örneğini Kardak Krizi zamanında görmekteyiz. İki ülkenin de savaş ile burun buruna geldiği krizi, ABD yapmış olduğu telefon görüşmeleri ile, iki ülke arasındaki egemenliği tartışmalı adalar sorunu ile ilgili tartışmaları bitiremeye de, yaşanan krizi

²⁰⁰ A.g.e., s. 480.

sona ermiştir. Süleyman Demirel ve Tansu Çiller Kardak Krizi sırasında ABD başkanı Bill Clinton ile konuşmuşlardır. Clinton hayatını anlattığı "My Life" adlı kitabında Kardak Krizi'ni şu şekilde anlatmıştır²⁰¹: “Bana Türkiye ve Yunanistan'ın savaşın eşiğinde olduğunu söylediler ve olaya müdahale ederek Ege'de Yunanlıların İmia Türklerin Kardak dediği 2 küçük kayada oluşan bu krizi çözmemi istediler. İki ülke de kayalıklar ile ilgili hak iddia etmişlerdi, ancak Yunanlıların ellerinde 1947 yılında İtalya ile yapılan bir antlaşma vardı. Türkiye bu antlaşmayı kabul etmiyordu. Adalarda yaşayan insan yoktu. Yine de Türkler piknik için kayalıklara gidiyorlardı. Kriz Türk gazetecilerden bazılarının kayalıklardaki Yunan bayrağını indirip Türk bayrağını dikmeleri ile tetiklendi. Kıbrıs ta büyük anlaşmazlıklar yaşayan bu iki ülkenin 10 dönümlük bir arazi ve birkaç düzine keçinin yaşadığı kayalıklar için savaşın eşiğine gelmeleri inanılmazdı. Çiller bundan gerçekten korkmuştu, içinde bulunduğum toplantıyı keserek önce Yunan başbakanı Simitis ile sonra Çiller ve Demirel ile telefon görüşmesi yaptım. Sonrasında her iki tarafta ateş etmeyeceklerini söylediler ve Dick Holbrooke bütün akşam uykusuz kalarak diplomatik yollardan çözümü sağladı. Orta Doğu, Bosna, ya da Kuzey İrlanda da başarılı olamadığımı düşünürken; Ege'deki keçilerin hayatlarını kurtardığım için kendimi gülmekten alıkoyamadım.”

ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard Holbrooke, ABD Ulusal Basın Kulübü'nde yaptığı konuşmada Kardak Krizi ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Olay basit ve komik gibi görünüyor. Ancak çok ciddi olarak değerlendirilmeli... ABD'nin dünyadaki liderliğinin ve oynadığı rolün devam etmesinin gereğini gösteriyor... Ege, böyle başıbozuk gidemez... Ege, ABD denetimindedir." Holbrooke'un sözlerinden de anlaşıldığı gibi Kardak Krizi, Türkiye ve Yunanistan arasında ciddi bir kriz belirdiğinde ABD'nin arabuluculuğu olmaksızın çözülemeyeceği tezine güç katmıştır. ABD, öteden beri böyle bir rol istemektedir ve Kardak Krizi ile bu rolünü dünyaya duyurarak bölgedeki etkisini arttırmıştır²⁰². Bunun yanında ABD istihbaratı, böyle bir kriz olabileceğini tahmin etmiş, bölgede bir Türk-Yunan savaşının kimseye kazanç sağlamayacağını bildiğinden hemen harekete geçerek krizi önlemiştir. Şayet her iki ülke de ABD'nin sahip olduğu

²⁰¹ Bill Clinton, **My Life**, Knoph Publishing Group, 2005, s. 696.

²⁰² “ABD: Türkiye’de hükümet yok”, **Cumhuriyet**, 02.02.1996.

tecrübeli analistlere, veritabanlarına ve dilbilimcilerine sahip olsa idi kriz sırasında karar mekanizmaları olaylara göre değil öngörülere göre karar verecek bu da krizin çıkmasını dahi engelleyebilecekti²⁰³.

Askeri anlamda yatışan Kardak krizi, Yunanistan hükümetinin diplomatik atak başlatmasına sebep olmuştur. Başbakan Simitis AB ülkelerini ziyaret ederek Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunları AB ortamına çekmek istemiştir. Simitis in çalışmaları üzerine AB bir açıklama yapmış ve AB ile Yunanistan'ın dayanışma içerisinde olduğunu, AB nin güney sınırının Yunanistan'ın güney sınırı olduğunu açıklamıştır. Türkiye Yunanistan'ın bu girişimlerine karşı AB ye üye olan diğer devletlere Ege ile ilgili brifing vermiş, Yunanistan'ın söylediği gibi tek sorunun kıta sahanlığı meselesi olmadığını belirtmiş bunun yanında karasuları ve hava sahası gibi birçok sorunun olduğunu ve Uluslararası Adalet Divanına gidebileceğini söylemiştir²⁰⁴.

Türk ve Yunan ilişkilerin AB açısından geçmişine bakıldığında soğuk savaş döneminde AB'nin Türkiye ve Yunanistan'a karşı dengeli bir politika izlemeye çalıştığı ve iki ülke arasındaki sorunlara taraf olmamaya özen gösterdiği gözlemlenmektedir. Yunanistan, 1975'te tam üyelik için Avrupa Topluluğu'na (AT) başvurduğunda AT, Ankara'ya Yunanistan'ın başvurusunun Türkiye'nin sahip olduğu hakları etkilemeyeceği güvencesini vermiştir. Ancak, Yunanistan'ın 1981'de AB üyeliğine kabul edilmesinin ardından Atina, Ankara'nın AB'yle yakınlaşmasını önlemek için elindeki tüm fırsatları kullanmıştır. AB, içerisindeki Türkiye'nin üyeliğine karşı olan bazı ülkelerde Yunanistan'ın engellemelerinin arkasına sığınabilmiş ve Atina'yı kılıf olarak kullanarak Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecinin sekteye uğratılması hedeflerine ulaşmıştır²⁰⁵. Yunanistan'ın AB dönem başkanı olmasıyla birlikte Kıbrıs Rum Kesimi'nin AB üyeliği hızlandırma çabalarına başlamış ve ilk meyveler 1994 yılında alınmıştır. Yunanistan'ın dönem başkanı

²⁰³ Kristan J. Wheaton, "Analysis In Crisis Prevention", **International Journal of Intelligence and Counter Intelligence**, Volume 14, Number 2, April 2001, ss. 6-7.

²⁰⁴ Baskın Oran, **a.g.e.**, s. 466.

²⁰⁵ Birgül Demirtaş Coşkun, **a.g.e.**, ss. 197-198.

olması ile birlikte Kıbrıs meselesi yüzünden Türkiye AB'den uzaklaşmış, Kıbrıs ise Yunanistan'ın istediği şekilde AB'ye yakınlaşmıştır²⁰⁶.

Yunanistan'ın Avrupa'da Türkiye den daha etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz, bunun birçok sebebi vardır. Örneğin Yunanistan AB üyesi, Türkiye değildir. Bu Yunanistan'ı güçlendirmektedir. 1974 Kıbrıs harekâtından sonra Türkiye uluslararası platformlarda tehdit yayan bir politika izlediği şeklinde nitelendirilmiştir. Türkiye'nin askeri tehdidi Yunanistan'ı uluslararası platformlarda ön plana çıkarmıştır. Diğer bir deyiş ile Türkiye'nin askeri alanda önde olduğu güç dengesi, siyasal ve diplomatik alanda Yunanistan lehine kaymıştır. Türkiye bu nedenle uluslararası alanda kaybeden değilse bile sürekli ağır baskı altında olan bir devlet olarak kalmıştır²⁰⁷.

Bunun yanında Avrupa Birliği Türkiye'ye ekonomik, siyasi yapısı ve kültürel farklılıklardan dolayı negatif, ancak sahip olduğu stratejik öneminden dolayı olumlu bakmaktadır. Bu bakışlar AB'nin Türkiye'ye karşı denge politikası izlediğini göstermektedir. 1997 yılında AB'nin açıkladığı ve kedisine üye yapmak istediği devletlerarasında Türkiye'nin olmaması ile gerginleşen ortam AB'nin Türkiye'ye bakışını bir kez daha göz önüne koymuştur. Ancak gerginleşen ortamın ardından AB Türkiye'yi birlik dışında bırakmasının daha sakıncalı olacağını anlamış ve 1999 Helsinki Zirvesi ile Türkiye'yi aday adayı yaparak Türkiye için Avrupa sahnesinde yeni bir dönem açmıştır²⁰⁸.

Yunanistan da 1996 yılında PASOK içinde yaşanan gelişmeler neticesinde Soğuk Savaş mantığıyla politikanın belirlendiği ve yürütüldüğü dönem sona ermiş Yunanistan Avrupalılaşıma sürecini tamamlamıştır. Kostas Simitis'in, Papandreu'nun yerine geçmesiyle Yunanistan; "Yunanistan Yunanlılarıdır" diyen Papandreu'nun çizgisinden ayrılarak, "Yunanistan Avrupalıdır" diyen Venizelos-Karamanlis çizgisini takip eden Simitis'in çizgisine girmiştir. Simitis'in Yunanistan için

²⁰⁶ İdris Bal, **a.g.e.**, s. 213.

²⁰⁷ Faruk Sönmezoğlu, **a.g.e.**, s. 268.

²⁰⁸ "Türkiye aday", **Sabah**, 11.12.1999.

planladığı gelecek, ekonomi ve güvenlik nedeniyle AB içerisinde sağlam bir yer edinilmesini öngören Avrupa'da biçimlenmekteydi²⁰⁹.

1996 yılında Kardak krizi ile başlayan ikili ilişkilerdeki gerginlik 1999 yılına kadar devam etmiş karşılıklı yaşanan depremler ve Helsinki Zirvesinde Yunanistan'ın veto yetkisini kullanmamasıyla ilişkilerde gözle görülür bir yumuşama sürecine girilmiştir. Türk ve Yunan askeri birliklerinin Haziran 2000 de Yunanistan'da birlikte gerçekleştirdikleri NATO tatbikatı, askeri alandaki işbirliğini göstermesi açısından önemlidir. Atina'nın Türkiye'ye karşı uygulamış olduğu politikanın değişim nedenleri; Öcalan'ın yakalanması neticesinde Yunanistan'ın uluslar arası kamuoyunda kötü duruma düşmesi, uluslara arası ilişkilerinde sertlik politikası izleyen Atina'nın Türkiye ile yakınlaşarak bu imajdan kurtulmak istemesi ve 1997 Lüksemburg zirvesi neticesi Türkiye'nin ilişkileri dondurması sebebiyle Yunanistan'ın AB'yi Türkiye'ye karşı kullanamaması olarak sıralanabilir²¹⁰.

Türkiye kendisi için AB'yi bir modernleşme olarak görmektedir. Avrupa ise Türkiye'den kültürel ve coğrafi olarak uzak olması sebebi ile Türkiye'yi ikinci planda görmektedir. Ancak Avrupa'nın dışında kalan bir Türkiye, kendisini NATO ve ABD'ye yaklaştıracak ve Avrupa'dan soyutlayacaktır. Bu da AB'nin Türkiye üzerindeki etkisinin sona ermesi demektir ki bu durum AB'nin istemediği bir durumdur. Bunun yanında Türkiye'nin AB ye uzak kalmasının bir diğer dezavantajlı yanı ise Türkiye'nin güçlü olduğu Kıbrıs ve Balkanlar gibi sorunlu bölgelerde AB'nin etkisinin azalacağıdır. Türkiye'nin AB'nin dışında kalması durumunda Ege sorunlarının da çözülmesi zor olacaktır. Yunanistan AB dönem başkanı olduğu 1994 yılından beri Ege sorunlarını AB'nin gündeminde tutmuş ve Türkiye'ye sorunların çözülmesi için AB üzerinden yaptırım uygulamıştır²¹¹. Türkiye'nin AB'nin dışında kalması durumunda ise AB'nin yaptırımları Türkiye için bir şey ifade etmeyecek ve sorunlar çözülemeyecektir. Nitekim Yunanistan Lüksemburg kararlarından sonra Türkiye'nin AB dışında bırakılmasını engellemiş ve sorunların AB çerçevesinde

²⁰⁹ Mustafa Türkeş; İlhan Uzgel, **a.g.e.**, ss. 52–53.

²¹⁰ Birgül Demirtaş Coşkun, **a.g.e.**, ss. 204–205.

²¹¹ İdris Bal, **a.g.e.**, s. 213.

değerlendirilmesi için Helsinki sürecinde Türkiye'ye yeşil ışık yakılmasını sağlamıştır.

AB, Lüksemburg ve Helsinki zirvelerinden sonra Kıbrıs ve Ege konularının Türkiye için önkoşul olmayacağını belirtmiş fakat uygulamalarda bu şekilde olmadığı gözlenmiştir. Türkiye İçin Katılım Ortaklığı Belgesinde, “Güçlendirilmiş Siyasal Diyalog Ve Siyasal Kriterler” başlığı altında; “Helsinki Sonuç Bildirgesine uygun olarak siyasi diyalog bağlamında Helsinki Sonuç Bildirgesinin 9A Maddesine atıf yapıldığı gibi, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Kıbrıs sorununa kapsamlı bir çözüm bulması konusunu desteklemelidir” denmektedir. Orta vadede siyasal kriterler altında, ilk paragraf yine Helsinki Sonuç Bildirgesinde olduğu gibi, “devam eden sınır anlaşmazlıklarını ve diğer ilgili konuları çözmek için her türlü çabayı göstermelidir” denerek, Ege sorunu kastedilmektedir. Türkiye bunu tanımadığını göstermek için, 19 Mart 2001’de yayınlanan ulusal programında, yani Katılım Ortaklığı Belgesine verilen cevabi metinde bu konuları siyasal kriterler içerisinde değil, giriş bölümünde ele almıştır. 2000 yılından itibaren AB tarafından bütün ilerleme raporlarında; Kıbrıs ve Yunanistan’la sınır anlaşmazlıkları konuları hep “Güçlendirilmiş Siyasal Diyalog ve Siyasal Kriterler” başlığı altında yer almıştır²¹². Sınır sorunlarının Türkiye’den önceki üyeliklerde aranmaması da dikkat çekici bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Kardak krizi sonrası, Türkiye ile savaşın eşliğine gelen Yunanistan, daha öncede ifade edildiği gibi, yaşanan bu kriz neticesinde, Türkiye ile ilgili sorunlarını AB gündemine taşıyarak halletme yolunu seçmiştir. AB ilerleme raporlarında özellikle Kıbrıs ve Ege sorunlarının yer almasının sebebinin Yunanistan’ın özel çabaları neticesinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Türkiye Cumhuriyeti’nin, 17 Aralıkta bir müzakere tarihi alabilmek için, Avrupa Birliğinden gelen taleplerin tamamını çok fazla direnç göstermeden kabul edecek gibi bir yaklaşım içersinde olduğu Brüksel Zirvesi yaklaşırken hakim bir düşünce olarak yerleşmiş ve Türkiye zirve öncesinde “17 Aralıkta bir müzakere

²¹² Gündüz Aktan, “1999 Helsinki Zirvesi’nden Aralık 2004’e Kıbrıs ve Ege Paneli”, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, 23 Ocak 2004, Ankara, s.23.

tarihi verilsin de ne olursa olsun” diyerek hareket etmiştir²¹³. Kıbrıs’ta 24 Nisan 2004 tarihinde eş zamanlı yapılan referandum sonrası kabul edilmeyen Annan Planı rafa kaldırılmıştır. Türk tarafı söz konusu plana evet derken, Rum tarafı hayır demiştir. Rum kesimi bu tavrına rağmen Mayıs 2004 de Avrupa Birliğine Üye olarak kabul edilmiştir²¹⁴.

Yunan hükümeti 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi öncesinde, Türkiye’nin Kıbrıs sorunun yanında bir de Ege’nin gündeme getirilmesinden duyacağı rahatsızlık ve göstereceği tepki yüzünden, Brüksel Zirvesi’nde Ege konusunu öncelikli gündem maddesi olarak gündeme getirmekten vazgeçmiştir. Yunanistan bunu zirvede işinin zorlaşacağını düşünerek yapmıştır. Bundan dolayı Yunanistan’ın bu tavrının, Ege’ye ilişkin problemlerde geri adım attığı gibi yorumlanmaması gerekmektedir. Zaten zirve ardından Yunanistan Başbakan’ı Kostas Karamanlis’in Ege’de var olan tek sorunun halen kıta sahanlığı olduğu yönündeki açıklaması da, Yunanistan’ın geleneksel politikalarında herhangi bir değişikliğin olmadığını göstermektedir²¹⁵.

Rum ve Yunan tarafı 17 Aralık 2004 Brüksel Zirvesi’nde veto haklarını kullanmamışlardır. Veto yetkisi, Türkiye’ye yaptırım uygulayabilmek adına kullanılan bir araçtır. Rumlar ve Yunanlılar, Türkiye’den elde edecekleri kazanımlar doğrultusunda AB müzakere sürecine Türkiye’nin dahil edilmesini desteklemektedirler. Zirve esnasında veto yetkilerini kullanmayan Yunan ve Rumların hedefinin müzakere süreci içerisinde Türkiye’den daha fazla taviz almak olduğu değerlendirilmektedir²¹⁶. 1999 yılında gerçekleşen Helsinki Zirvesi’den itibaren açıkça görülen, Türkiye ve Yunanistan arasındaki yumuşama süreci, Yunanistan’ın stratejik tercihinin bir sonucu olup bunun, uluslararası politikada pek

²¹³ Fikret Bila, “İlerleme Raporu Işığında Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri’nin Geleceği; Gerçekler Ve Hedefler”, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, 09 Kasım 2004, ss. 26–27.

²¹⁴ Fuat Aksu, “Türkiye-Avrupa Birliği Tam Üyelik Müzakerelerinde Kıbrıs ve Ege Uyuşmazlıkları”, <http://www.turkishgreek.org/makaleler/FUATAKSUtrgreu.pdf>, Erişim: 13.05.2007, ss. 8–9.

²¹⁵ Sema Sezer, “Rum-Yunan Veto Şantajları Gölgesinde AB’ye Üyelik Müzakereleri”, **Stratejik Analiz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 57, Ankara, 2005, s. 55.

²¹⁶ Sema Sezer, **a.g.m.**, s. 53.

yeri olmayan “samimiyet” gibi kavramlarla değil, “ulusal çıkar” kavramıyla değerlendirilmesi gerekmektedir²¹⁷.

Daha önce Helsinki Zirvesinde yer alan “2004 yılı itibariyle Ege’deki anlaşmazlıkların Uluslararası Adalet Divanı’na götürülmesi” ifadesi Brüksel Zirvesinde gerçekleşmediği gibi taraflar bu konu hakkında açıklama yapmaktan da kaçınmışlardır. Yukarıda da ifade edildiği gibi 17 Aralık Brüksel Zirvesinde Yunanistan’ın Ege sorunlarını ikinci aşamada bırakmasının bunda etkisi büyüktür. Ege’ye ilişkin bu husus Brüksel Zirvesi Sonuç Bildirgesinin 20. maddesinde Helsinki Zirvesinde alınan karara atıf yapılarak teyit edilmiş, iki devlet arasındaki görüşmelerden duyulan memnuniyetle beraber Avrupa Konseyinin devam eden görüşmeler hakkında bilgilendirilmesi hususu eklenmiştir. Daha önce ifade edildiği gibi bu husus da, Yunanistan’ın Türkiye ile ilgili sorunlarını Avrupalılaştırma politikasının bir neticesi olarak düşünülebilir.

Özellikle Kıbrıs Rum Yönetiminin(KRY), Türkiye tarafından kendisinin tanınması yönünde ağırlıklı baskıları ile geçen 17 Aralık zirvesinde, yeni üye olacak devletleri de içine alacak şekilde gümrük birliği antlaşmasının genişletilmesi konusunda anlaşılmıştır. Türkiye 2005 yılında gümrük birliğini genişleten anlaşmayı kabul etmiş ve ardından yayınlamış olduğu deklarasyonla, bunun KRY tanımak anlamına gelmeyeceğini belirtmiştir²¹⁸. Yunanistan’ın Helsinki Zirvesi ve Brüksel Zirvesinde uyguladığı gibi müzakere aşamasında da, Türkiye ile arasında bulunan sorunların çözülmesi yönündeki baskılarını devam ettireceği, ilerleyen aşamalarda Türkiye ile karşı karşıya gelebileceği sorunlar için de, bu sorunların Türkiye-Avrupa Birliği sorunları olması yönündeki gayretlerini sürdüreceği tahmin edilmektedir.

²¹⁷ Birgül Demirtaş Çoşkun, **a.g.e.**, s. 2.

²¹⁸ Fuat Aksu, “Türkiye-Avrupa Birliği Tam Üyelik Müzakerelerinde Kıbrıs ve Ege Uyuşmazlıkları”, <http://www.turkishgreek.org/makaleler/FUATAKSUtrgreu.pdf>, Erişim: 13.05.2007, ss. 12–13.

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde Türk Yunan ilişkilerinin geçmişini Kardak Krizi bakımından sınırlı olarak ele almak, krizin oluşumu ve tarafların egemenlik iddia ve tezlerini ortaya koymak ve meydana gelen krizin, dolaylı olarak Türk-Yunan ilişkilerinde değişime sebebiyet verdiğini açıklamaya çalışmak maksatları ile başlanan çalışma neticesinde aşağıda belirtilen sonuçlara ulaşılmıştır.

Ege'ye komşu iki ülke olarak Türkiye ve Yunanistan'ın ortak geçmişlerindeki olumsuzluklar nedeni ile birbirlerine karşı sempati beslemedikleri açıktır. İki devletin arasındaki ilişkiler genelde rekabete dayalı olarak şekillenmiş, birinin başarısı, diğ erinin başarısızlığı sonucunu doğ urmuştur. Türkiye ve Yunanistan arasında süregelen bazı sorunlar vardır. Bu sorunlarda özellikle Batı Trakya Türkleri, Kıbrıs ve Ege sorunları, devam eden ikili ilişkilerde çeşitli zamanlarda gündeme gelmesi ve halen çözümsüzlüğünü koruması bakımından dikkat çekicidir.

İki taraf arasında var olan sorunların en kapsamlısı olarak değerlendirilebilecek Ege sorunlarının çözümüne yönelik birkaç girişimde bulunulmasına rağmen, Yunanistan'ın Ege'ye ilişkin tüm problemleri kabul etmemesi ve çözümün sadece uluslararası adalet divanın da yattığı görüşünde direnmesi neticesinde, bu girişimler iyi birer temenni olmaktan öteye gidememiştir. Ege Denizine ilişkin sorunların birbirleri ile yakından alakalı olmalarından dolayı, bu sorunların toplu olarak ele alınmadığı takdirde, kalıcı olarak çözümlenmelerinin pek de mümkün olmadığı tespit edilmiştir.

Figen Akad isimli kuru yük gemisinin Kardak Kayalıklarında karaya oturması sonucu başlayan kriz neticesinde, Ege'de süregelen sorunlar olan Karasuları, Kıta Sahaneliği, Hava Sahası ve Adaların Silahlandırılması sorunlarına,

egemenliği tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar sorunu da eklenmiştir. Krizin gelişimi ve sonrasında yaşananlar üzerindeki, görsel ve yazılı medya araçlarının etkisi, dikkat edilmesi ve üzerinde düşünülmesi gereken konulardan birisidir. Basının krize dahil olmasından önce sessiz bir şekilde iki ülke diplomatları arasında süregelen zm girişimleri, basının kışkırtıcı tutumu neticesinde, kısa bir sürede olaya hükümet yetkililerinin de dahil olmasını ve karşılıklı olarak sert demeç ve beyanatların yapılmasına sebebiyet vermiştir.

Kardak Krizi, Türkiye'nin bürokratik yapısındaki bazı eksikleri de ortaya kartmıştır. Meydana gelen kriz neticesinde, arşivlerin hızlı bir şekilde gözden geçirilmesi ve Türkiye'nin tezlerini destekleyecek doğru belgelerin yorumlanmasında yaşanan sıkıntılar, bu alanlardaki eksikliklere işaret etmekte ve yeniden yapılanma gerekliliğini ortaya kartmaktadır.

Ege Denizi üzerinde egemenliği Yunanistan'a ait olan ada, adacık ve kayalıkların sayıları hakkında, çeşitli kaynaklardaki sayıların farklılığı sebebiyle, tam bir fikir birliği oluşturmak mümkün değildir. Yaşanan kriz sebebiyle ortaya çıkan aidiyeti tartışmalı ada, adacık ve kayalıklar bakımından, yapılan antlaşmalar gereğince Yunanistan'a devredilen adaların aidiyeti hakkında bir sorun yaşanmamaktadır. Aidiyeti tartışmalı olan ada, adacık ve kayalıkların, antlaşmaların yapıldığı zamanlarda herhangi bir ekonomik veya siyasi önemi olmadığı değerlendirildiğinden, antlaşmalarda açıkça belirtilmemesi sebebiyle bu tarz coğrafi oluşumların egemenlikleri konusu, ilgili antlaşma metinlerinin yorumlanması sebebiyle aydınlatılmaya çalışılmaktadır. İlgili kayalıkların egemenliği konusunda yapılan ve hukuki geçerliliği konusunda tarafların fikir ayrımına düşmedikleri antlaşmaların içeriğinde Kardak Kayalıkları geçmemektedir. Taraflar bu noktada kesin belirleyici bir hüküm bulamadıklarından dolayı, bu antlaşma metinlerinin kayalıklara ilişkin maddelerinin yorumu ile egemenlik iddialarını desteklemeye çalışmışlardır. Kardak Kayalıklarının adının geçtiği tek belge olan 28 Aralık 1932 tarihli toplantı tutanağı, kayalıkların egemenliğini Yunanistan'a verdiğinden dolayı, Yunanistan'ın konuya ilişkin iddia ve tezlerinde büyük bir yer tutmaktadır. Yalnız Türkiye bu toplantı tutanağının hukuken geçerli bir belge olması adına, geçmesi

gereken prosedürü tamamlamadığından dolayı geçerli sayılamayacağını belirterek, Yunanistan'ın egemenlik iddialarının mesnetsiz olduğunu söylemektedir. Bu noktada tarafların ilgili kayalıkların egemenliği konusunda ciddi fikir ayrılığına sahip oldukları, sorunun çözümüne yönelik müzakere etmek veya uluslar arası adalet divanına gitmek gibi ortak bir noktada buluşamadıkları yapılan tespitler arasındadır.

Türkiye ve Yunanistan'ın yaşanan kriz sebebiyle savaşın eşiğine gelmelerinin nedeni, ilgili kayalıklarının egemenliğinin diğer aidiyeti tartışmalı olan coğrafi oluşumlar için örnek teşkil edeceğinden dolayıdır. Bu yüzden kayalıkların egemenliğine sahip olmanın sağlayacağı yarar, iki devlet bakımından da göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür. İki Devlet'inde ilgili kayalıklara ilişkin kendi egemenlik iddialarında direnmesi sebebiyle geline savaşı ortamı, çeşitli ortamlarda Ege'nin kendi denetiminde olduğunu vurgulayan ABD'nin araya girmesi ile önlenememiştir. Kısaca yaşanan kriz neticesinde; her iki ülkenin çok basit gibi görülebilecek bir nedenden dolayı aniden savaşın eşiğine gelebilecekleri, ABD'nin bu iki devletin karşılıklı ilişkileri üzerindeki tartışılmaz etkisi ve Ege'de var olan sorunlara bir yenisinin daha eklenmiş olduğu tespit edilmiştir.

Yaşanan bu kriz sonrasında gelişen ikili ilişkiler, doğrudan olmasa da dolaylı olarak kriz sebebiyle etkilenmiştir. Yunanistan bu bağlamda Gavdos adasını NATO tatbikatına dahil ederek, Türkiye'nin bu yöndeki tepkisini bir bakıma ölçmüştür. Türkiye'nin Kardak Krizinde gösterdiği tepkiye benzer bir tepki ile karşılaşan Yunanistan, Türkiye ile arasındaki ilişkilerde yaşanan sorunları ilk aşamada Türkiye'nin uluslararası sistem ile olan sorunları olarak yansıtmaya çalışmıştır. Yunanistan bu hareketi ile uluslararası arenada kendini dinleyecek bir kitle bulmanın avantajını kullanarak, Türkiye'nin üstün olduğu askeri alandaki dengeyi, siyasi alanda kendi lehine çevirmek istemiştir. Bu bunalımın sonrasında yaşanan S-300 füze bunalımında da Yunanistan, bu sorunun sadece Türkiye ve Kıbrıs Rum Yönetimi arasında meydana gelen bir sorun olarak algılanmasına yönelik girişimleriyle, Gavdos adası krizinde iddia ettiği gibi, Türkiye'nin asıl sorununun uluslararası sistemle olduğu savını, destekler nitelikte hareket etmiştir.

Yunanistan'ın bu tarzda bir yönelim ve eylem içersine girmesinin çok çeşitli sebepleri vardır. Kardak Krizi, Yunanistan'ın dış politikasında bu yönde bir değişime gitme kararı üzerinde, dolaylı olarak etkisinin bulunduğu bir süreç olarak ön plana çıkmaktadır. Çünkü yaşanan kriz esnasında taraflar askeri güç kullanımı aşamasına gelmişlerdir.

Kriz sonrası yaşanan ve kamuoyuna yansıyan bunalımların sonuncusu, terör örgütü lideri Öcalan'ın yakalanmasıdır. Terör örgütü liderinin yakalanmasından sonra, Yunanistan ile terör örgütü bağlantıların ortaya çıkması Yunanistan'ın uluslararası kamuoyunda itibarının zedelenmesine neden olmuştur. Bu süreç sonrasında, Yunanistan'da bazı yöneticiler görevden alınmıştır. 1999 yılında, önce Türkiye'de ardından Yunanistan'da yaşanan depremler sebebiyle, Kardak Krizinden sonra gergin bir halde devam eden ikili ilişkiler yumuşama süreci içersine girmiştir.

Uzun yıllar boyunca sürekli Türkiye'nin istikrarsızlık ve kötülüğünü isteyen ve elinden gelen her fırsatta Türkiye'nin önüne taş koymaktan çekinmeyen Yunanistan'ın, sadece yaşanan depremlerin etkisi ile bu politikasını değiştirme yoluna gittiğini söylemek çok iyimser bir yaklaşım olacaktır. Yunanistan'ın dış politikasında bu yönde bir değişikliğe gitmesinde; Balkanlarda yaşanan krizlerde Türkiye'nin aktif bir rol oynaması, istikrarsız bir Türkiye'nin Yunanistan'a yarardan çok zararının olacağını anlaşılması, Kardak Krizi esnasında, ilk başta önemsiz gibi görülen bir olay sebebiyle, iki ülkenin savaşın eşiğine gelmeleri gibi daha birçok nedenler vardır.

Yukarda da ifade edildiği gibi, Türkiye'nin askeri alandaki üstünlüğünü bertaraf etmek amacıyla, ikili ilişkilerdeki siyasi üstünlüğü kendi lehine çevirmek isteyen Yunanistan, bu amaca giden yolda somut adımı Helsinki Zirvesi ile atmıştır. Daha önce 1997 yılında gerçekleştirilen Lüksemburg Zirvesinde Yunanistan veto hakkını kullanarak, zirveden Türkiye'nin istediğini alamamasına neden olmuştur. Yunanistan bu hareketi sonrası, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerini dondurması neticesinde, Avrupa Birliğine üye diğer ülkelerce bu tutumundan dolayı eleştirilmiştir. Helsinki Zirvesi'nde Yunanistan uzun zamandır Türkiye'ye karşı koz

olarak kullandığı veto hakkını kullanmamıştır. Yunanistan, çeşitli gerekçelere dayanarak uzun bir süredir yapmaya çalıştığı Türkiye Yunanistan sorunlarını Türkiye Avrupa Birliği sorunlarına haline çevirebilmek adına, Ege ve Kıbrıs'a ilişkin sorunları, sonuç bildirgesine yazdırdığından dolayı bu zirveden istediğini fazlasıyla almıştır.

Yunanistan çok çeşitli sebeplerin yanında, yaşanan Kardak Krizi sebebiyle savaşın eşiğine geldiği Türkiye ile, bu ve buna benzer krizler neticesinde çatışma durumuna gelebileceğini öngörerek, Türkiye ile ilişkilerini Türkiye-Avrupa Birliği eksenine çekme düşüncesinin ilk adımını yukarda anlatıldığı şekilde Helsinki zirvesinde atmıştır. Bu zirve ardından yaşanan Brüksel Zirvesi ise Türk Yunan ilişkilerinin artık Avrupalılaştığının tescillendiği bir zirve olmuştur.

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR

Akın, Mehmet Zeki; **Karasuları, İçsular, Gemilerin Bu Sulardaki Rejimi ve Kıt'a Sahanlığı**, Öztuğ Matbaası, Ankara, 1978.

Aksu, Fuat; **Türk –Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Etkileyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme**, Ankara, SAEMK yay., 2001.

Armaoğlu, Fahir; **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1980)**, I, Türkiye İş Bankası Kültür yay., Ankara, 1991.

Bal, İdris; **21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Dış Politikası**, Alfa Basımevi, İstanbul, 2001.

Baytok, Taner; **Bir Asker Bir Diplomat**, Doğan Kitap, İstanbul, 2001.

Birand, Mehmet Ali; **Türkiye'nin Avrupa Macerası**, Doğan Kitap, Ankara, 2001.

Cem, İsmail; **Türkiye Avrupa Avrasya Strateji, Yunanistan, Kıbrıs**, I, İstanbul Bilgi Üniversitesi yay., İstanbul, 2004.

Clinton, Bill; **My Life**, Knoph Publishing Group, 2005.

Coşkun, Birgül Demirtaş; **Türkiye - Yunanistan Eski Sorunlar Yeni Arayışlar**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi yay., Ankara, 2002.

Denk, Erdem; **Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Mülkiyetler Birliği Vakfı yay., Ankara, 1999.

Ege Denizi ve Ege Adaları, Harp Akademisi Komutanlığı yay., İstanbul, 1995.

Eralp, Atilla; **Türkiye ve Avrupa**, İmge Kitapevi, Ankara, 1997.

Gönlübol, Mehmet; **Olaylarla Türk Dış Politikası**, Siyasal Kitapevi, Ankara, 1993.

Gündüz, Aslan; **Milletlerarası Hukuk**, Beta yay., İstanbul, 2000.

Gürel, Şükrü Sina; **Tarihsel Boyutları İçinde Türk-Yunan İlişkileri(1821-1993)**, Ümit yay., Ankara, 1993.

Heraclides, Alexis; **Yunanistan ve Doğudan Gelen Tehlike Türkiye**, İletişim yay., İstanbul, 2003.

İnan, Yüksel; Başeren, Sertaç H.; **Kardak Kayalıklarının Statüsü (Status of Kardak Rocks)**, Ankara, 1997.

Katsoufros, Theodoros; **Türk Yunan Uyuşmazlığı**, (Der: Semih Vaner), Metis yay., İstanbul, 1990.

Kılıç, Hulusi; **Cumhuriyet Döneminde Türkiye ile Yunanistan Arasında İmzalanan İkili Anlaşmalar, Önemli Belgeler Ve Bildiriler**, Denizcilik Havacılık Genel Müdürlüğü yay., Ankara, 2000.

Kramer, Heinz; **Avrupa ve Amerika Karşısında Değişen Türkiye**, Timaş yay., İstanbul, 2001.

Kurumahmut, Ali; **Ege'de Temel Sorun Egemenliği Tartışmalı Adalar**, Türk Tarih Kurumu yay., Ankara, 1998.

Makovsky, Alan; Sayarı, Sabri; **Türkiye'nin Yeni Dünyası, Türk Dış Politikasının Değişen Dinamikleri**, Alfa yay., İstanbul, 2002.

Manisalı, Erol; **Soğuk Savaş Sonrasında Türkiye Seçenekleri**, Derin yay., İstanbul, 2002.

Manisalı, Erol; **Türkiye ve Küreselleşme**, Derin yay., İstanbul, 2003.

Oran, Baskın; **Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, II**, İletişim yay., İstanbul, 2003.

Oran, Baskın; **Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Bilgi yay., Ankara, 1991.

Özkan, İ. Reşat; **Türkiye'nin Dış Politika Sorunları**, Ümit yay., Ankara, 1999.

Pazarcı, Hüseyin; **Doğu Ege Adalarının Askerden Arındırılmış Statüsü**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1992.

Pazarcı, Hüseyin; **Uluslararası Hukuk Dersleri, II**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1999.

Rubin, Barry; **Günümüzde Türkiye'nin Dış Politikası**, (Çev. Kemal Kirişçi), Boğaziçi Üniversitesi yay., İstanbul, 2002.

Sönmezoğlu, Faruk; **Türk Dış Politikası Analizi**, Der yay., İstanbul, 2001.

Sönmezoğlu, Faruk; **Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2000.

Sur, Melda; **Uluslararası Hukukun Esasları**, Dokuz Eylül Üniversitesi yay., İzmir, 2000, s. 281.

Toruntay, Necip; **Değişen Stratejilerin Odağında Türkiye**, Milliyet yay., İstanbul, 1997.

Türkeş, Mustafa; Uzgel, İlhan; **Türkiye'nin Komşuları**, İmge Kitapevi, Ankara, 2002.

B. MAKALELER

Aydın, Mustafa; “Crypto-optimism in Turkish-Greek relations. What is next?”, **Journal of Southern Europe and the Balkans**, Volume 5, Number 2, August 2003.

Diez, Thomas; “Turkey, the European Union and Security Complexes Revisited”, **Mediterranean Politics**, Volume 10, Number 2, July 2005.

Wheaton, Kristan J.; “Analysis In Crisis Prevention”, **International Journal of Intelligence and Counter Intelligence**, Volume 14, Number 2, April 2001.

Sezer, Sema; “Rum-Yunan Veto Şantajları Gölgesinde AB'ye Üyelik Müzakereleri”, **Stratejik Analiz Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 57, Ankara, 2005.

C. GAZETELER

Cumhuriyet Gazetesi.

Hürriyet Gazetesi.

Milliyet Gazetesi.

Sabah Gazetesi.

Yeni Asır Gazetesi.

D. ANSİKLOPEDİLER VE SÖZLÜKLER

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, XII, 1996.

Longman Dictionary of Contemporary English, 1993.

E. İNTERNET

Aksu, Fuat; “Türkiye-Avrupa Birliği Tam Üyelik Müzakerelerinde Kıbrıs ve Ege Uyuşmazlıkları”,<http://www.turkishgreek.org/makaleler/FUATAKSUtrgreu.pdf>, Erişim: 13.05.2007.

<http://www.turkishgreek.org/ikili.htm>, Erişim: 11.04.2007.

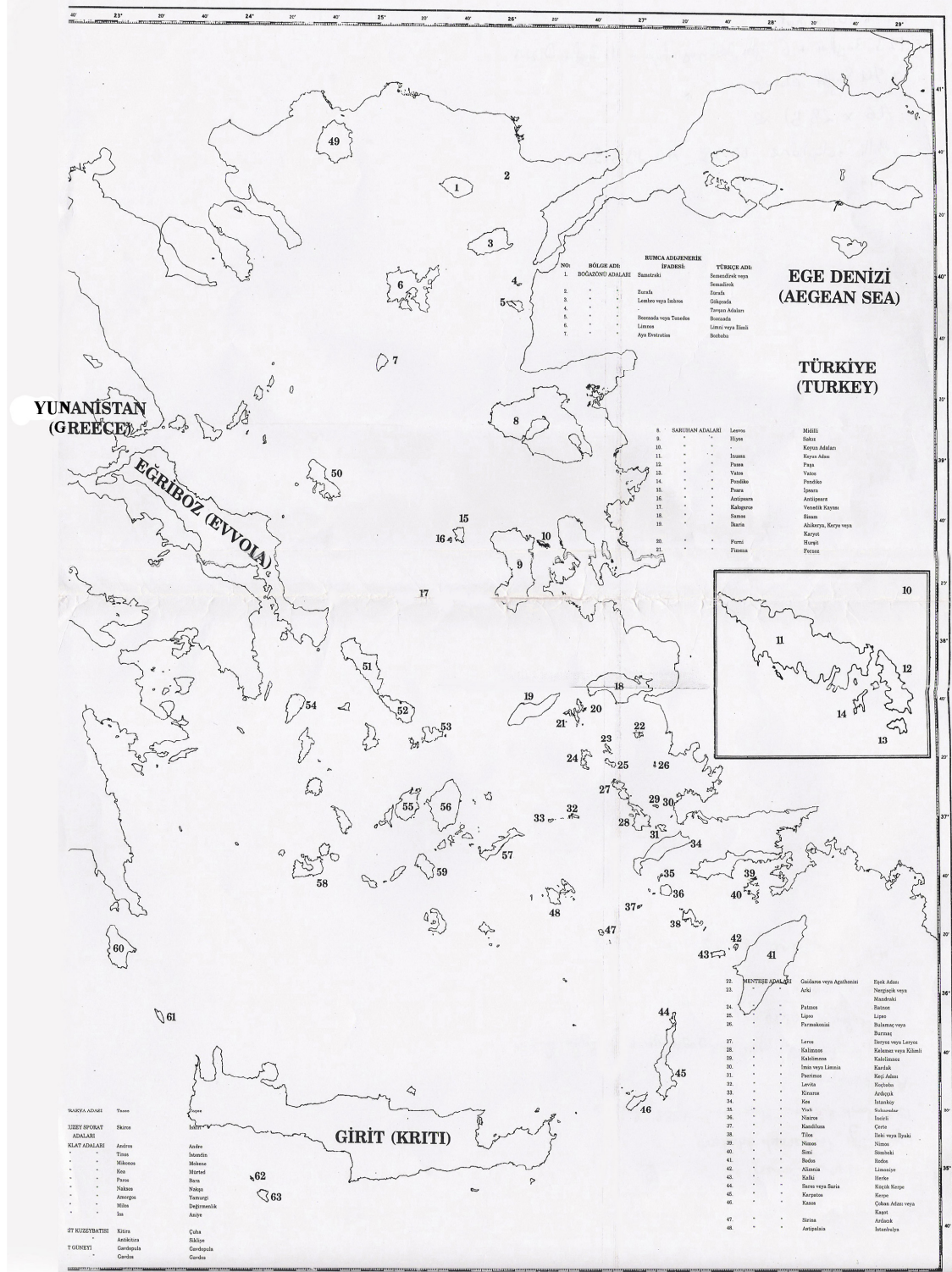
Özcan, Mehmet; “1990 Sonrası Avrupa Birliği - Türkiye İlişkileri”,
www.stratejigundem.com, Erişim: 16.04.2006.

F. DİĞER

Aktan, Gündüz; “**1999 Helsinki Zirvesi’nden Aralık 2004’e Kıbrıs ve Ege Paneli**”, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, 23 Ocak 2004, Ankara.

Bila, Fikret; “**İlerleme Raporu Işığında Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri’nin Geleceği; Gerçekler Ve Hedefler**”, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi, 09 Kasım 2004.

EK-1

NO	BÖLGE ADI	RUMCA ADI/JENERİK İFADESİ	TÜRKÇE ADI
1	BOĞAZÖNÜ ADALARI	Samotraki	Semendirek veya Semadirek
2	BOĞAZÖNÜ ADALARI	Zurafa	Zürafa
3	BOĞAZÖNÜ ADALARI	Lembro veya Imbros	Gökçeada
4	BOĞAZÖNÜ ADALARI	---	Tavşan Adaları
5	BOĞAZÖNÜ ADALARI	Bozcaada veya Tenedos	Bozcaada
6	BOĞAZÖNÜ ADALARI	Limnos	Limni veya İlimli
7	BOĞAZÖNÜ ADALARI	Aya Evstratios	Bozbaba
8	SARUHAN ADALARI	Lesvos	Midilli
9	SARUHAN ADALARI	Hiyos	Sakız
10	SARUHAN ADALARI	---	Koyun Adaları
11	SARUHAN ADALARI	İnussa	Koyun Adası
12	SARUHAN ADALARI	Passa	Paşa
13	SARUHAN ADALARI	Vatos	Vatos
14	SARUHAN ADALARI	Pondiko	Pondiko
15	SARUHAN ADALARI	Psara	İpsara
16	SARUHAN ADALARI	Antipsara	Antiipsara
17	SARUHAN ADALARI	Kalogeros	Venedik Kayası
18	SARUHAN ADALARI	Samos	Sisam
19	SARUHAN ADALARI	İkaria	Ahikerya, Kerye veya Karyot
20	SARUHAN ADALARI	Furni	Hurşit
21	SARUHAN ADALARI	Fimena	Forno
22	MENTEŞE ADALARI	Gaidaros veya Agathonisi	Eşek Adası
23	MENTEŞE ADALARI	Arki	Nergisçik veya Mandraki
24	MENTEŞE ADALARI	Patmos	Batnoz
25	MENTEŞE ADALARI	Lipso	Lipso
26	MENTEŞE ADALARI	Farmakonisi	Bulamaç veya Burmaç
27	MENTEŞE ADALARI	Leros	İleryoz veya Leryoz
28	MENTEŞE ADALARI	Kalimnos	Kelemez veya Kilimli
29	MENTEŞE ADALARI	Kalolimnos	Kalolimnoz
30	MENTEŞE ADALARI	İmia veya Limnia	Kardak
31	MENTEŞE ADALARI	Pserimos	Keçi Adası
32	MENTEŞE ADALARI	Levita	Koçbaba
33	MENTEŞE ADALARI	Kinaros	Ardıççık
34	MENTEŞE ADALARI	Kos	İstanköy
35	MENTEŞE ADALARI	Yiali	Sakarcılar
36	MENTEŞE ADALARI	Nisiros	İncirli
37	MENTEŞE ADALARI	Kandilusa	Çerte
38	MENTEŞE ADALARI	Tilos	İleki veya İlyaki
39	MENTEŞE ADALARI	Nimos	Nimos
40	MENTEŞE ADALARI	Simi	Sömbeki
41	MENTEŞE ADALARI	Rodos	Rodos
42	MENTEŞE ADALARI	Alimnia	Limoniye
43	MENTEŞE ADALARI	Kalki	Herke
44	MENTEŞE ADALARI	Saros veya Saria	Küçük Perpe
45	MENTEŞE ADALARI	Karpatos	Kerpe
46	MENTEŞE ADALARI	Kasos	Çoban Adası veya Kaşot
47	MENTEŞE ADALARI	Sirina	Ardacık
48	MENTEŞE ADALARI	Astipalia	İstanbulya

EK-2

TÜRKİYE’NİN 29 OCAK 1996 TARİHLİ NOTASI

REPUBLIC OF TURKEY

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS

DHGY-II

The Ministry of Foreign Affairs present its compliments to the Embassy of Greece and with reference to the Latter’s Note dated 9 January 1996, No:155 /3/ 50. has the honour to bring to the Embassy’s attention the following:

The Turkish-Italian Agreement of 4 January 1932 and the subsequent Protocol dated 28 December 1932 concerning the possession of the small southeastern islands in the Aegean and the delimitation of territorial waters in the region have been negotiated within the context of the particular political situation of the pre-Second World War era. The first Agreement duos not concern Kardak rocks. A reference was made to Kardak rocks in the December 1932 Protocol. However, the legal procedures with regard to the 1932 Protocol were not completed. It was not also registered with the League of Nations. In addition, the Greek proposal submitted during the negotiation of the 1947 Paris Peace Treaty to make a reference to the above mentioned two documents was not accepted, and no such reference was included in the text of the Treaty, due to the legal status of these documents. The fact that Greece has approached the Turkish Government in 1950 and yet again in 1953 proposing talks with a view to exchanging letters between the two Governments ascertaining the validity of the above mentioned two documents between Turkey and Greece shows that Greece herself had doubts as to the validity the said documents.

The only document that may be referred to regarding the Dodecanese Islands is the 1947 Paris Peace Treaty. The said Treaty by its Article 14.1 stipulates that Italy has ceded to Greece the Dodecanese Islands and enumerates them in name one by one. The same Article also includes “adjacent islets” to those indicated by name. The text of the relevant. Article is given hereunder:

EMBASSY OF GREECE

ANKARA

"Italy hereby cedes to Greece in full sovereignty the Dodecanese Islands Indicated hereafter, namely Stampalia (Astropalia), Rhodes (Rhodos), Calki (Kharki), Scarpanto, Casoc(Casso), Piscopis(Tilos), Misiros (Nisyros), Calimnos (Kalymnos), Leros, Patmos. Lipsos (Lipso), Simi (Symi), Cos (Kos) and Castellorizo, As well as the adjacent islets."

The Kardak rocks which lie 5.5 nautical miles away from the nearest Greek island can neither be defined as being adjacent nor could they be termed as islets. In this context, the Kardak rocks which lie at 3.8 nautical miles off the Turkish mainland belong to Turkey and the Greek challenge to Turkish sovereignty can not be sustained under international law.

Furthermore, when attempting to evoke an Article of any Treaty to assume rights, one should also fulfil in good faith the obligations that emanate therefrom. In this context the Ministry would like to remind the Embassy that Article 14.2 of the Paris Peace Treaty stipulates in unequivocal terms that the Dodecanese Islands shall be and shall remain demilitarized.

The Ministry also deems it necessary to underline that any national legislation, such as the Greek Law 518 dated 3/9 January 1948, entails no legal consequences in international law.

In view of the foregoing the Ministry can in no way accept the Greek claims as set out in the above referred Note. It is evident that Greece is attempting to extend her sovereignty to islands beyond those ceded to her by the Lausanne Peace Treaty of 1923 and the Paris Peace Treaty of 1947.

In the light of this background, it is obvious that the possession of small island, islets and rocks in the Aegean has yet to be determined by agreement. Therefore, attempts by Greece to inhabit, the small islands. Islets and rocks in question in an artificial and demonstrative fashion can in no way create any legal consequences in regard to their status.

The Government of Turkey is ready to enter into negotiations with Greece with a view to determining the possession of small islands, islets and rocks in the Aegean. After such negotiations the issue of the delimitation of the territorial waters could also be discussed and finalized. In the meantime the Ministry would like to suggest that the parties should refrain from any unilateral act that would aggravate the situation in the region.

In this context, Turkey requests that the unfortunate deployment of Greek troops on the Kardak rocks be terminated and all signs of sovereignty be removed without delay.

The Ministry of Foreign Affairs avails itself of this opportunity to renew to the Embassy of Greece the assurances of its highest consideration.

Ankara, 29 January 1996

EK-3

YUNANİSTAN'IN 16 ŞUBAT 1996 TARİHLİ NOTASI

EMBASSY OF GREECE

ANKARA

No: 155/159/688

The Embassy of Greece in Ankara presents its compliments to the Ministry of Foreign Affairs and with respect to its Verbal Note DHGY-II-180 dated 29.1.1996, has the honour to bring to its attention the following:

The Embassy wishes to reiterate and confirm the contents of its Verbal Note 155/3/50 dated 9.1.1996, with respect to the validity and applicability of the two 1932 Italo-Turkish agreements concerning the Dodecanese. In particular:

1. The assertion that the 1932 Italo-Turkish agreements "were negotiated within the context of the particular political situation of the pre-second World War era" does not have any legal significance. Indeed, agreements regarding frontiers and territorial regimes are governed by the principle of stability and are permanent and unchangeable. This rule of General International Law has been expressly codified in article 62 (2) A1.1 of the Vienna convention on the Law of Treaties of 23 May 1969, as well as in articles 11 and 12 of the Vienna Convention on succession of states in respect of Treaties of 23 August 1978.

2. Concerning the allegation that the legal procedures with regard to the Italo-Turkish agreement of December 28, 1932 were not completed, and that it was not registered with the League of Nations, the following points should be made: The Agreement of December 28, 1932 which was concluded by virtue of the exchange of letters dated January 4, 1932, was complementary to the Agreement of January 4, 1932 which was duly ratified by both parties and registered with the Secretariat of the League of Nations. Consequently, and as the Agreement of December 28, 1932 simply referred to a matter of maritime delimitation in a region where, as its text itself and the exchanged letters mentioned above affirm, no dispute whatsoever existed with regard to sovereignty, it needed no further approval by the parties. Furthermore, from the text of the Agreement of December 28, 1932 which is a complete international conventional instrument, it is evident that the intention of the parties was to put it into effect as from its signature, as indeed was done. For the same reasons, registration with the League of Nations was not needed in this case.

The above constitute an irrefutable truth and Greece has never had any doubts as to the validity of the above Agreements. The investigation in our historical archives has not revealed the existence of any formal correspondence of 1950 or 1953, nor at any other time, inviting Turkey to talks with a view to confirming the validity of the said agreements. But even if such an invitation had indeed been made, this in no way could affect the validity of agreements in force. As a matter of fact, succession by Greece in the above mentioned agreements was immediate and direct, in accordance with General International Law.

3. Moreover, Turkey in the period 1932 -1947 and thereafter, until the Imia incident, had not challenged the validity of these agreements. The same holds true for Italy and for the period she was exercising her sovereignty over the Dodecanese Islands. On the contrary, it should be added that Turkey not only in 1932, but also in 1950, had accepted that there already existed maritime delimitation in the region. This is proved by the Regional Air Navigation Agreement of the Second Middle East Regional Air Navigation Meeting held in Istanbul in 1950, and adopted by the ICAO Council, that the Athens/Istanbul FIR border line coincide with the Turkish Western frontiers in the area, as evidenced by the relevant ICAO map (No 7), and by the official Turkish International Air Navigation map of 1953 published in Ankara. Such a maritime delimitation is also depicted in the official Turkish map attached to the annual report of 1953 on the navigation of ships across the "Strait of Istanbul, the Strait of Canakkale and the Marmara Sea", in accordance with the Montreux Convention of 1936. In all these maps, as well as in other Turkish and International Official Maps, the Imia rocks are depicted as belonging to Greece.

4. With respect to the argument concerning Greek proposals submitted during the 1947 Peace Conference to make specific reference to the 1932 agreements, it must be said that the non-inclusion of such reference in the text of the 1947 Peace Treaty, in no way affects the validity of these agreements. The Conference simply preferred for reasons of simplicity and brevity to stay with the corresponding text of Article 15 of Lausanne Peace Treaty, under which the Dodecanese and its adjacent islets were ceded to Italy. To add that the 1947 peace treaty did not include in its provisions pertaining to the cession of territory any mention of other international agreements, without of course this omission having any bearing on their validity.

5. The Imia rocks undoubtedly form part of a chain of islands, islets and rocks of the Dodecanese complex and constitute adjacent islets within the meaning of Article 14 Para 1 of the 1947 Paris Peace Treaty. This fact had been expressly recognized by the Italo-Turkish agreement of December 28, 1932, by referring explicitly to Italian sovereignty over Imia. Furthermore, according to the 1923 Lausanne Peace Treaty, Turkish sovereignty is retained, apart from Imbros, Tenedos and Rabbit Islands, only over the islands lying within a 3 mile limit off the Turkish coast. In this respect, Greece recognizes titles of sovereignty as provided by International Treaties only, not on other extra-legal criteria, such as that of distance (without any legal reference), as mentioned in the Turkish Verbal Note in question, the figures of which are in any case inaccurate.

6. The legal regime of islands is clearly defined and no legal uncertainty exists over it. Moreover all islands, inhabited or not, independently of how they are termed (islets, rocky islands, rocks, etc. -these terms having only geographical and not legal connotation), and irrespectively of their size, are accorded the same legal treatment by both the Lausanne Peace Treaty of 1923 and the Paris Peace Treaty of 1947. Consequently, there is absolutely no vacuum with regard to the legal regime of the islands, as set out above, in the entire Aegean area.

7. Reference is also made in the Turkish Note concerning the demilitarization of the Dodecanese. In this respect, the Embassy would like to recall and confirm the contents of its Verbal Note 158/19/2376 dated 9.9.1993, as well as its previous Verbal Notes on the matter. In addition, the recent resolution of the Turkish National Assembly (June 8, 1995) authorizing the Turkish government to use all means, including the military ones against Greece in case she exercises her legitimate right to extend her territorial waters, as well as the Imia incident itself, confirm beyond any doubt that the Greek argumentation on the matter is both legitimate and justified.

In view of the above, Greece rejects the Turkish allegations and consequently she declares that she is not inclined to negotiate in any manner questions related to her territorial sovereignty based on the International Law and Treaties.

The Embassy of Greece in Ankara avails itself of this opportunity to renew to the Ministry of Foreign Affairs the assurances of its highest consideration.

Ankara, 16 February 1996

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI

MADDE 12

İmroz ve Bozca Adalarıyla Tavşan Adaları dışındaki Doğu Akdeniz Adaları ve özellikle Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam ve Nikarya Adaları üzerinde Yunan egemenliğine ilişkin, 17-30 Mayıs 1913 tarihli Londra Antlaşması'nın beşinci ve 1-14 Kasım 1913 tarihli Atina Antlaşması'nın on beşinci maddeleri hükümlerine uyularak 13 Şubat 1914 tarihli Londra Konferansı'nda alınıp Yunan Hükümetine tebliğ edilen karar, işbu antlaşmanın İtalya egemenliğine verilen 15. maddede sayılan adalara ilişkin hükümleri saklı kalmak şartıyla teyid edilmiştir. Asya kıtasından üç milden az mesafede bulunan adalar işbu Antlaşmada aksine açıklık bulunmadıkça, Türkiye egemenliği altında kalacaklardır.

MADDE 15

Türkiye aşağıda sayılan adalar üzerindeki bütün haklarından İtalya yararına vazgeçer. Bu gün İtalya'nın işgali altında bulunan Astampalya (Astropalia), Rodos (Rhodes), Kalki (Calki), Skrapanto, Kazos (Casso) Piskopis, (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sömbeki, (Simi) ve İstanköy (Kos) Adaları ile bunların bağlılarından olan adacıklar ve Meis (Castellorizo) Adası.

MADDE 16

Türkiye işbu antlaşmada belirlenen sınırlar dışında bulunan bütün topraklar üzerinde ve topraklarla ilgili ve ayrıca işbu antlaşma ile üzerlerinde kendi egemenlik hakkı yanılmış olan adalardan başka adalar üzerinde -ki bu toprak ve adaların geleceği ilgililer tarafından karara bağlanmış veya bağlanacaktır- her ne nitelikte olursa olsun sahip olduğu bütün haklardan ve dayanaklardan vazgeçtiğini bildirir.

İşbu maddenin hükümleri, komşu olmak dolayısıyla Türkiye ile sınırdaş ülkeler arasında kararlaştırılmış veya kararlaştırılacak olan özel hükümleri bozmaz.

EK-5

ANKARA SÖZLEŞMESİ

MADDE 1

İtalya hükümeti aşağıda zikredilen adacıklar üzerinde Türkiye'nin hâkimiyetini tanır:

Volo (Çatal ada), Ochendra (Uvendire), Fournachia (Furnakya), Kato Volo (Katovolo), Prasoudi (Prasudi), (Katavolo adasının cenubu şarkisinde), Tehatallota, Pighi, Nissi-Tis Pighi, Recif Agricelia, Prousseclisse (Kaya), Pano Makri, Kato Makri (Kayalıklar dahil), Marathi, Roccie Voutzaky (Rocci Vutchaki), Dacia (Dasya), Nissi-Tis-Dacia, Prassoudi (Dasya'nın şimalinde), Alimentarya (Alimentaria), Caravola (Karavola).

MADDE 2

Bodrum Körfezinde kâin Karaada kezalik Türkiye'ye ait olacaktır.

MADDE 3

Buna mukabil Türkiye Hükümeti, merkezi Kastellorizo Şehri kilisesinin kubbesi ve nısıf kutru bu merkez ile San Stephano burnu (Pointe du vent) arasındaki mesafe olan bir daire ile çevrilecek mıntıka dahilinde kain adacıklar yani: Psordia, Polyphados, St. Georges, (cenupta St. Georges, şimalde Agrielaja tesmiye edilen ve 236 numaralı İngiliz haritasında gösterilen iki ada).

Psomi (Strongylo, 236 numaralı İngiliz haritası), Cutsumbora (Kutsumboras) (Kayalıklar), Mavro Poinaki (Mavro Poinachi) , Mavro Poinis (Mavro Poini) adacıkları üzerinde İtalya hâkimiyetini tanır.

Yukarıda zikredilen daire içinde bulunan bu adacıklardan maada St.Georges (Rho), Dragonera, Ross ve Hypsili (Stronghyli) adacıkları da kezalik İtalya ya ait olacaktır.

MADDE 4

Şurası mukarrerdir ki iş bu mukavelenamede tarif edilen tahdidi meyah hattının iki tarafında bulunan bilumum ada ve bilumum adacıklar ve kayalıklar, isimleri orada zikredilmiş olsun veya olmasın, bu ada, adacık ve kayalıkların kain olduğu mıntıkanın kendi hakimiyeti altında bulunduğu Devlete aittir.

MADDE 5

Yüksek Akit Taraflar kara sularının tahdidini berveçhiati tespit etmekte keزالik mutabık kalmışlardır:

Şarkta:

San Stephano (Pointe du vent) burnu ile Gata burnunun yarı mesafesindeki bir noktadan;

Oradan, hattı müstakim olarak, Psomi ve Proussecliss (Prusecli) nin yarı mesafesindeki bir noktaya;

Bu noktadan, hattı müstakim olarak, Mavro-Poinis ve Proussecliss'in yarı mesafesinde bulunan bir noktaya;

Bu noktadan hattı müstakim olarak, Niphtis burnu ile Proussecliss kayasının yarı mesafesinde bulunan bir noktaya;

Bu son noktadan, hattı müstakim olarak, Hypsili (Stronghyli) adasının şimali şarki sahil ile Nissi-Tis-Dacia adasının cenubu garbi sahilinin yarı mesafesinde bulunan bir noktaya;

Bu noktadan, hattı müstakim olarak, Tugh burnunun üç mil cenubunda bulunan bir noktaya.

Cenupta:

Bu son noktadan hat, Hypsili adasının cenup burnunun üç mil cenubunda bulunan bir noktaya kadar imtidat ile, münakaşaya dahil bulunmayan, hududu bahri ile birleşir.

Şimalde:

Hat, San Stephano (Pointe du vent) burnu ile Gata burnunun yarı mesafesinde bulunan noktadan, hattı müstakim olarak, San Stephano (Pointe du vent) burnu ile Vathy burnunun yarı mesafesinde bulunan bir noktaya gider;

Bu noktadan, hattı müstakim olarak, Limenari burnu ile voutzaki kayaları (Rocci Vutchaki)'nin yarı mesafesinde bulunan bir noktaya,

Bu son noktadan Dragonera adasile Voutzaki kayalarının (Rocci Vutchaki) yarı mesafesinde bulunan bir noktaya;

Bu son noktadan hat, St Georges (Rho) adasının şimali şarki noktasile ada noktasının şimalindeki Anadolu sahilinin en yakın noktasının yarı mesafesinde bulunan bir noktaya kadar şimale geçer;

Bu noktadan Prassoudi ile St. Georges (Rho) adasının cenubu garbi noktası arasındaki mesafenin ortasında bulunan bir noktaya;

Bu son noktadan hat, dahili münakaşa olmayan hudut ile birleşmek üzere, müstakim olarak, Volo adasının üç mil cenubunda bulunan bir noktaya vasıl olur

Yüksek Akitler Tarafından, iki tarafında bulunan adaların ve adacıkların ciheti aidiyetini tayin maksadı ile iş bu maddede tarif edilmiş olduğu veçhile tespit edilmiş bulunan hattı hudut, Şarkta Tugh burnu cenubundan üç mil mesafede bulunan bir noktada ve garpta Volo adasının cenubundan üç mil mesafede bulunan bir noktada Türkiye ile İtalya arasında asla münakaşaya dahil bulunmayan umumi hududu bahri ile birleşir.

MADDE 6

Yukarıda zikredilen mahallerin isimleri (624) numaralı İtalyan, (5551) numaralı Fransız, (236) numaralı İngiliz haritalarından alınmıştır.

Yüksek Akit Taraflar, İş bu itilafnamenin metni ile ona merbut haritalar arasında mutabakatsızlık hudusunda metnin muteber olacağında müttefiklerdir.

MADDE 7

İşbu itilafname tasdik edilecek ve tasdiknameler mümkün mertebe süratle Romada teati olunacaktır.

İtilafname tasdiknamelerin teatisinden 15 gün sonra meriyet mevkiine girecektir.

Bunu tasdikan Yüksek Akit Tarafların murahhasları işbu itilafnameyi imza ve mühürler ile tahtim eylemişlerdir.

Ankara'da 4 kânunusani 1932 tarihinde iki nüsha olarak tanzim edilmiştir.

EK-6

TÜRK DIŐIŐLERİ BAKANİ'NİN 4 OCAK 1932 TARİHLİ MEKTUBU

Ankara, 4 Ocak 1932

Sayın Büyükelçi,

Bugünkü tarihte imzalamış olduğumuz anlaşma, aidiyeti şimdiye kadar aramızda tartışma konusu olan ada ve adacıkların deniz sınırlarının belirlenmesini, memnuniyetle ifade edeyim ki düzenlemiştir. Zaten Türk-İtalyan sınırının kalan diğer bütün kısımları iki devlet arasında hiçbir anlaşmazlığa ve tartışmaya sebep olacak nitelikte değildir. Ekselanslarından sınırın bu kısmının çizimi iőlemlerinin hemen ele alınmasını ve Kral Majeste Hükümetinin, Türk meslekdaőlarıyla konuyu görüőecek teknisyenlerin belirlenmesine hazır olup olmadığının bildirilmesini rica ederim.

Saygılarımla.

Dr. Tefik RÜŞTÜ

EK-7

İTALYAN BÜYÜKELÇİSİNİN 4 OCAK 1932 TARİHLİ MEKTUBU

Ankara,4 Ocak 1932

Sayın Bakan,

Bugünkü tarihte imzalamış olduğumuz anlaşma, aidiyeti şimdiye kadar aramızda tartışma konusu olan ada ve adacıkların deniz sınırlarının belirlenmesini, memnuniyetle ifade edeyim ki düzenlemiştir. Zaten Türk-İtalyan sınırının kalan diğer bütün kısımları iki devlet arasında hiçbir anlaşmazlığa ve tartışmaya sebep olacak nitelikte değildir. Ekselanslarının bugünkü mektubuna cevaben bildiririm ki hükümetime sınırın bu kısmının çizimi meselesinin hemen ele alınmasını ve Türk meslekdaşları ile hemen temasa geçmek üzere teknisyenler belirlemesini teklif edeceğim.

Saygılarımla.

ALOISI

EK-8

PARİS BARIŞ ANTLAŞMASI

MADDE 14

İtalya İşbu Antlaşma ile aşağıda belirtilen onikiada'yı tüm egemenliği ile Yunanistan'a terk eder; yani bulunan Stampalia (Astropiala), Rhodes (Rhodos), Calki (Kharki), Scrapanto, Cassos (Casso) Piscopis, (Tilos), Misiros (Nisyros), Calimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi, (Symi) ve Castellorizo ve bitişik adacıklar.

Bu adalar silahsızlandırılacak ve öyle kalacaklardır.

Bu adaların Yunanistan'a devriyle ilgili usul ve şartlar, Birleşik Krallık Hükümeti ile Yunanistan arasında, anlaşma ile tespit edilecektir ve bu Antlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren en geç 90 gün içinde yabancı birliklerin çekilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

26.01.1996 tarihli Yeni Asır Gazetesi

Yunanistan, küçücük bir kayalığın peşinde

Yunanistan Hükümeti, Ege'de, Türkiye'ye ait bir kayalığı gerekçe göstererek, suni kriz yaratmaya çalışıyor. Komşumuz, İstanköy'e 6, Bodrum Akyarlar'a 3 mil uzaktaki kayalığı sahiplenmek istiyor

Yunanistan'da yeni kurulan Simita hükümetinin ilk amacının biri, Türkiye'de Ege'deki bir adanın adını değiştirme girişimi oldu. Türk sahillerine 3 mil mesafedeki İmraç adını kayalığı olarak bir Türk gemisinin "tanıtma amaçları için kullanılması" konusunda çıkan tartışma, bu tartışma kapılarını

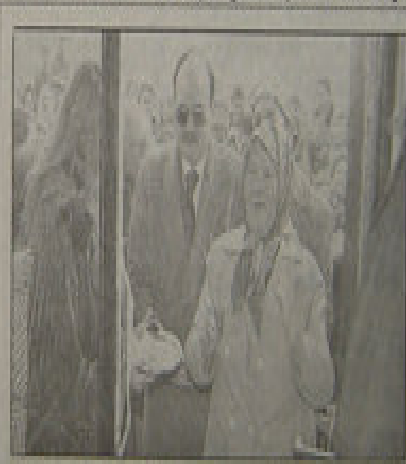
hangisi olduğu meselesini de gündeme getirdi. Yunan basını "Türkiye'nin, Ege'deki adları adlandırmaya ve kayalıklar üzerinde hak sahibi olduğu" diye eleştirip, Türkiye'yi suçladı. Yunanistan'ın, basını kullanan, emsallerini adlandırması adını ettiği Kikiri (Kikiri) ile İstanköy (İstanköy) adlarını an-

sında ve bu adların mesafesi 6 mil olduğunu belirtti. Türk sahillerine ise yaklaşık 3 mil mesafede olan İmraç kayalığıdır, 1932 yılında Türkiye ile İtalya arasında imzalanan antlaşmaya göre, Türkiye'ye ait olduğu belirtilmiştir.

Yunanistan hükümeti, Ege'de bu adları kayalıklar arasında mesafeleri 12 mil olan adları belirlemek amacıyla kayalıkların, sınırlarını Türk-İtalyan antlaşmasıyla, en yakın sahiller, dolayısıyla Türkiye'nin olduğu görüşüyor.

Yunanistan'ın, basını yolu ile koparıldığı bu girişimi, diğerleri de ve kayalıkların bulunduğu bölgede "kayalıkların başka birine geçmesi" gündem meselesini gündeme getirdiği de belirtiliyor.

Diplomatik kaynaklar ise, Yunanistan kayalıkların Türkiye'ye ait olduğunu, herhangi bir antlaşma ile İtalyan devletiyle belirlenmiş olduğunu belirtiyor. "Yeni Yunan hükümetinin, girişim bular başlatması bile bir sorunu gündeme getirmeye, Antlaşma ile belirlenmiş" diye belirtiyor. Aynı kaynaklar "Türkiye'nin bu mesele üzerinde bir girişim de haberdar olması arasında" da ifade ediyor.

Şemikler Tansaş yeniden açıldı

Kasım ayında meydana gelen sel felaketinden sonra kullanılan hale gelen Şemikler Tansaş Majanası, geçen hafta bir tarafsızlık komisyonu tarafından yeniden hizmete açıldı.

Majanasın açılışında konuşan Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Barhan Öztürk, "Hemşehrilerimiz için hizmetin Tansaş majanasından kesintisiz olarak devam etmesi ve rahatlık sağlanması için Şemikler'de oturan hemşehrilerimize kalur gibi yitmiş" dedi.

Barhan Öztürk konuşma sırasında

Şemikler Tansaş Majanası'nın Şemikler, Yata, Demirtaşlı ve Fikri Altay Mahallelerinde oturan yaklaşık 30 bin vatandaşın yararlandığını, 314 Mitrakom kapalı alanı sahip majanada 3 bin 300 kişi dinlenebileceğini belirtti.

Açılış konuşmasını yapan Şemikler Çiçek Akmaz'ın Büyükşehir Belediye Başkanı Dr. Barhan Öztürk, "Majanasına hizmetlerini devam ettiren çalışanlarımızın emeklerine teşekkür ederim" dedi. (ALATIN GÖRÜMÜZ)

Din ve ahlakın önemini vurgulayan Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sözleri, Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor. Atatürk'ün bu sözleri, Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor.

Dinli yaşamın, sadece "güçlü" değil, aynı zamanda "güçsüz" de olabilir. Ama bu güçsüzlük, sadece bir güçsüzlük değil, aynı zamanda bir güçsüzlük de olabilir.

Devlet, Çiller ve Y. Çiller'in yönetimindeki hükümetin yaptığı bir seçimde, Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor. Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor.

Yeniçeri, Çiller'in yönetimindeki hükümetin yaptığı bir seçimde, Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor. Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor.

Yeniçeri, Çiller'in yönetimindeki hükümetin yaptığı bir seçimde, Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor. Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor.

Yeniçeri, Çiller'in yönetimindeki hükümetin yaptığı bir seçimde, Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor. Türkiye'nin geleceği için büyük önem taşıyor.

Bosna'ya takviye Türk birliği gitti

Bosna Hersek'e sağlanan yardım amaçlı oluşturulan NATO'ya bağlı Birleşik Uluslararası Kuvvetleri ve bağlı olarak İtalyan Komando da dahil olmak üzere Türk Birleşik Uluslararası Kuvvetleri'nin takviye olarak görev yapacakları bir birliğe, bir birlik birliği, bir birleşik uluslararası bir birliğe gitti.

İstanbul'da Hükümetin bu kararını açıkladığı bir toplantıda, 23. Ocak'ta Bosna Hersek'e Türk Birleşik Uluslararası Kuvvetleri'nin takviye olarak görev yapacakları bir birliğe gitti.

Türkiye'nin, Bosna Hersek'e bir birleşik uluslararası bir birliğe gitti. Türkiye'nin, Bosna Hersek'e bir birleşik uluslararası bir birliğe gitti. Türkiye'nin, Bosna Hersek'e bir birleşik uluslararası bir birliğe gitti.

Makina Mühendisleri & ÇOLC

27.01.1996 tarihli Yeni Asır Gazetesi

Hayalet ağı Hesperon den bir deki'de var. Hesper genç yaşları bu du-
rumuna karşı "uzulu" Hesper "Bu işe bunu bilerek girer. Bu işe sokul-
ken öle girmek" olarak kader çıkar. En önemli çıkartan "ik gün sarı-
mu", Hesper ya da bacağı kesilen kırım beyri, kırım yemi varlığı ik gününe ka-
bu adını alır. Hesper o bilgi varlığı güle ağrıları ve ağrıları kale bu işe girer.
Hesper "Hayalet ağı" denir... Hesper Hayalet işi böyle ağrıya çıkarır.

**Yunanistan, Türkiye sahillerine 3 mi-
uzaktaki kayalığa bile "benim" diyor**

- Mente, sorun çıkarmadan
denizden çıkarmıyor. Eğri-
ki adalara sahip çikme
kayalar veren Yunan ad-
rıdır. girer de büyük
bir arada Türkiye'nin
burunları önündeki ka-
yaları alır.
- Bodrum'un 3 mi uzak-
daki Kardak kayalıkları
çün Anzara ve Akra a-
rında ada sahip ya-
pır. Yunanistan "ka-
yalar benim" deyince,
Türkiye'nin yarısı sert
olar. "Tapınmaz kay-
ı". Yunan Devleti'nin
yılama geçti.
- Yeni Yunan Devleti
Bakan Panagiotis ile
ik beşin kılavuzları bu-
na derdi. "Türkiye'nin
topraklarında güle va-
rimizle kalar denge-
gü verimdir. Bu olay
da ik kez bunu ifade
ett Türkiye Eğriye ge-
çiriyor" • 13 Ocak

**Otel, motel, işyeri ve
konutlar için**

Master Sistem

**KALE TOKMAKLI
BİLYALI SİLİNDİR**

KALE KÜLTÜR KALIP SAN. A.Ş.
Tel: (0212) 887 34 20 (11 hat)

Kardak
BODRUM
Kardak
Akra
Akra Körfezi
İstanbul

Kardak kayalıklarının Yunanistan'la
uzakları arasında işyeri olduğu ve
Hesperin açıklığı belli.

Hesperin muhabiri Mehmet Ali Varis
Hesperin Kardak'ın halklarının
Hesperin Türk beşerinin yanı-
(Fotoğraflar Mehmet Ali VARIS)

27.01.1996 tarihli Cumhuriyet Gazetesi

CUMHURİYET

HABERLER

Yunanistan'ın yeni Dışişleri Bakanı Pangalos, 'Türlere iyi davranmak yaramıyor' dedi

'Türkiye toprak istiyor'

ATINA (AA) - Yunanistan Dışişleri Bakanlığı, Ege'deki ıssız İmia kayalığı konusundaki uzlaşmaz tutumunu sürdürüyor. Yunanistan'ın yeni Dışişleri Bakanı Teodoros Pangalos, "Türkiye, tarihinde ilk defa Yunanistan'dan toprak talebinde bulunmuştur" iddiasında bulundu. Avrupa Birliği'ni Türkiye'ye karşı tedbir almak için iknaya çalışacaklarını açıklayan Pangalos, "Türlere iyi davranmak yaramıyor" dedi.

Teodoros Pangalos, Atina'da düzenlenen basın toplantısında, Türkiye sâhillerine 3 mil mesafedeki ıssız İmia kayalığı ve iki ülke arasındaki diğer sorunlara ilişkin görüşlerini açıkladı.

Pangalos, bir taraftan Türkiye'nin Yunanistan'dan toprak talebinde bulunduğunu iddia ederken bir yandan da "Bu olay bir rastlantıdır. Türlük tarafından maksatlı yapılmış olamaz. Bu olay, Türk-Yunan ilişkilerinde bizi krize götürcek bir mesele olarak mütalaa etmedik. Bizim için mesele kapanmıştır" dedi.

► Yunanistan'ın yeni Dışişleri Bakanı Teodoros Pangalos, Türkiye, Yunanistan'dan toprak talebinde bulunmuştur iddiasında bulundu.

Pangalos, AB'yi Türkiye'ye karşı tedbir almak için iknaya çalışacaklarını belirtti. Pangalos, Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki BM kararlarına uymadığını iddia etti.

Yunanistan'ın, basını kullanarak, kendisine ait olduğunu iddia ettiği İmia kayalığının, 1932 yılında Türkiye ile İtalya arasında imzalanan bir anlaşmaya göre Türkiye'ye ait olduğu biliniyor.

Uluslararası hukuka göre, Ege'de iki ilke kıyılan arasında, mesafelen 12 milden az olan bölgelerde mevcut ıssız kayalıkların, söz konusu Türk-İtalyan anlaşmasıyla, en yakın ülkenin, dolayısıyla Türkiye'nin hükümlerinde bulunmaları gerekiyor. Kilmis (Kalimnos) ile İstanköy (Kos) adaları arasında yer alan ve bu adalara uzaklığı 6 milden fazla olan İmia kayalığının, Türkiye sâhillerine uzaklığı ise sadece 3 mil.

Pangalos, basın toplantısında, Türk-Yu-

nan diyalogu konusunda da şu iddiaları ortaya attı:

"Türlük, Kıbrıs meselesinin halinden önce, bizimle geniş kapsamlı bir diyalog istiyorduk. Biz ise önce Kıbrıs sorununun çözümünü istiyoruz. Bizim için, iki ülke arasında müzakere konusu olacak tek sorun, Ege'de kâta sahanlıktır."

"Yunanistan'ın dış politikasını değiştireceğini" bildiren Pangalos, Kıbrıs sorununun uluslararası nitelik taşıdığını söyledi. Pangalos, "Bu konuda girişimlerde bulunmayı üstlenen ABD Dışişleri Bakanı Yardımcısı Richard Holbrooke'a, Atina'ya geldiğinde dikkatle dinleyeceğiz" diye konuştu.

Türkiye'nin, Kıbrıs konusundaki BM

kararlarına uymadığını iddia eden Pangalos, bununla ilgili günün birinde Türkiye'ye karşı yaptırım uygulanabileceği görüşünü savundu.

"Yunan-Rum Ortak Savunma Doktrini"ne de değinen Pangalos, bunun, "Yunanistan ile Kıbrıs arasında bir k' ittifak meselesi olduğunu" söyledi.

Gümrük birliği

Basın toplantısında, Türkiye-AB gümrük birliği konusuna da değinen Pangalos, Güneydoğu Anadolu sorunu, Ege, Kıbrıs ve insan hakları ile ilgili olarak, daha önce Yunanistan'ın bazı çekimlerini bulunduğunu hatırlatarak, iddialarını şöyle sıraladı:

"Zaman bizi haklı çıkarır. Gümrük birliği, bu konularda yarar sağlamadı. Aksi-ne, durum daha da kötüleşti. Biz bu durumda, Avrupa Birliği üyesi ortaklarımız, Türkiye karşısında tedbir almaları için iknaya çalışacağız. Türlere iyi davranmak yaramıyor."

'Çiller'e gizli sosyal sigorta raporu'

► İşçi Partisi Genel Başkanı Doğu Perinçek, Dünya Bankası ve ILO'nun

İstanbul Haber Servisi - İşçi Partisi (İP) Genel Başkanı Doğu Perinçek, Dünya Bankası ve ILO tarafından hazırlanarak kasım ayında Başbakan

öleceğini savunan Perinçek, "Bu rapor, IMF'nin, Türkiye'de yıllarca mücadele ile kazandı sosyal sigorta haklarının tümüyle ortadan kaldırılmasını" dedi.

yüksütmesi, harcamaların küsellenmesi ve prim ödeme gün sayısının arttırılması hedeflendiğini açıkladı. Dünya Bankası ve ILO'nun, 6 ay

28.01.1996 tarihli Hürriyet Gazetesi

29.01.1996 tarihli Milliyet Gazetesi

30.01.1996 tarihli Cumhuriyet Gazetesi

gulsun
4. Sayfada

sona erdi
10. Sayfada

tepkisi
Sport'da

EGE ISINIYOR

► Yunanistan'ın Ege Denizi'nde Bodrum'un yanı başındaki Kardak kayalıklarına asker çıkardığı sava, Türkiye'de alarma neden oldu. Türkiye, kıyılarının yanı başındaki kayalıkları bile verişime açma girişiminde bulunan Yunanistan'a protesto notası verdi.

► Cumhurbaşkanı Demirel, "Gerginlik, barışçı yöntemlerle çözülür" dedi. Başbakan Tansu Çiller, Yunanistan'ın Ege'deki iddialarının dayanaksız olduğunu vurgularken, Dışişleri Bakanı Deniz Baykal, "Türkiye, her alanda, her türlü olasılığa daima hazır" sözleriyle Atina'yı uyardı.

ANKARA (Cumhuriyet Bülteni)- Yunanistan'ın Ege Denizi'nde Bodrum'un yanı başındaki Kardak kayalıklarına asker çıkardığı haberi Türkiye'de alarma neden oldu. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye'ye ait olduğunu vurguladığı Kardak kayalıklarındaki Yunan askerlerinin hemen geri çekilmesi uyarısında bulundu. Yunanistan'ın Ankara Büyükelçiliği, Kardak'a asker çıkarılmadığını, Yunan birimi de Kardak'taki bir Antenna televizyonu muhabiri tarafından öne sürüldü.

Kıyıların yanı başındaki kayalıkları bile verişime açma girişiminde bulunan Yunanistan'a protesto notası veren Türkiye, Kardak kayalıklarına çıkan askerlerin video ile tespit edildiğini bildirdi. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, "Gerginlik, barışçı yöntemlerle çözülür" dedi. Başbakan Kılıçdaroğlu ise olağanüstü toplantıya çağırılan Başbakan

■ Ankara Sa. 18. Sđ. 37

Medyanın 'bayrak' savaşı

31.01.1996 tarihli Milliyet Gazetesi

Türkiye nazır

ya sert mesaj

al da Yunanistan'ın olayı imandığını
erek "Türkiye bunu hazmedemez" dedi.
n taraf ise Ankara'daki büyükelçisi Ne-
e aracılığıyla "Gerginlik istemiyoruz ama
ak bizim. Savaş gemilerinizi çekin, kriz
an" mesajı yolladı. ● 15. sayfa

Savaş oyunu

Kardak senaryoları

1 Yunanistan, Türkiye'nin uyarılarını hiçe sayar, askerlerini Kardak'ta tutar, savaş gemilerini geri çekmez. Türkiye zora başvurmak ihtiyacını duyar, Kardak'ı ablukaya alır ve Yunan gemilerinin yarmasına izin vermez. Bu güç gösterisinde isteyerek...

2 Uçurumun kenarına gelince, sağduyu hakim olur. Yunanlılar bayrak ve askerleriyle gemilerini geri çeker. Türkiye de güç gösterisine son verir. İki taraf bu barışta, masaya oturup konuşmak ve güven artıran öneriler almak için bir fırsat sayar...

15. sayfa

bu" açıklaması yaparken Yunan donan-

Sami

01.02.1996 tarihli Milliyet Gazetesi

Erbakan önerdi Çiller reddetti

Hükümeti kuma çalışmalarını sürdüren Başbakan Tansu Çiller için ziyareti için İRP Genel Başkanı Necmettin Erbakan'a koalisyon teklifi götürmüştük. Kardak krizi ve diğer liderlerle yaptığı görüşmeler hakkında bilgi verdi. Erbakan ise "Gelin beraber koalisyon kuralım" dedi. Çiller'in Erbakan'a cevabı da "Biz size yakın değiliz" oldu. SAYFA 5TE

Perşembe, 1 Şubat 1996 30.000 TL.

YENİ ASIR

CEVRE DOSTU

DHKP-C Türkiye lideri Sivas'ta öldürüldü

Sivas'ın Hatik ilçesi yakınlarında güvenlik kuvvetleri tarafından düzenlenen operasyon sonucu yasadışı DHKP-C örgütü üyesi 7 terörist öldürüldü. Öldürülen teröristler arasında DHKP-C örgütünün Türkiye sorumlusu Mete Nezihi Altınay'ın da bulunduğu bildirildi.

"Vur" emrini veren kişi

Altınay'ın Sabancı Suikastı'nda "vur emrini" veren kişi olduğu iddia edildi. Öldürülen diğer militanların kimlik belirlenme çalışmaları sürerken, bu teröristlerin de Sabancı Suikastı ile ilişkisi araştırılıyor. Altınay, özveri firsadı. 8DE

İktidelerde köstebek kuşkusu

Aktüel dergisine açıklamalar yapan bir MIT yetkilisine göre Sabancı Suikastı'nda çaycı Feriyye Ye, İktisat Genel Müdürü düzeyinde en az 3 kişi yardım etti. İddiaya göre, bir alt düzey yöneticisi de silahlı önceden Sabancı Center'a soktu. 8DE

Akıl kazandı

iki ülkeyi savaşın eşiğine getiren Kardak krizi Türk hükümetinin kararlılığı, soğukkanlılığı ve müttefiklerimizin de gayretleriyle sona erdi

Kan dökülmedi

400 metrelik Kardak Kayalıkları'nın yol açtığı savaş havası, Türkiye'nin emeladığı gibi kan dökülmeden noktalandı. İki ülke halkına heyecanlı dakikalar yaratan krizin çözümünde, başta Amerika olmak üzere diğer müttefik ülkelerin izlediği yoğun melek diplomasisi de etkili oldu.

Balkan Savaşı çıkabilirdi

Çiller önceki gece yoğun diplomasi trafiğinde bulunurken, aynı saatlerde Türk SAT komandoları da Kardak'a çıktı. Türk Bayrağı'nı dikti. O andan itibaren Ankara'da heyecanlı bir bekleyiş başladı. Yunanlılar ya çekilecek ya da Bakanlar'a sıcrayacak büyük bir savaşın ilk kıvılcıkları çıkacaktı.

Asker çekildi bayrak indi

iki saat sonra, Atina'nın geri adım ettiği haberi geldi. "Askerimizi çekiyoruz, bayrağımızı indiriyoruz..." Cumhurbaşkanı Demirel, "Süçüyunun galip geldiğini söyledi."

2 - 3 ve 9'DA

Yunanlılar bizi denedi

Kardak krizine diğerlerinden Genelkurmay yetkilileri, "Türkiye'nin çok başarılı bir emev verdiğini" belirttik. "Yunanistan Türkiye'yi test etti. Taviz vermedik. 12 milis kadar uzatmadık" dediler.

Operasyon Türk helikopterinin yaptığı bir seferin başıydı. Türk helikopterleri Yunanlıların bulunduğu kayalıklara doğru arıziden hareketlenince Yunanlılar "Türker adaya asker indiriyor" korkusuyla gemilerini kayalıklardan etrafına gönderebilir, iste bu bölgeden yararlanan komandolar 100 metre kala hücumattan ayrılarak kayalıklara çıktılar. Komandolarımız, Yunanlı askerlerin Kardak'tan ayrılmasından sonra kayalıklardan ayrılarak ve gazetecilere zafere böyle duyurdular.

GELDİKLERİ GİBİ GİTTİLER

Atina karıştı

01.02.1996 Tarihli Cumhuriyet Gazetesi

03.02.1996 tarihli Cumhuriyet Gazetesi

DIŞ HABERLER

11

Yunan Genelkurmay Başkanlığı ve Savunma Bakanlığı yeni bir ada krizi için önlem alıyor
Yunanistan'da kriz hazırlıkları

MURAT İLİM

ATINA-Yunanistanlı Türkler arasında Karlık krizinin başlaması için gün geçmiyor. Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

17 Kasım terör örgütünün eyleme geçmesi bekleniyor

ATINA-Cumhuriyetçi-Arma emzeye müdahil olduğu eylemlerine yönelik bilgilere göre 17 Kasım terör örgütü, 17 Kasım'da ABD hedeflerine karşı saldırıya çıkacak.

Yunanistan Savunma Bakanlığı'nun raporlarına göre Yunanistan'da 17 Kasım'da ABD hedeflerine karşı saldırıya çıkacak. Yunanistan Savunma Bakanlığı'nun raporlarına göre Yunanistan'da 17 Kasım'da ABD hedeflerine karşı saldırıya çıkacak.

Yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor. Yunanistan Genelkurmay Başkanlığı ile Savunma Bakanlığı'nun yakın çalışmaları sonucu Yunanistan yeni bir savaş hazırlıyor.

'En çok silah satan ülke' ABD'nin en iyi müşterileri Türkiye ve Yunanistan

Ankara ve Atina'nın silah yarışı

Ankara, deniz hukukçuları arıyor

Türkiye, gerginliğe hazırlıksız yakalandı

FUAT KOZLUKLU

WASHINGTON - Birinci Dünya Savaşı'na "silah satan ülke" ünvanını kazanan ABD, bugün "dünyanın en çok silah satan ülkesi" ünvanını kazanmış durumda. Washington'da yapılan bir rapor, ABD'nin silah satma yarışında liderliğini sürdürdüğünü belirtiyor. Rapor, ABD'nin silah satma yarışında liderliğini sürdürdüğünü belirtiyor.

Yunanistan ve Türkiye'nin güç dengesi

Kara	Yunanistan		Türkiye	
	Asker	150.300	Asker	603.800
Tank	2.722	4.919		
Deniz gücü	Destroyer	6	10	
	Fırkateyn	8	16	
	Savaş gemileri	60	53	
Hava gücü	Denizaltı	3	15	
	Savaş uçağı	650	750	
	Helikopter	263	279	

Satın alınan ağır silahlar

Silah	Yunanistan		Türkiye	
	Adet	Değer (Milyon \$)	Adet	Değer (Milyon \$)
Helikopter	21	100	10	50

Yunanistan ve Türkiye'nin güç dengesi. Yunanistan ve Türkiye'nin güç dengesi. Yunanistan ve Türkiye'nin güç dengesi. Yunanistan ve Türkiye'nin güç dengesi.

Ankara, deniz hukukçuları arıyor. Türkiye, gerginliğe hazırlıksız yakalandı. Ankara, deniz hukukçuları arıyor. Türkiye, gerginliğe hazırlıksız yakalandı.

Hidroelektrik Enerji Bakanlığı'nın... Türkiye'nin enerji politikası... Türkiye'nin enerji politikası.

04.02.1996 tarihli Cumhuriyet Gazetesi

CUMHURİYET

DIŞ HABERLER

11

Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Onur Öymen, Kardağ kayalığı bunalımını Cumhuriyet'e değerlendirdi

'Ege'nin 80 yılını tartıyoruz'

LALE SAHİRARINIOĞULLI

ANKARA- Türkiye, Ege denizinde tüm ada- cık ve karadağların barışla yaşadığı bölge olarak...

ken Yunanistan'ın yasadışı Kardağ kayalığı bunalımını Türkiye'nin barışla yaşadığı ve...

dişleri bu durum üzerine "Hareketimiz sınırlıdır, ama sınırlı Kardağ bunalımını bu kadar belirgin...

görüldüğüne inanılmaması gerekir. Çünkü Ege'de...

denizinde barışla yaşadığı bölge. 1947 Paris Barış Antlaşmasıyla Kardağ bunalımını...

Çevrecilerin gündemi: Barış

ALIMAN ARAYICI

Barış- Çevreciler ve ekolojiler, Kardağ kayalıklarının çevre- le gündeme gelen Ege adaları...

Simitis, Washington'un 'esit mesafe' politikasından rahatsız Atina, ABD arabuluculuğuna karşı

ATINA- Yunanistan, Kardağ bunalımında Atina ve Ankara arasında 'esit mesafe'...

ın, partiden ve mahkemelerden gelen yığın...

gününde "Hiçbir örgütün silahlı mücadeleye girişmesi...

BASINA ÇAĞRI: Ege'de haber yaratmayın

ANKARA (Cumhuriyet Haberi)- Avrupa Çevreleri Birliği (ACEB), Kardağ kayalıklarında barış ve...

07.02.1996 tarihli Cumhuriyet Gazetesi

Yunanistan'dan gerginlik sürüyor uyarısı
Yunanistan'dan gerginlik sürüyor uyarısı
Yunanistan'dan gerginlik sürüyor uyarısı

Yunanistan, Türkiye'nin çıkarlarına zarar verici girişimler içinde Ankara'dan gerginlik sürüyor uyarısı

Balkan'da Kardak Reyecani - Bodrum ve çevresinde oturan yarıtatarlar, Kardak kızılların yönettiği bir ülkeye atıldığına inanıyorlar. Bölgedeki bu barutlu ortamın etkisiyle de dün göç planlıyorlar. (Fotoğraf: M. İZZET AK)

► Dışişleri Bakanı Deniz Baykal, Türkiye ve Yunanistan arasında ortaya çıkan Kardak bölgesinin ardında, bölgede hâlâ "sıcaklık ve yoğun gerginlik hâli" olduğunu dikkat çekerek Yunanistan'a, durumu normalleştirilince yolunda geyrek göstermeye çağırarak Dışişleri Bakanı Onur Öymen ile Yunanistan'ın, Türkiye'ye çıkarlarına zarar verici bazı girişimler yapmasına ilişkin bilgiler alındıktan sonrasında bulundu. Başbakanlık Konferansı'nda dün yapılan toplantıda, Çiller'in "serisi" olarak ifade edilen Yunanistan'ın yaklaşımı hakkında Yunanistan arasında taharütler yaratmıştı.

ANKARA (Cumhuriyet Dairesi) - Türkiye, Kardak Loyalistik çevresinde gerginlik nedeniyle Yunanistan'la ilişkilerinde, AHD'nin arka planında Ankara ve Atina arasında "güç yarışını" sürdürüyor. "Kardaklılar"ın Yunanistan'ın desteklediği bir hareket olduğu ve Yunanistan'ın Kardak bölgesinde bir hareketi başlatarak Yunanistan ve Dışişleri Bakanı Deniz Baykal, Kardak Loyalistik bölgesinde hâlâ "sıcaklık ve yoğun bir gerginlik" olduğunu dikkat çekti. AHD'nin Türkiye Dışişleri

PKK'den Yunanistan'a savaş desteği ■ A. Seyfide

NAP lideri Yılmaz, RP ile sıkı bir pazarlığa hazırlanıyor RP ile koalisyon olmazsa seçim

► RP ile koalisyon arayışına girenler beklenen ANAP'ın teklifleri ağır olmasın. Yılmaz'ın, Erbakan'a "Ülkenin hâkimiyetini tahkim etmek için bir birlik oluşturulmalı. Ana, bir atadaya mecbur değiliz. Bu birlik oluşturulmazsa seçim girmeye de hazırız" diyeceği öğrenildi.
► Yılmaz'ın, öncelikle kendisinin başbakanlığına bir ANAP-RP koalisyonu önerdiği, olumsuz bir tepkiyle karşılaşarak seçim girmeye hazır olduğunu söylediği öğrenildi.

'Milli gelin' ülkesine d

08.02.1996 tarihli Cumhuriyet Gazetesi

Yeni bir dünya için...
15. Sayfa
Spor'da
1. Sayfa

Yunanistan'ın müdahale edemeyeceği kayalıklara bayrak dikmeyi planlıyor

Atina yeni kriz peşinde

DI VAR

ce kiye'nin

Yunanistan Belediyesi'nin... içinde yer alan kızca... ünlüye değin özel kişilerce... ahşaplımsı olduğu belirtiliyor... kayıtları, Türkiye'den başka 15... olamazlıklarına çözümler getiriyor.

AR

Tapu kayıtlarında, yerel halk dily... dıkları" diye geçen "Kardak kayalıklarında Kadastre Genel Müdürlüğü'nün ta... "devlet malı" olduğu belirlendi... kanlı yetkilileri, Tapu ve Kadastre... büro ile yaptığı çalışmalarında, bu ka... k Madde Kanunu'nun 141. maddesi... 'nin mülkiyetinde olduğu tapu... 6. Sık 3'er

MURAT İLEM

ATINA- Kardak krizinin son... rinden bir hafta geçmesine ka... Yunanistan'daki gerilim... sona ermedi. İki tarafta P... SÖK'un önceki gün gerçekleştiren ve Kardak krizinin çözü... süldüğü 11 saat süren meclis... grubu toplantısında Simitis Ni... kımını senatörlere baktı. Ege'de her an yeni bir bay... rak krizinin çıkabileceği...

► Yunanlıların, stratejik yön... den daha önemli, daha iyi... kontrol altında tutulabilecek... adalara bayrak dikmeye çalı... şacakları belirtiliyor. Helikopterler atıldığı bölgenin... kuzeyindeki suz kayalıkların çevresinde tahrik yapan Yunanistan'ın yeni bir bayrak krizine yol açmasını, Ege'de zaten gergin olan hava... vayı ateşlenmesinden korkuluyor.

Arata'da tedirginlik artıyor

İngiltere'nin yanıtı Rumları kızdırdı

İnkilurmay yakın takipte

'Türkler dengeyi sağladı'

Yeni bir dünya için...
Türkiye'nin son gününde...
Yunanistan'ın müdahale edemeyeceği kayalıklara bayrak dikmeyi planlıyor
Yunanistan'daki gerilim...
"Türkler dengeyi sağladı"

YENİ ASIR
Haber

Perşembe, 8 Şubat 1996

Reagan'a Türkler'den jest

Los Angeles'te yaşayan Orhan Arlı ve Mahmut Gülen'in organize ettiği gecede, ABD'nin Başkanı Ronald Reagan Kutuphanesi için 700 bin dolar toplandı. Reagan'ın 85'inci yaşına partisine, adları başı birer dolar ödeyen 500 seçkin davetli katıldı. Alzheimer hastası olan Reagan'ın katılmadığı partide, onu eşi Nancy ve kızları Maureen ile Patti temsil etti. Maureen, "Babam'ın, Ancağın, neredeyse gideceğini umuyorum. Bazen konuşurken hangi konu üzerinde konuştuğunu bile hatırlamıyor" dedi.

Güner Ümit beraat etti

İnterstar Televizyonu'nda bir süre önce yayımlanan "Süper Türkiye" adlı yarışma programında "Alevler'e bakarsın" isimli tartışma programında "Alevler'e 2 yıl kadar hapis cezası istemiyeyim" diye konuşmuş Güner Ümit beraat etti. Kaçakçılığında 2. Asliye Ceza Mahkemesi'ndeki karar durdurulmuş. Güner Ümit'in avukatları Rahmi Özkan ve Yakup Aktaş katıldılar. Mahkeme, suçun maddi unsurlarının oluşmadığı ve suçun suçla hareket ettirilmesi gösteren maddeler bulunmadığı gerekçesiyle, Güner Ümit'in beraatine karar verdi.

Kriz beklentisi

Genelkurmay, kriz zamanındaki tüm askeri tedbirlerin aynen devam ettirildiğini açıkladı. Dışişleri Ege konusunda diplomatik atığa geçti

Okyanusa düşen uçakta İzmirli Ayhan da öldü

Aynı tarihte taşıyan Birgen Air'e ait Türk Hava Yolları Denizli'den havalandıktan kısa bir süre Atlas Okyanusu'na düşüp parçalandı. Türkiye saati ile dün sabaha karşı 06.43'te meydana gelen feci kazada, aralarında 11 Türk vatandaşın da bulunduğu 189 kişi öldü. Washington'da bulunan 25 yaşındaki İzmirli Ayhan'ın fotomansı da hayatını kaybetmişti öğrenildi. Uçakta bulunan personel olarak görev yapan Eskişehir Sivri Havacılık Yüksek Okulu'ndan 1992 yılında mezun olan ve plakasını Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağışlayan Süleyman Demirel'in oğludur. Birgen Air şirketine bessen işe bağışını ve pilotlukla ilgili tutumunda, Arma Sevil'in fotomansı "Oğlum havacılığa aşık bir insandı" diye yazmıştı.

Aniden dönüş yaptı

Türk Hava Yolları'nın Puerto Plata havaalanına, Armatya'nın Frankfurt ve Berlin kentlerine dönüşüne izin verilen Boeing 757 tipi uçak, kalkıştan 5 dakika sonra Atlas Okyanusu'na çakıldı. Uçuşun kalkıştan 5 dakika sonra aniden geriye döndüğüne dair haberler, hermen sonra da radarlardan kaybolmuştu açıklanmıştı. Pilotun bu sırada kuleye herhangi bir bilgi vermediği bildirildi.

Bir Türk şirketi olan Öger Tur vasıtasıyla Türkiye Cumhuriyeti'ne tatil için gelen Alman turistlerin uçuşu nedeniyle düşen uçak, 30 kilometre uzaklıkta denize çakılan parçalarıyla parçalandı. Havacılık Dairesi uzmanları, "Kazanın nedeni henüz belirlenmedi. Çünkü sahilinden 30 kilometre uzakta denize düşen uçak parçalarıyla denizdeki bir arıza tespit edilebilir" dedi.

Kıskıncılık parçalarıyor

Denizden gelen Amerikan kurtarma ekpleri, kazanın ardından denizdeki duruma ilişkin raporlar hazırlıyor. Uçak çok sayıda parçaya ayrıştı. Parçalar 3 büyük kıyıda, 150 metre genişliğinde bir alanda bulundu. Bir parça bir gün önce bulundu. Çadırların, denizdeki kıskıncılık kayıplarını önlemek için parçalarıyor.

Marşetbatın isimleri

Kardak (İkizce) krizinin üzerinden bir hafta geçmeden Ege'de yeni kriz beklentisine girildi. Yunanistan'ın Kardak krizi sonrasında girdiği moral çöküntüsünü yeniden yeni krizler yaratabileceği endişesiyle, Genelkurmay Başkanlığı'nda muhtemel kriz senaryoları ve planları yapıyor. Genelkurmay Başkanı Orgeneral İsmail Hakkı Karadağ, önceki gün Cürümlübaşkanı Demirel ve Başbakan Çiller'e ani birer ziyaret yaptı. Demirel ile yaklaşık bir saat, Çiller ile de yarım saat görüşen Karadağ'ın Ege'deki gelişmeler konusunda ru-

Amerikan yönetimi, Yunanistan'ın Kardak krizi sonrası Washington'a karşı takındığı sert tavır üzerine beklenmedik bir dönüş yaparak Türkiye'nin aleyhine olacak bazı önerilerde bulundu.

Beşay Saray Ulusal Güvenlik Danışmanları tarafından hazırlanmış ve sunulan bir basın raporunda, İkizce Adaları'nın kimin toprak olduğu konusunda anlaşmazlığın çözümü için Türkiye ile Yunanistan'ın Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmaları öneriliyor.

Beşay Saray'ın bu tutumu, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nun Güneydoğu Avrupa Dairesi'ne bağlı Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs masasındaki Amerikalı yetkilileri daha gıcıklaştırdı. Bu rapor üzerine, Amerikan Dışişleri Bakanlığının bazı yetkililerinin "bu tekil Türkiye'yi fazlasıyla rahatsız eder" gerekçesiyle Beşay Saray'a uyarılarda bul-

unduktan da öğrendi. Siyasi güdümlere göre, Kardak krizi sırasında ve sonrasında Türkiye yanlısı tutum izleyen Washington'un bu manevrasını, Amerika da oldukça göçü olan Rum köleliğinin çözümlerini yönetimi aleyhine faaliyet göstermesini önlemek için gerçekleştirdi. Beşay Saray tarafından hazırlanan ve gerginlik yaratan raporda özellikle şu ifadeler yer verdi: "Amerika, konuya taraf olan ülkelerin toprak bütünlüğü ve uluslararası sınırlar konusundaki anlaşmazlıklarından doğan prensiplere bağlılığını yeniden belirtir. Amerika, Yunanistan ve Türkiye'ye, aralarındaki görüş ayrılıklarını güç kullanmadan veya güç kullanma tehditinde bulunmadan barajlı yoldan çözümleri çağırır. Bu tür anlaşmazlıklarda, çözüme en uygun makama Uluslararası Adalet Divanı veya benzeri organlar olduğuna inanılmaktadır. Gerekli tüm bilgileri

Amerika, Türkiye'nin aleyhine dönüş yaptı

toplayıp değerlendiren bu tür bir adalet mekanizması, her iki tarafın yasal tezlerini taraflar olarak dinleyip vereceği karar temel olan gereklere de dayanmaktadır. Çözümlemeye göre Amerika'nın bu tutumu, Yunanistan'ın karasularına 12 milie çıkarma girişimine temel olacak nitelik taşıyor. Çünkü Yunanistan, hem karasularının hem de karasuların komşusu desialara Uluslararası Adalet Divanı'na gitmeyi denemeye ancak Türkiye bu girişimi engelleyebilir. Amerika Dışişleri Bakanı Richard Holbrooke'un Ege ve Kıbrıs konusunda Ankara-Arina-Washington arasında yapılacak mektup diplomasisi Yunanistan'ın inlediği doğrultusunda iptal edilmiştir. Bu gelişime Amerika ile Yunanistan arasında gerginliğe neden olmuştur. ABD'nin getirdiği bu öneri, Atina'da "Amerika'nın Yunan görüşlerine de saygı göstermeye başladığı" şeklinde yorumlanıyor.

ALO, Panasonic telefon santralinde bulunmaz fırsat...

Panasonic

3 Hattı'ya Dahil
25.000.000

Clinton teşekkür etti...

ABD Başkanı Clinton, Kardak krizinin önlenmesinde gösterilen başarıya için Türk ve Yunan hükümetine teşekkür etti. Beşay Saray, Clinton'ın Cürümlübaşkanı Demirel ve Başbakan Tansu Çiller ile Yunanistan Başbakanı Konstantin Mitsotakis'e gönderdiği mektupta, sorunun çözülmesi ve diğer bir yaklaşımla önlenmesinden dolayı teşekkür etmeye sözünü verdiğini belirtti.

İki yıllık tuzak planı

Yunan Pontiki dergisine göre, Yunanistan Türkiye politikasını CIA raporuna göre belirledi. CIA raporuna göre, Atina ve Ankara'daki siyasi krizin yatışması için en az iki yıl gerekli.

MURAT İLEM

ATINA - Kardak krizini Atina'daki yankıların devam ederken Yunanlar gündemdeki iki yıllık zaman kazanma süreci başlatmış oluyorlar.

Söz konusu iki yıllık süre içinde CIA, Yunan İstihbarat Örgütü (EİP) ve Yunanistan Dışişleri Bakanlığı raporları değerlendirilip Türkiye'nin iki yıl sonraki durumuna göre hareket edilecek. Yunanistan'da yaşanan Pontiki adlı haftalık dergide yer alan habere göre Türkiye yoğun sorunların nedeniyle en fazla iki yıl

daha dayanabilecek bir devlet yönetimine sahip bulunuyor. Bu değerlendirilme CIA'nın hazırladığı bir rapora dayanarak verilen dergi raporunu içerip içermediği söyleniyor. Ancak Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'ndan aldığı sahten bilgilerle haber yaptığı bilinen derginin, bu vurgularının dikkat çekici.

Diğer taraftan Kardak krizi sırasında prestij kaybına uğrayan İktidar partisi PASOK ve Başbakan Kostas Simitis'in yeniden eski günlerine dönmeleri için, en az iki yıllık bir süreç gerekli. Seçimlere kadar

hazırlanan yeniden hükümet olmakta sonra Türkiye'nin devlet olarak en güçlü olduğu dönemde, İtilaf ya da masa üzerinde önemli oldu bitirilecek, bu kararlar kayıya kalmasını sağlamak söz konusu iki yıllık plan içinde yer alıyor. Kardak krizinden sonra, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı'nda yeni yapılmaya çalışılması diğer bir konu. Yunanistan Dışişleri Bakanlığı tarafından Yunan-Avrupa Etkiler Merkezi'ne hazırlanıp Dışişleri Bakanı Tassos Pangalos'a sunulan yaklaşık 150 sayfalık yeni yapılamaya başlanacak

değerlendirilmeye başlanıyor. Yeni bir strateji oluşturulacak. Avrupa Birliği komisyonları daha fazla önem verilecek, bu kararlar genel denetim denetim güçlendirilip yurtdışındaki temsilcilere daha fazla bütçe ayrılmak. Strateji, planlama ve siyasi konuların incelenmesi için yeni bir daire kurulacak. Daireler birleştirilip diplomatlar için yeni bir semer yönetimi oluşturulacak ve diplomatların Türkiye öğrenmesi şartı getirilecek. Söz konusu değişiklikler için en az iki yıllık bir zaman gereksinim olduğu Pangalos'a verilen

rapora yer alıyor. Atina'daki bu diplomatik çevrelere göre Balkanlarda münafık arayış içinde olan Yunanistan'ın bu arayışa geçirmek istediği Balkan paketi. Avrupa Birliği ile ilişkilerin düzeltilmesi. Askara girme ve geçme yollarında Türkiye ile eşit düzeyde gelme. Suriye, Irak, İran, Bulgaristan, Rusya, Ermenistan ile ilişkilerin daha da geliştirilmesi. Güney Kıbrıs Rum yönetiminin sadetini önlemek için Yunanistanın söz konusu edilen "iki yıl süre ile sorunların çözümünü" formülünün içinde yer alıyor.

BİR KAYALIK DAHA SORUN YARATTIYOR - Ege denizinin doğusunda yer alan Kastellorizo adlı küçük adacığın, İkizce'den sonra Yunanistan ve Türkiye'nin arasında yeni bir krize neden olmasının korkuluyor. 200 kişinin yaşadığı Kastellorizo'nun açıklarından geçen Türk bavyraklı bir yatta bulunan yabancı gazeteciler, iki ülkeyi savaşın eşiğine getiren soruları yerinde izlemeye cabalıyor.

AP'nin gündemi Türkiye

Diş Haberler Servisi - Gümrük birliğinin onaylanmasından ardından Türkiye ile yapılan anlaşmaların mali işbirliği yönetiminin belirlenmesi konusunda, Avrupa Birliği (AB) Bakanlar Komitesi ile Avrupa Parlamentosu (AP) arasında ortaya çıkan tartışmalar devam ediyor. AP içinde konu ile ilgili kurulmuş komitenin dün akşam geç saatlerde yapıldığı toplantıda, AB Bakanlar Komitesi'nin Türkiye'ye yapılacak yardımlar konusunda belirlediği yönetimele tuzak olduğu bildirildi. Toplantıda, Türkiye'ye yapılacak yardımlar konusunda AB Bakanlar Komitesi'nin, AP'ye sadece bilgi vermesini değil, danışmasını da istediği, ayrıca, Türkiye'ye sağlanacak yardımların akıyay alınması konusunda yapılacak oylamada da "oy çokluğu" değil "oy birliği" ilkesinin benimsenmesini arzu edildiği belirtildi. AP'nin konu ile ilgili komitesinin hazırladığı tasviye karar, yarın yapılacak Genel Kurul'da tartışılacak.

Diplomatik kaynaklar, AP'nin sükersuza geçişlerinin, Türkiye'ye yapılacak yardımları etkilemeyeceğini, dolayısıyla hazırlanan karar tasarımlarında da uygulamada hiçbir öneminin olmadığını belirttiler.

bir önerimin olmadığını ifade ettiler. Gümrük birliği anlaşmasının ilk aşamasında, Türkiye'ye, AB bütçe kaynaklarından 375 milyon ECU'ya kadar hibe edilecek. Ayrıca, projeye karşılığında, Avrupa Yatırım Bankası'ndan 300 milyon ECU hibe edilecek.

Akademik programından 750 milyon ECU'ya yakın projeye karşılığında verilecek. Mevcut planlara göre AB'nin Türkiye'ye önümüzdeki 5 yıl içinde vereceği yardım miktarın 2

miyar dolar dolayında olacak. Diplomatik kaynaklar, Avrupa Parlamentosu'nun, Türkiye'ye yapılacak yardımların sadece bir bölümünü, her yıl yapılan bütçe görüşmelerinde tartışılmasını talep ediyorlar.

Avrupa Parlamentosu'ndaki (AP) Sosyalist Grup, İkizce Adacıkları krizi ile ilgili olarak, Ankara ve Atina arasında ortaya çıkan diplomatik gerginlik konusunda, Türkiye'nin kınanması gerektiğini ileri sürdü. Karar tasarımda, "krizle birlikte Türkiye'nin, uluslararası hukuka ve Avrupa Birliği'ne bir ülkenin tepirik hüsnüfünüsüne itilati" iddia edildi.

DENİZ BAYKAL

'AB, taraf olmamalı'

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) - CHP Genel Başkanı, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Deniz Baykal, Avrupa Birliği'nin (AB) taraf olmamasını, Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların müzakere yöntemi ile çözülmesini engelleyeceğini vurguladı. AB'nin Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunların çözümünde yapacağı rolün önlenmesi için taraf olmaktan vazgeçmesi gerektiğini açıklayan Baykal, Londra, Paris ve Brüksel'de yapılacak temaslarda Türkiye'nin bu konudaki görüşlerini anlatacağını kaydetti.

Türkiye ve Fransa'nın, Ege'deki Andros adasının güneydoğusunda "Paxos" adlı ortak bir tabiiyat yapacaklarını bildirdi.

'Peşin taraf'

Baykal, "Müzakerelerin ortama yaratılması konusunda üçüncü ülkelerle iki ülkenin müttefiklerinin oynacağı rol fevkalade önemli görüyor" diye konuştu.

Baykal, üçüncü ülkeler ile AB üyesi ülkelerin "peşin kararlaştırılmamış" olmaması gerektiğine dikkat çekerek şu görüşleri dile getirdi:

"Bu ülkelerin taraf olmaması, Türkiye ve Yunanistan arasındaki sorunların müzakere ile çözümlenmesini engeller. Yunanistan'ın AB'ye tam üyelik, AB'nin iki üyesi arasında anlaşmazlıkların taraf olmaması anlamına gelmemelidir. Bu anlayış daha önce dile getirilmiştir. Sımdaki bu anlayış geçerli olmaması gerekir. AB Komisyonu, Yunanistan ile tam anlaşmazlık içinde oldukları açıklanmasın yapar. AB, yapar bir rol istiyorsa peşin taraf olmaktan vazgeçmelidir. Bu yanlış. AB'nin siyasi örgütlerinde tartışıldığı dışişleri görüşleri olmaz." Baykal, Türkiye'nin Kardak bunalımı ve Yunanistan ile olan ilişkileri konusundaki görüşlerini anlatmak için bazı

ANSIKLOPEDİK DERGİ + COMPACT DISC

Konu Müzik

14 Şubat
Sevgililer Gününde...

13.02.1996 tarihli Milliyet Gazetesi

Donanmamız "Çevik Pençe" tatbikatı için uluslararası sularda

Kardak krizinin ardından Yunanistan'ın, donanmasının büyük bir bölümünü Ege'ye sevketmesinden sonra bölgeye gelen Türk savaş gemilerinin "Çevik Pençe" adı verilen tatbikatı bugün başlıyor. Tatbikatların ilk bölümü 16 Şubat'a kadar, ikinci bölümü şubat sonunda, üçüncü bölümü ise 9 Mart'ta yapılacak. Donanmamıza Ege'de Türk Hava Kuvvetleri de eşlik ediyor.

Çiller'den geri adım

Başbakan Tansu Çiller, Milli Güvenlik Kurulu'nda dün yapılan Ege zirvesinden sonra Yunanistan politikasında "şahin" tutumunu terk etti.

MGK toplanıp Ege'yi görüştü

Çiller başkanlığındaki toplantıya, Dışişleri Bakanı Deniz Baykal, Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Çevik Bir, MGK Genel Sekreteri Orgeneral İhan Kılınc ve Dışişleri'nden üst düzey diplomatlar katıldı.

Müzakere çağrısı Çiller, daha önce "Bizimdir" dediği Kardak Kayalıkları için dün "Statüsü belirsizdir. Müzakere edilmelidir" sözlerini kullandı. Çiller'in, statüsü belli olmayan ada-cık ve kayalıklar için Yunanistan'a müzakere çağrısında bulunması da dikkati çekti.

Diplomasi atağı Ege zirvesinde Atina'nın muhtemel emrivakilerine verilecek karşılıkla ilgili senaryolar gözden geçirdi. Çiller, diplomatik atağa girerek yakında AB başkanı ile görüşmek üzere İtalya'ya, Dışişleri Bakanı Baykal da Brüksel ve Londra'ya gidiyor.

Yumuşak üsluplar Bu arada Ege'deki tatbikatlar dikkatleri bölgeye çevirdi. Çiller, "Bu olağan bir tatbikattır. Gerginlik olması için neden göremiyorum" derken Yunan Dışişleri Bakanı da yumuşak bir üslupla iki donanmanın karşılaşmayacağını söyledi. ● 27. sayfa

...komutanı Kuzbaşı ile
Gürkan, yaralı olarak kurtuldu.
Kardak çıkarmasına k
Teğmen Mustafa Güzel'in du
eğir. Yaralılar, Marmaris Deniz
Özel Ahi Hekim Hastanesi'ne
tedavi altına alındı. ● 30. say

KARDAK MAĞLUPLARI YİNE TAHRİK PEŞİN

Yunan Meis'e asker yığıyo

Hazmedemediler
hezimetini hazmede
Yunanistan, yine tal
sinde. Yunan ordusu
muzun dibindeki Meis
'na asker yığmağı yap

Üç uçak dolusu ask
talya'nın Kaş İçesi'nin
metre mesafedeki
Adası'na, son iki gün
üç Yunan askeri nak
ğı indi. Uçaklarla get
kerlerin, Meis'in ya
Fener Adası ile Kar
da yerleşti oldukleri bil

iki adaya Yun
bayrağı çekti

● Bir Yunan generalinin
sındaki askerler, her
dün öğleden sonra Yu
rağı çektiler. Ayrıca, M
yaşından büyük gençle
landınması için bir
yayınlandı. ● 30. t

Ege'deki en büyük üs Aksaz'dan havalandı
Marmaris'teki Aksaz Deniz Üssü, modern dinleme cihazları ve radarlarla Ege ve Akdeniz'i kontrol altında tutuyor. Kazaya uğrayan helikopterimiz 14 personelle saat 18.00'de, gece eğitimi için bu üsten havalanmıştı.

RGİ İADELERİ BU AY ÖDENECEK ● 9. SAYFADA

14.03.1996 tarihli Milliyet Gazetesi

HER EVE LAZIM! **vitroflam** İLK KUPON BUGÜN

Milliyet BASINDA GÜVEN 14 Mart 1996 Perşembe 40.000 TL

Okulda katliam İskoçya'da ilkokula baskın, 16 öğrenci ölü

İntihar saldırısı ●Dünya kimsesindeki bir okula giren saldırgan, demirvi öğrencileri ağır işti. Sonra da kendini vurdu. Yaşları 5-11 arasında değişen 16 çocuk ve 4 öğretmen ölü, 8 yaralı var.

Merkes çek oldu ●Yarınlar hava ambulansıyla hastaneye sevk edildi. Yaralı, 700 öğrencinin bulunduğu ilkokula alınırken baskın gerçekleşti. Katliamla ilgili soruşturma devam ediyor. ●13. sayfa

Ege'de barış atağı

Montaşma Paris'te Başbakan Mesut Yılmaz, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ve Paris Başbakan Mikhael Doustla ile görüşüyor. 'Bu konuşma önemli' dedi. Yılmaz, önceki gün Başbakanın Paris'te görüşmelerini böyle tanımladı.

Başbakan Yılmaz'dan, Yunanistan'la ilişkilerde sürpriz detant politikası: 'Ege Ordusu kaldırılabilir...'

SİLAHLI ADALAR Başbakanın Ege'de yaptığı konuşma, Yunanistan'la ilişkilerde sürpriz detant politikası olduğunu gösteriyor. Türkiye'de Ege'de barış atağı başladı. Yunanistan'la ilişkilerde sürpriz detant politikası...

Yeni sayfa ●Başbakan Mesut Yılmaz, Paris'ten başbakanın dış politikasıyla ilgili de konuşulan süpriz haberleri var. "İnteraktif konuşulan süpriz" konuşmasında Yılmaz, Yunanistan, Rusya ve Bulgaristan'la ilişkilerde yeni sayfa açmaya çalışıyor.

Zeytin dalı ●Zaten Dışişleri Bakanı Fikri İsmail'in Türkiye 4. Ordusu kaldırılacak, adanmış askeri gücü çekilecek" mesajını açıkladığından Yılmaz'ın, "Ege ordusunu kaldıracağız. Ama önce diyalog bulacağız. Anlaşmanın demirvi öneminde olduğunu görüyoruz." ●12. de

ABD Başbakan Clinton, önceki hafta ABD'de. "Ortağıyla bir araya gelmişler."

Teröre karşı omuz omuza Dünyanın önde gelen 29 lideri tek ses: Şiddeti birlikte yenelim

Kararlı zirve ●Paris zirvesi ABD Başkanı Clinton ve diğer liderlerin katılımıyla. Clinton ve Yılmaz'ın da katıldığı zirveden önce, Paris'te "Şiddetle mücadele için omuz omuza" mesajını veren liderlerin katıldığı zirveye katılanlar arasında Başbakan Mesut Yılmaz da vardı. ●12. de

Hızlı satış

Özdemir'in satışına ilk yıl 5 milyar dolarlık satış olacak. Emekli bakanın satışına ilk yıl 5 milyar dolarlık satış olacak. Halkbank, emvial ve sanayi bankası. ●7. sayfa

ÜSİAD vergi temiyor

Tarihi fırsat ●Demir ve çelik sektöründe büyük fırsatlar var. Demir ve çelik sektöründe büyük fırsatlar var. Demir ve çelik sektöründe büyük fırsatlar var. Demir ve çelik sektöründe büyük fırsatlar var.

Terör ve Türkiye ●Demir ve çelik sektöründe büyük fırsatlar var. Demir ve çelik sektöründe büyük fırsatlar var. Demir ve çelik sektöründe büyük fırsatlar var. Demir ve çelik sektöründe büyük fırsatlar var.

Malınızın, canınızın emniyeti... KALE ÇELİK KAPI "Sizinki çelik kapı zamanında" ●Kale Çelik Türkiye'nin en büyük çelik kapı üreticisidir. ●Kale Çelik, 1970'den beri çelik kapı üretmektedir. ●Kale Çelik, 1970'den beri çelik kapı üretmektedir. ●Kale Çelik, 1970'den beri çelik kapı üretmektedir.

09.07.1996 tarihli Yeni Asır Gazetesi

Barışa dev adım

Yunanistan, Ege'de karasularını 12 mile çıkarma eğiliminden, Türkiye de bunu 'savaş nedeni' sayma politikasından vazgeçiyor.

- Madrid'deki NATO zirvesinde, ABD'nin girişimiyle Türk-Yunan ilişkilerinde dev bir adım atıldı. İki ülke, karşılıklı odaya bittirilen kaçınına ve sorunları barışçı yollardan çöme konusunda anlaşmaya vardı.
- Süzyiz uzlaşma, ABD Dışişleri Bakanı Albright tarafından açıklandı. Dışişleri Bakanı İsmail Cem, görüşmeler sırasında Ankara'yla temas kurarak, Başbakan Yılmaz, Yardımcısı Eorvit ve Genelkurmay Başkanı Org. Karadayı'nın onayını aldı.
- Zirvede, iki ülke bir Balkan ülkesinin de NATO'ya alınması konusunda birlikte ısrarcı oldu. Çek Cumhuriyeti, Macaristan ve Polonya'nın üyelikli kestirirken, Slovenya ve Romanya için açık kapı bırakıldı. ● 25'e

Siyasi istikrar, Yunanistan'ın tavrını belirledi

Yunanistan'ın uzlaşma tavrı Türkiye'deki siyasi istikrar havasına bağlanırken, Cumhurbaşkanı Demirel ve Yunan Başbakan Simitis, "Sera ismiht adimlarda" mesaj verdiler. Dışişleri Bakanı Cem ve Müsteşar Öymenin görüşmelerdeki etkili performansları dikkati çekti. (Fotoğraf: Ümit TURKÇU / MADRID)

Erbakan, 55 koruma istedi

- Başbakanlık'tan ayrılan Erbakan, anamuhalefel lideri olarak tam 55 koruma istedi. Yetkililer, "Bu sayı daha önceki emsallerinin iki katı. Yılmaz'a 30 koruma vermişti, Erbakan'a da o kadar korumayı uygun görürüz" dediler. ● 23 sayfa

Ölü eş için ilk hakaret davası

Semra Çolak, RP'den ayrılan Şevki Yılmaz ve Hasan Hüseyin Çeylan aleyhine eşi Turğut Çolak'a hakaret ettikleri iddiasıyla 1'er milyar liralık tazminat davası açıyor. Davayı 100 eş adına açılan ilk köylük haklarına sadırlı davası olarak. ● 25'e

Büyük ödüller Hürriyet'e

Sabah Gazetesi'nin Muammer Yapar Bostancı Haber Yarışması'nda büyük ödülü, Hürriyet'in Çiğdem Tokar kazandı. İzzet Kızıl Fotoğraf Yarışması'nda da büyük ödülü, yine Hürriyet Grubu'nun Temp'den Çağrı Kılıcı'nın oldu. ● 25'e

Sağ kolu da Çiller'i terk etti

Liderini suçladı DYP Genel Başkan Yardımcısı Hasan Peker, Çiller'i "amaçları başka birtakım kişilerle hareket ederek doğrularından uzaklaşmakta" suçlayıp, partiden ayrıldı. DYP'nin TBMM'deki sandalyesi 10'e düştü.

İkinci darbe Dışişleri'nin Çiller'i istikrar eden Şişlermez. "Güvençsizlikten da grubu serbest bırak" dedi. Şişlermez, "Anasol D'ye güveniyiz vermemenin karşılığında DYP'ye karşı beklentileri daha da artıracaktır" söyledi. ● 24 sayfa

YATIRIMCI	
134.320	- İstanbul Mithatpaşa
143.736	- İzmir
135.212	- Ankara
66.847	- Adana
26.375	- Trabzon
126.911	- Frenkistan
243.421	- Adana (Sakarya)
FİYATI 40.000 LİRA	